

**DR. VARGA
J Á N O S**

KATOLIKUS DOGMATIKA

BK

VILÁGI HÍVEK SZÁMÁRA

**I.
"ALAPVETŐ DOGMATIKA**

**KORDA RT.
KIADÁSA
BUDAPEST**

KATOLIKUS DOGMATIKA

VILÁGI HIVŐK SZÁMÁRA

I. KÖTET.

ALAPVETŐ DOGMATIKA

IRTA:

DR. VARGA JÁNOS

BUDAPEST, 1941

KORDA KIADÁSA

Nihil obstat. Dr. Emericus Potyondy censor dioecesanus.
Nr. 278/1941. Imprimatur. Albae-Regiae, die 6.-a. m.
Februarii 1941. Ludovicus episcopus.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-u. 2.

Bevezetés

Mindenki érzi, hogy korunk a forrongás kora. Minden nyugtalankodik, mindenki vár valamire. Boldogságra. Több, nagyobb, igazibb boldogságra.

Hármas probléma vár megoldásra, hogy a várva-várt boldogság bekövetkezzék: a szociális, nemzetpolitikai és valláserkölcsi probléma. Biztos megélhetést, szabadságot és békét — s a lélek mélyéig ható nyugalmat kíván korunk embere. Mászóval: földi és örök boldogságot.

Hol találjuk meg ezt a boldogságot? Erre a kérdésre ad választ dogmatikánk. Kifejezetten ugyan csak az utóbbiról, a valláserkölcsi problémáról s e probléma szerencsés megoldásának nyomában fakadó örök boldogságról szól, egyúttal azonban alapul szolgál a földi boldogság problémájának megoldásához is.

Ma „új próféták” támadnak. Új Istent, új hitet, új erkölcsöt hirdetnek. „Boldogítják” vele az emberiséget. S az emberiség olyan hiszékeny! Olyan könnyen lépne csalható!

Miért?

Egyrészt azért, mert lelke mélyén érzi az Isten és boldogság után való vágyat, mit a Teremtő oltott bele; másrészt meg azért, mert a katolikus hitben való járatlansága, az igaz vallás ismeretének hiánya ürt hagy lelkében, s ezt az ürt valamivel ki kell töltenie. Kitölti azzal, amit kap. Ha jót kap, jóval, ha rosszat kap, rosszal.

Sokszor még jó katolikusoknál is ez a helyzet. Vallásosak ugyan, de nem meggyőződésből. Ha megkérdeznők tőlük: Mit is hisztek ti voltaképen és miért hiszitek, amit hisztek? — bizony kevesen tudnának határozott választ adni. A válasz legtöbbször homályos sejtés maradna.

Katolikus értelmiségünk kifogástalanul kiképzti magát olyan tárgyakban, mik az általános műveltség vagy saját hivatásuk körébe tartoznak. Hit dolgában ellenben megmarad azon a síkon, melyre középiskolai tanulmányai folyamán emelkedett, — ha ugyan az itt szerzett tudást is el nem felejtette évek folján.

Igy aztán nem csoda, ha híveink nagy része nem i g a z i katolikus; nem csoda, ha életük sok pontban nem egyezik hitükkel. Hisz valójában nincsenek tudatában vallásuk tanításának! S nem csoda, ha az új pogányság szele vagy vihara jelentékeny hányadukat ledönti lábukról. Nem csoda, ha nem tudnak hitükért áldozatot hozni: hisz nem ismerik, milyen drága kincsük van a katolikus hitben!

Dogmatikánk célja tehát az, hogy katolikus értelmiségünk kezébe olyan könyvet adjunk, mely pótolja azokat a hiányokat, miket a középiskolából való kimaradás okozott a hit megismerése terén. Azt akarjuk, hogy jólelkű katolikus híveink kezükbe vehessenek valamit, ami tovább képzí és erősíti őket hitükben. Azt akarjuk, hogy meglássák, milyen drága kincsük van a katolikus vallásban. S hogy e meglátásnak örüljenek és ez az öröm erőforrás legyen számukra ahhoz, hogy tudjanak áldozatot hozni hitükért!

Ha valaki nem látja, hogy például egy állás milyen javakat biztosít számára, nem nagyon töri magát utána. Főleg akkor nem, ha sok nehézségbe és áldozatba kerül az állás megszerzése. Ha azonban látja, milyen fényes megélhetést biztosít számára ez

a hivatal, akkor áldozatok árán is igyekszik azt megszerezni.

Igy vagyunk a vallással is. Ha nem ismerjük, milyen csodálatos, isteni gazdagság birtokosává tesz bennünket a hitünk, nem nagyon törjük magunkat utána. Könnyen eldobjuk magunktól. De ha ez az érték belevilágít elménkbe-lelkünkbe, ahogy a lobogó tűz világít bele a szemünkbe, akkor — életünket is szívesen adjuk cserébe hitünkért, annak megfoghatatlanul csodás gazdagságáért! Úgy, mint az első keresztények tették. Korunk úgyis hasonlít az övékhez; hasonlítson hozzá hitünk és lelkületünk is! . . .

Amit munkánk folyamán mondani akarunk, röviden fogjuk elmondani. A dogmatika csodás gazdagságából csak azokat a részeket hozzuk, melyek világi hívőket is érdekelnek. Dogmatikánkat ugyanis kifejezetten laikusok, nem pedig teológusok számára írtuk. Éppen ezért mindent elhagytunk, ami világiak számára felesleges vagy kevésbé szükséges. Ezt azért tettük, hogy dogmatikánk olcsó lehessen s olvasása ne vegyen sok időt igénybe. Napjainkban a legtöbb embernek ugyanis sem pénze, sem ideje nincs vesztegetni való.

Világosan akarjuk adni a hitigazságokat. Nem elvontan, hanem lehetőleg példákkal megvilágítva, hogy megértésük ne legyen túlságosan nehéz s így olvasóink szívesen elmélyedjenek azokba.

De egyben alaposat is akarunk nyújtani. Egészen a mélyre kívánunk hatolni: sziklaalapra építeni.

Hogy e tervek megvalósítása milyen nehéz, azt az tudja legjobban, aki ismeri és áttanulmányozta a dogmatikát. Hiszen a dogmatika filozófiai előképzettséget kíván, sőt egyes részei a filozófiánál is nehezebbek, elvontabbak.

Munkánkat olyan megvilágításban akarjuk adni, hogy a mai kor követelményeinek megfeleljen.

Hogy praktikus, modern legyen. Alkalmazkodni kívánunk korunk szellemi áramlataihoz, problémáihoz; számukra is megoldást óhajtunk nyújtani.

Alkamilag felhasználjuk a bölcsészetet is. Célunk azonban sohasem elvont okoskodás, hanem apostolkodás. Nem emberi elme csillogtatása, hanem lélekmentés. Az előbbiből csak annyit hozunk, amennyi szükséges ahhoz, hogy szilárd alapot nyujtsunk az utóbbi számára.

Forrásmunkák gyanánt főképp a közkézen forgó tankönyveket vesszük. Amit ezek nyújtanak, az célunk eléréséhez teljesen elegendő.

Dogmatikánkat három részre osztjuk: az első kötetben rövid bölcsészeti és egyháztörténeti bevezetés után az alapvető dogmatikát adjuk; a másodikban a dogmatika egyéb részeit tárgyaljuk, kivéve a szentségek tanát, melyet a harmadik kötetre hagyunk.

Munkánkban vezessen bennünket az Apostolok Királynője, aki egyúttal a Jótanács Anyja és Bölcsesség Széke is.

Áttekintés az első kötetről

Dogmatikánk első kötete az alapvető hittudományt, az ú. n. Dogmatica Fundamentalis-t öleli fel.

Mindenekelőtt *filozófiai* bevezetőt adunk Isten létéről és tökéletességéről. Próbáljuk világosan, egyszerűen bebizonyítani, hogy van Isten. Míg ezt be nem bizonyítottuk, addig egy lépést sem mehetünk előre a dogmatika mezején. Kinyilatkoztatott, Istentől eredő tanról csak akkor beszélhetünk, ha biztosak vagyunk, hogy van, aki kinyilatkoztasson, — hogy van Isten.

Isten létezésének bölcsészeti úton történő bebizonyítása után röviden vázoljuk Isten tökéletességét.

Majd az *Egyháztörténet* útmutatása nyomán áttekintjük pár képben az emberiség helyzetét, melyben Krisztus eljövetelekor volt. Sötétek lesznek ezek a képek. De nem baj. Annál jobban rávilágítanak Isten jóságára, irgalmára, ki azért küldött Megváltót, hogy a szerencsétlen emberiséget a nyomorúságból kiemelje s boldoggá tegye. Így tűnik ki igazán, milyen óriási jótétemény az emberiség számára a katolikus hit és Egyház: rövid idő leforgása alatt teljesen átalakította a föld színét.

Krisztus műve volt ez...

De ki az a Krisztus? Valóban élt-e? Történeti személy volt-e? Művelt-e csodákat? Tényleg Isten küldötte Őt? Tanítása Isten szava? Kötelező annak megtartása?

Ezekre a kérdésekre ad választ az újszövetségi szent könyvekbe való *Bevezetés*, melyből kitűnik, hogy az evangéliumok teljesen igazak, hitelesek, — s a *Kinyilatkoztatásról* és *Igaz vallásról* szóló értekezés, melyből kiviláglik, hogy a történeti Krisztus tényleg Isten követe volt s utasítást adott, hogy miképen tiszteljük Istent s mi módon munkálkodjunk közre boldogságunkon.

Ez a Krisztus rövid földi működés után visszatért hazájába, az égbe. Művét azonban nem hagyta befejezetlenül. Társaságot alapított, melyet isteni hatalommal ruházott fel s melynek munkálkodásán isteni mindenhatóságával öröklik, hogy biztosan elvezethesse az emberiséget az örök boldogságra. Ez a társaság az *Egyház*.

Ezzel megvetettük hitünk alapjait s a következő kötetekben már részletesen megvilágíthatjuk azokat az igazságokat, miket az *Egyház* hirdet.

Ez igazságok, hogy földi életünk célja a kegyelmi élet (*De Gratia*), földöntúli életünk célja pedig az örök boldogság (*De Novissimis*); e kettős cél elérésére vezető eszközök pedig: az értelem részéről a hit; hit az Együlényegű, Háromszemélyű Istenben (*De Deo Uno, De Deo Trino*), hit a Teremtő, Megszentelő és Megváltó Istenben (*De Deo Creante et Elevante, De Verbo Incarnato*); az akarat részéről pedig az erényes élet (*De Virtutibus*).

Az eszközök (hit és erények) üdvös használatához pedig segítségünkre vannak a szentségek (*De Sacramentis*).

A célról és eszközökről a második, az eszközök használatához segítő erőforrásról a harmadik kötetben szólnunk.

I. RÉSZ

A BÖLCSESZET TANITÁSA ISTENRŐL (THEODICEA)

Kétféle megismerő képességünk van: *érzéki és értelmi*.

Érzékszervünk ismét öt van: a látás, hallás, tapintás, ízlelés és szaglás szerve.

Megismerhetek tehát valamit *látás* által. Látom a mellettem álló barátomat: megismerem őt. Látom a virágos rétet: megismerem, hogy létezik. Látom az utca forgalmát: tudomást szerzek róla.

Megismerhetek valamit *hallás* által. Hallom édesanyám szavát: megismerem kívánságát. Hallok gyönyörű zeneművet, énekszámot: megismerem a benne rejlő művészetet.

Megismerhetek *tapintás* által. Így ismerem meg, hogy a gyümölcs érett-e; hogy a ruha finom szövetből van-e.

Megismerhetek *ízlelés* által. Így ismerem meg, hogy az étel és ital jó-e, „ízletes”-e.

Megismerhetek végül valamit *szaglás* által. Így például a virágillatot. Ezen megismerésem alapján meg tudom mondani, hogy rózsa, szekfű, ibolya vagy liliom van-e a közelben.

Az érzékek által történő megismerés helyes és igaz. Legalább is csaknem mindig, kivétel nélkül. Tehát elfogadjuk az érzékek útján szerzett megismerést.

Csakhoggy ezzel nem elégszünk meg. Számunkra még egy másik fajtájú megismerés is biztos ismeretforrásul szolgál: ez az *értelmi* megismerés.

Vannak, akik csak az anyagot ismerik el a világban. Ezek a materialisták. Szerintük anyagon felül álló, nála felsőbbrendű, úgynevezett szellemi dolgok nincsenek. Tehát nem is lehet megismerni őket. De még ilyen megismerő képességünk, értelmünk sincs. Amit értelmi megismerésnek hívunk, valójában az is érzéki megismerés. Ők tehát csak az érzékszerveket ismerik el megismerő képességnek. Az értelmet nem.

Pedig értelem is van. S munkája ott kezdődik, ahol az érzékszerveké befejeződik...

Van virágos rét. Van érett gyümölcs. Van művészi zenedarab. Van virágillat... állapítják meg az érzékszervek. S itt megállnak.

...Honnét van mindez? — kérdi az értelem. Keresi, kutatja ezeknek az eredetét. Meg akarja találni létezésük okát.

Maguktól vannak? — Nem lehet! — Hát akkor honnét? Mástól? És ez a más ismét honnét? Magától? Mástól? Ha ismét mástól, az megint honnét? Azt mi hozta létre?...

Igy jön rá az értelem Isten létezésére, illetve létezésének állítására.

Isten létezésének érvei

Azt tartja a közmondás, hogy minden út Rómába vezet. Akármelyiken indulunk is el, végül is csak oda érünk. A különbség köztük csupán az, hogy az egyikén előbb, a másikon utóbb érünk oda. Az egyikén könnyebben, kevesebb fáradsággal, a másikon nehezebben, több erőfeszítéssel.

Igy vagyunk Isten megismerésével is. Minden út Istenhez vezet. Csak az egyik rövidebb, a másik hosszabb. Az egyik fárasztóbb, a másik könnyebb.

...A világban minden, de minden Istenről beszél. Minden Hozzá vezet. Csak akarnunk kell, hogy eljussunk Hozzá!...

Aquinói Szent Tamás csodálatos lángelméjével öt utat világít meg számunkra, melyek bármelyikén biztosan eljuthatunk Isten megismeréséhez.

Az első út a *változásokból* indul ki.*

a) A változásokból adódó Isten-érv

Mit értünk változás alatt? Azt, hogy valamiből hiányzik egy bizonyos tökéletesség, s az illető ezt a tökéletességet később megkapja.

A vasból hiányzik a melegség. Tűzbe teszem s meleg lesz. A gyermekből hiányzik a tudomány. Tanítatom s tudós lesz. A gyertyából hiányzik a fény. Meggyujtom s fényes lesz.

Leszögezhetjük tehát a tényt, hogy a világban vannak olyan történések, mikor valaki vagy valami megkap egy bizonyos tökéletességet, mely azelőtt nem volt birtokában.

De vajjon honnét kapja az illető ezt a tökéletességet? Magától vagy mástól?

Magától nem kaphatja, mert hisz akkor *máris birtokában volna* s nem hiányoznék belőle. Tehát csakis mástól kaphatja.

Igy a gyertya nem önmagát gyújtja meg, hanem mástól kapja a tüzet és fényt. A gyermek is mástól kapja a tudományt.

S ez a más honnét nyeri a tovább adott tökéletességet? Magától vagy mástól?

1. — Ha feltételezzük, hogy *magától*, akkor azt kell mondanunk, hogy van egy lény, mely nem

* Mivel az Isten-érvek a bölcsészet egyik legnehezebb részét alkotják s elmélyedést kívánnak, felhívjuk olvasóink figyelmét, hogy a következő érveket lassan, megfontolva olvassák. Csakis így tudnak a bennük foglalt igazságok mélyére hatolni. — Könyvünk egyéb részei már sokkal könnyebb olvasmány gyanánt fognak szolgálni.

mástól kapja a továbbadott tökéletességet, hanem magától birtokolja. Egy lény, mely ad, de maga nem kap, hanem önmagából merít, birtokol. Egy lény, mely más hiányzó tökéletességét ajándékozás útján pótolja, kitölti, de amit ad, az az övé, nem másé. Egy lény, mely változást, tökéletesedést hoz létre másokban, de őt nem változtatja, nem tökéletesíti senki és semmi, mert hisz magában és magától birtokolja a tökéletességét.

Van tehát egy lény, mely *másokat tökéletessé tesz, de őt nem teszi tökéletessé senki és semmi*, mert már magától tökéletes. Más szóval: *van tökéletességforrás*.

2. — Ha pedig megpróbáljuk feltételezni, hogy a tökéletesség ajándékozója is *mástól* nyeri tökéletességét s ez a más ismét mástól, és így tovább, — akkor egy jó darabig elmehetünk ugyan ezen elgondolás nyomán, de valahol mégis meg kell állnunk s azt kell mondanunk: kell egy lénynek lennie, mely már nem mástól nyeri tökéletességét, amit tovább ad, hanem saját magától birtokolja.

Igy a gyertya másik gyertyától nyeri a lángot. Ez ismét másiktól. Így tovább, talán ezer gyertyán keresztül.

De ami mástól kap lángot, az *nem lángforrás*. Ha mind mástól kapná a lángot, egy sem lenne lángforrás, hanem csak *közvetítő*. De közvetíteni csak akkor lehet, ha van mit közvetíteni. Márpedig nincs mit közvetíteni, ha nincs lángforrás, — ha minden gyertya csak a közvetítő szerepét játssza. Tehát hogy legyen mit továbbítani, kell egy forrásnak lennie, mely nem közvetít csupán, nem mástól kapott tökéletességet továbbít, hanem maga a tökéletesség forrása, eredete, kiindulópontja. *Ha nincs forrás, eredet, kiindulópont, akkor nincs közvetítés, mert nincs mit közvetíteni*.

Kell tehát mindenképen léteznie egy Forrásnak, egy Kiindulópontnak, egy Eredetnek, melyből az

a tökéletesség származik, mit az egyik lény a másiknak tovább ad.

Ezt a Forrást nevezzük Istennek!

Az ilyen Forrás végtelenül tökéletes.

Vannak nagy emberek, mély értelmek, lángelmék, mégsem változatlanok; holnap többet tudnak, mint ma; tehát tökéletességet szereznek meg, mely eddig hiányzott bennük; más szóval változnak.

Az angyalok is változnak. Megismerésük gyarapodik; új és új dolgokat, igazságokat ismernek meg. Ennek megfelelően új és új akaratbeli elhatározásaik vannak. Tehát mind értelem, mind akarat szempontjából változnak. Pedig milyen tökéletes teremtmények! — De mégis csak teremtmények... S minden teremtmény változik, mert új tökéletességeket szerez meg, miket eddig nem birtokolt; vagy esetleg elveszít valamit azok közül a tökéletességek közül, miknek valamikor a birtokában volt... Tehát változik bizonyos tökéletességek szempontjából.

Csak az nem változik, aki minden tökéletességet mindig birtokolt (tehát többet, újat már nem szerezhet) és birtokolni fog (soha semmit el nem veszíthet). Akiben tehát minden tökéletesség mindig megvolt és meg is lesz. Akiben megvolt minden tudás: múlté, jelené, jövőé; tehát aki *Mindentudó*. Akiben megvolt minden erő és akarat: tehát aki *Mindenható*. Akiben megvolt mindig az élet s meg is lesz: aki *Örökkévaló*. Aki mindezt magától birtokolja: tehát *Magátólvaló*. Aki soha nem szerezhet újat, mert mindene megvan; de el sem veszíthet semmit: tehát *Változatlan*. Akiben megvan végtelen tökéletes fokban minden, amit az emberben vagy más teremtményben értéknak nevezünk: aki tehát maga a Jóság, Szeretet, Igazságosság, Irgalom, Szentség, Gazdagság, Szépség, Boldogság...

Ha ezek a javak nem lennének meg ebben a Valakiben olyan fokban, hogy már növelni nem lehet őket, vagyis végtelen fokban: akkor az a Valaki növekedhetnék e javakban, újat szerezhetne; más szóval: változó lenne. Márpedig láttuk, hogy kell egy Változatlannak lennie. Tehát e Változatlan minden tökéletesség-

get illetőleg *Végtelen, Mérhetetlen*. Ha tökéletlenség volna Benne, akkor nem lenne ilyen, tehát nincs Benne semmi tökéletlenség. S ha a tökéletességek nem teljes mértékben lennének meg Benne, akkor sem volna ilyen: tehát minden tökéletesség teljes mértékben megvan Benne.

Mindent összefoglalva:

1. A világon vannak lények, melyekből hiányzik bizonyos tökéletesség (így a gyertyából a fény).
2. E tökéletességet az illető lények később elnyerik (pl. a gyertya a fényt).
3. De nem maguktól nyerik el, hanem mástól (másik gyertyától).
4. Egy darabig mehetünk így tovább (ez a másik gyertya ismét másik gyertyától).
5. Végül azonban el kell jutnunk egy tökéletességforráshoz, mely nem mástól nyeri tökéletességét, hanem önmagától; másképp csak tökéletesség *közvetítő* léteznének, nem pedig *tökéletességforrás*; ha pedig forrás nincs, akkor nincs mit közvetíteni. (Ha nincs tűz, ami a gyertyafény forrása, akkor a gyertya nem tudja a fényt tovább adni, mert maga sem ég.)
6. Ezt a Tökéletességforrást, melyből más lények a tökéletességet nyerik, de amely Forrás viszont nem mástól nyeri tökéletességét, hanem magától birtokolja, *Istennek* nevezzük.

b) Az ok- és okozatból adódó Isten-érv

A második Istenhez vezető út az *ok- és okozatból* adódik.

Aki megcsodálja Michelangelo Mózesét, nevetségesnek találná, ha valaki azt mondaná, hogy a szobor magától lett. Nyilván *okozat* a szobor: művészi kéz alkotása, emberi munka eredménye. A szobor *oka* a művész csodálatos alkotóereje.

De honnét az alkotóerő? Honnét ennek a remekműnek a megteremtője, vagyis oka? Magától lett-e, vagy ismét mástól?

Egy darabig itt is elmehetünk, sőt el is kell mennünk az okozatok és okok láncolatán. Egyideig újra meg újra el kell ismételnünk, hogy ez az ok ismét egy más valakinek, egy másik oknak alkotása. De nem mehetünk így a végtelenségig; egyszer meg kell állnunk és az egyik okra rá kell mondanunk, hogy ez a valami oka ugyan ennek az okozatnak, — neki azonban nincs oka; őt nem úgy alkotta más; ő magától birtokolja létét és minden képességét.

Mástól alkotott okoknál ugyanis nem állhatunk meg, bármennyit tételezünk is fel belőlük. Mert amíg azokat *más* alkotta *s nem saját maguktól való*k, addig csak úgy létezhetnek, ha rajtuk kívül létezik az a „más” is, amitől való.

És amíg csak „mástól való” okunk van, soha megállnunk nem lehet; tovább kell mennünk arra a „másra”, amitől ez a valami van. Megállás csak akkor lehetséges, ha elmondhatjuk: ez a valami már *nem mástól, hanem magától való*.

A „mástól való” csak akkor létezhetik, ha van egy „magától való”. Ha „magától való” nincs, akkor nincs amitől lennie kell annak, ami mástól van.

Ha tehát vannak mástól való dolgok (okozatok) a világban, akkor kell lennie egy magától való oknak is, mely végeredményben minden mást okozott, minden másnak létet adott. *Ezt az okot Istennek nevezzük.*

Ilyen csak egy van: a Teremtő.

Ugyanis egy *teremtmény* sem dicsekedhetik azzal, hogy magától való. Minden teremtmény *mástól* van. Hisz teremtvé, alkotva lett! Magától való tehát csak egy van: Akit senki sem alkotott, Aki nem teremtmény, hanem Teremtő; Aki minden mást alkotott. Ez az Isten.

Összefoglalva mindent:

1. Vannak a világban okozatok (mástól lettek, mintegy októl).
2. Az okok közül szintén sok mástól lett, tehát maga is okozat.

3. Amíg feltételezzük, hogy ez az ok ismét *mástól* lett (tehát maga is okozat), addig nem állhatunk meg; rajta kívül kell ugyanis léteznie annak a „más”-nak, akitől ez lett.

4. Megállás csak ott lehetséges, ahol olyan okra bukkanunk, mely már *nem mástól* lett; tehát rajta kívül már nem kell „más”-nak léteznie.

5. Ez az Ok, mely nem mástól lett, hanem önmagától bírja létét s mindenét: Isten.

c) A nem szükségszerűen létezőkből adódó Isten-örv

Isten létezésének megismeréséhez vezető harmadik út a nem szükségszerűen létezők s a szükségszerűen létező útja.

Elnézek egy gyönyörű rózsaszálat. Hol volt ez 100 évvel ezelőtt? Létezett? Nem. — S most van.

Honnét lett? Magától?

Nem! Hisz akkor már léteznie kellett volna, hogy létet adjon magának. Tehát előbb létezett volna, mint létezett; ami ellentmondás.

Igy pl. a gyermek — ha magától lenne — előbb lenne, mint megszületik! Szinte saját magát kellene megalkotnia saját magának!

Tehát mástól lett.

Milyen ez a más? Szintén nem volt valamikor és később lett? Ha igen, akkor ennek is ismét mástól kellett lennie!

Bármily sokáig folytatjuk is az okoskodásunkat, addig nem állhatunk meg, amíg azt kell mondanunk, hogy az a valami, amitől ez a másik lett, szintén nem volt mindig — szintén *nem szükségszerűen* létezik, hanem most van, tegnap nem volt, talán holnap ismét nem lesz. Azért nem állhatunk meg, mert az ilyen nem szükségszerűen létező dolog (rózsaszál) ismét másvalamit tételez fel, ami létet adott neki. A nem szükségszerűen létező ugyanis *nem volt mindig*; ha tehát most van, *mástól* lett.

Tehát csak akkor állhatunk meg, ha feltételezzük, hogy az a valami, amittől az egykor nem létezők létet nyertek olyan, hogy *mindig szükségszerűen létezett*. Tehát létét *nem mástól nyerte, hanem magától birtokolja*.

Tehát *kell* egy olyan lénynak lennie, mely *mindig volt*: ez a *szükségszerűen létező* lény.

Ilyen csak egy van az összes lények közt: akitől létet nyert minden más, ami valaha nem volt s most van (tehát az összes teremtmények).

Ezt a szükségszerűen létező lényt nevezzük Istennek.

d) Az anyagi világ rendjéből adódó Isten-érv

Következő érvünk az anyagi világ rendjéből adódik.*

Az anyagi világban csodálatos rend uralkodik. Bámulatos célirányosság. Az apró kis sejtek életétől egészen a naprendszerek csodás világáig.

Céltudatos törekvés látható életükben, mozgásukban, mely ezer- és millióféleképen nyilvánul meg. Nagyobb és csodálatosabb céltudatosság van bennük, mint egy állam életében, melyet bölcs irányító vezet a kitűzött cél felé.

Pedig a világmindenségben több lényt kell irányítani! Éspedig olyanokat, mik értelemmel nem rendelkeznek!

Ki teszi ezt?

Csakis egy értelmes lény teheti.

A *cél* ugyanis *értelmet* tételez fel. Tehát az illető kormányzónak értelemmel kell rendelkeznie.

Van tehát egy *értelmes* lény, aki a világmindenséget egy kitűzött cél felé irányítja s egyúttal elég hatalmas ahhoz, hogy a világmindenség elé kitűzött célt megvalósuláshoz juttassa.

* Szent Tamás „negyedik útját”, mivel bizonyító ereje nem annyira szembeötlő, elhagyjuk, illetve az emberiség közös meggyőződéséből adódó Isten-érvvel helyettesítjük.

Ezt az értelmes, világmindenséget irányító Lényt nevezzük Istennek.

e) Az emberiség közös meggyőződéséből adódó Isten-érv

Vehetünk Isten létezésének bizonyítására még egy érvet, mely az *emberiség meggyőződéséből* adódik.

Nyilvánvaló, hogy egy pár — magát „filozófusnak” nevező — egyén kivételével minden kornak minden népe meg volt győződve Isten létezéséről. Még a pogányok is. Bár ők több „istenben” hittek, isteneik között azonban rendszerint volt egy főisten. Ilyen volt Jupiter, Zeus stb. Tehát valójában ők is egy Isten létezését fogadták el igazságnak.

Az emberiségnek ez a közmeggyőződése csak igazságon alapulhat.

Mi is lenne az oka, hogy *mindenki* meg van győződve Isten létezéséről (még a félvad népek is!), — ha Isten nem léteznék?

E meggyőződés magyarázata egyszerű.

Minden Istenről beszél. Parányok és végtelenek egyaránt.

Amint az, aki hatalmas, bonyolult gépezetet lát, nem töri a fejét, hogy magától lett-e ez a gépezet vagy alkotta-e azt valaki, hanem tudja, világosan látja, hogy kell léteznie a gépezet alkotójának, ha nem is látja őt, ha nincs is jelen, — úgy van az is, aki a világegyetemet nézi. Alkotóját ugyan nem látja, de tudja, hogy *kell* ilyen alkotónak lennie. S ha nem tartaná senki sem józannak azt, aki azt mondaná, hogy az említett gépezetet senki sem alkotta, vajjon józannak lehetne-e tartani azt, aki azt állítja, hogy a világegyetemet a benne található csodás renddel együtt senki sem alkotta?!

Világosan következik tehát az emberiség közös meggyőződéséből, hogy Isten létezik.

Modernista tan

Isten létezését tehát könnyű értelmünkkel megismerni. Ezért ismeri meg őt az egyszerű ember, sőt megismerik még a műveletlen, félvad népek is! Elég nekik, hogy gondolkodó képességük legyen s látván a világmindenséget, kételkedés nélkül rámondhassák: ez nem magától lett; ezt valaki alkotta.

Mivel olyan könnyű Istent megismerni, egyesek túlzásba esnek s azt mondják: Istent nem *értelmünkkel* ismerjük meg, hanem egyszerűen érezzük létezését.

Ezek az ú. n. *modernisták*.

Mit szólnak az ő tanításukhoz?

A katolikus Egyház sohasem zárja ki a szívet és érzelmet a vallásból. Kell az is. Azonban maradjon a maga helyén. Ne próbálja a szív és érzelm az értelem szerepét betölteni. Erre nincs hivatva.

A modernisták tanításában tehát azt veti el az Egyház, hogy ők az *értelem* munkáját *kizárják* Isten létezésének megismerésénél s e megismerés *egyedüli* eszközének az emberből feltörő *érzelmét* ismerik el.

Az ilyen hit vak hit. Oktalan hit. Nincs bizonyítva. Márpedig az Egyház értelmes embereknek megfelelő, tehát az értelem által szerzett meggyőződést kíván híveitől Isten létezését illetőleg. A szív és érzelm csak azután dicsérje Istent szeretetével, melegével, miután az értelem megismerte.

A modernisták ingatag talajra építenek. Ha egyszer az érzelmi világuk megváltozik, a szívük vágya más irányba terelődik, vége az Istenben való hitüknek, vége az Isten létezésére felépített vallásnak.

Nálunk nem így van a dolog. Jöhet bármi változás, érhet bennünket bármilyen vihar, nem tudja az Isten létezéséről való meggyőződésünket s a ráépített vallást megdönteni, mert sziklára van felépítve: az értelem megingathatatlan kősziklájára.

Az Egyház mindig ilyenre épít. Hisz maga is ilyenén épült fel, mint látni fogjuk: az isteni mindenhatóság által megerősített emberen: Péteren, a Kőszálon.

Megismerés és bizonyítás közt levő különbség

Végeredményben tehát könnyű Istent *megismerni*, hisz Róla beszél minden. „Az egek hirdetik Isten dicsőségét s keze munkáját dicséri az égbolt” — mondja a Zsoltáros.¹

Isten létét *bizonyítani* azonban nehéz. Legalább is nehezebb.

Mert különbség van e két dolog között: *megismerni* valaminek a létezését — s annak a valaminek a létezését *bizonyítani*.

Ha látok egy órát, azonnal *megismerem*, tudom, hogy órásnak is kell lenni, aki azt alkotta. Az órás létezését *megismerni* könnyű.

De nehéz *bebizonyítani érvekkel*, hogy van órás! Bármilyen érvet hozok is, mindig találhat ellenvétést, aki akar. S minél mélyebbre megyek az érvelésben, annál nehezebb lesz azt megérteni s annál könnyebb lesz ellenvetéseket találni.

Igy vagyunk Isten létének bizonyításával is. Könnyű Istent *megismerni* műveiből. Ezért ismerik meg létezését a barbár népek is.

Isten létezését *bebizonyítani* azonban már nehezebb feladat. Ezért tehetnek — s tesznek is — ellenvetéseket az istentagadók, kiknek számára nem valami kellemes tény, hogy Isten létezik.

Jól mondja a költő: „Léted világít, mint az égő Nap... (megismerünk, miként a Napot)... de szemünk bele nem tekinthet” — (létedet bizonyítani — s főleg mivoltodat felfogni azonban nehéz).²

Ez annak az oka, hogy az Isten létezésére vonatkozó érvek elfogadását illetőleg az embereknek több csoportját különböztethetjük meg.

Az első csoportba tartoznak a *modernisták*. Már szóltunk róluk. Ők olyanok, mint aki fülével akarja megismerni, létezik-e a szomszéd ház vagy sem. Értelmük helyett szívükkel, érzelmükkel akarják Isten létezését megismerni. Az Egyház elítéli álláspontjukat.

A másik csoportba tartozik az *emberiség túlnyomó többsége*. Nem hiszékenyek, de nem is zárkóznak el Isten létezésének bizonyítása elől. Hisszük, ha bizonyítva látjuk — tartják. S jóakarattal vizsgálják az eléjük adott érveket; szívesen mélyednek el bennük s mikor — bár fátyolon keresztül, homályosan, de mégis — látnak, vagyis meggyőzi őket az érvek ereje, szívesen, készségesen hisznek. Ez a helyes. Ezt akarja az Egyház is.

A harmadik csoportba tartoznak az *istentagadók*. Ilyenek valójában kevesen vannak. Mert azok sem mind ilyenek, kik annak vallják magukat. Hisz Isten léte „világít, mint az égő Nap...” Ők sem tudják saját maguk számára sem letagadni Isten létezését. Inkább csak elméletben tagadják Istent (s életük is olyan, mintha Isten nem léteznék), de igazán *meggyőzni* nem tudják magukat arról, hogy Isten nem létezik. Olyanok, mint aki nem nyitja ki a szemét, hogy az előtte levő házat lássa. Ha ki akarná nyitni szemét, látná, akár csak más. De nem *akarja*. Ezért nem látja. De azért mégsem tudja elhíttetni magával igazán, hogy a ház nem létezik, hisz mindenki állítja, hogy látja, hogy itt van, létezik, sőt talán valamikor ő is nyitott szemmel járt a világban s látta annak létezését, csak azóta nem akarja ismét látni, hanem el akarja hitetni magával, hogy nem is létezett soha. Csakhogy ezt elhíttetni önmagával sem tudja; még kevésbé másokkal...

Mi annak az oka, hogy az érzéki megismerés világosabb, mint az értelmi? Hogy kevésbé tudunk kételkedni annak az asztalnak a létezésében, amely mellett ülünk, mint Isten létezésében?

Ennek oka az, hogy érzékszervünk *közvetlenül* egyesül az általa megismert tárggyal (az asztal által előidézett rezgések, hullámok közvetlenül érintik a szememet, ezt a megismerő érzékszervet), — míg az

értelmi megismerés tárgya (Isten, stb.) nem érinti közvetlenül értelmünket; nem egyesül vele közvetlenül, hanem csak *közvetve*, az érzékelhető tárgyakon át. Ezeket ismerjük meg először s rajtuk keresztül, létezésükből következtetünk Isten létezésére. Tehát Isten létezését más tárgyakon, mintegy fátyolon át ismerjük meg.

S minél sűrűbb, minél több a fátyol, annál halványabb a mögötte rejlő kép.

Létezése *biztosan* kivehető, megismerhető; de nem olyan *világosan*, mintha színről-színre látnók.

Alakja, vonásai, *tökéletességei* is felismerhetők megközelítőleg, de még kevésbbé úgy, mintha színről-színre látnók.

Ez annak az oka, hogy *biztosan* megismerjük és *bebizonyítjuk* ugyan Isten létezését, sőt *kilétét, tulajdonságait* is; de csak „halványan”, mert e megismerés és bizonyítás közvetett; fátyolon át történik, a teremtetett dolgok sűrű, sokszoros fátyolán keresztül.

„Léted világít, mint az égő Nap, de szemünk bele nem tekinthet...”

Eljön az idő, mikor Istent, saját tanúsága szerint, színről-színre fogjuk látni. Akkor majd készakarva sem tudunk létezésében kételkedni; még annyira sem, mint jelenleg íróasztalunk létezésében. Akkor „szemünk” erős lesz s Isten segítségével, a kegyelem erejével bele tud tekinteni ebbe az Égő Napba.

Addig a költővel imádkozzuk a fohászkodást:

„Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér,
Csak titkon érző lelke óhajtvá sejt:
Léted világít, mint az égő
Nap, de szemünk bele nem tekinthet.

Buzgón leomlom színed előtt, dicső!
Majdan ha lelkem záraiból kikél,
S hozzád közelb járulhat, akkor
Ami után eped, ott eléri.”³

Jegyzetek: ¹ 18. zsolt. 1. — ² Berzsenyi: Fohászkodás. —
• U. a.

Átmenet

Tehát van Isten.

A modernista hiszi, de érvelése erőtlen, értéktelen.

Az istentagadó tagadja, de hiába: sem maga, sem más nem biztos a tagadás igazságában.

Az okos, értelmes, jóakarátú ember megvizsgálja a tényállást s miután azt bebizonyítva látja, rámondja, hogy igaz. Igen, van Isten.

S az Isten, vagyis az a lény, aki tökéletességeket ajándékozik, de maga változatlan, — aki az okozatok oka, de maga nem okozat, — aki a nem szükségszerűen létezőknek létet ad, de maga szükségszerűen létezik, — aki a világot célirányosan kormányozza, — kinek létezéséről s nagyságáról az egész emberiség meg van győződve, — ez az Isten Magátólvaló, Örök, Mindenható, Mindentudó, tökéletességben Végtelen; maga az Igazságosság, Jóság és Szeretet...

Ez a Jóság és Szeretet az embert boldogságra teremtette.

De az ember eljátszotta boldogságát. Mélységes nyomorúságba süllyedt.

Az Igazságosság és Szeretet ekkor *Megváltót küldött* az emberiség számára, hogy a Megváltó egyrészt elégtételt szolgáltatson Istennek a sértésért, másrészt pedig megmutassa az embernek a boldogságra vezető utat, melyről az ember letért.

A Megváltó eljövetele óta egy *emberekből álló, de Isten által vezetett Társaság* mutatja az emberiség számára a világ végéig ezt az utat s öröködi, hogy a rábízottak ezen az úton mindvégig megmaradjanak.

Lássuk egyenkint az emberiség nyomorúságát az *Egyháztörténelem* tanúbizonysága alapján; a Megváltónak mint isteni Követnek megjelenését az újszövetségi szent könyvekbe való *Bevezetés*, továbbá a *Kinyilatkoztatásról* és *Igaz vallásról* szóló tan tükrében; végül lássuk magát ezt a Krisztustól alapított Társaságot, az *Egyházat*.

II. RÉSZ

EGYHÁZTÖRTÉNELMI BEVEZETŐ*

Az emberiség helyzete Krisztus eljövetelekor

Ha egyelőre nem is vesszük figyelembe a katolikus vallás tanítását, mely az eredeti bűn *valóságát* hirdeti, a legrégibb népek ősidőkbe nyúló hagyománya is megemlékezik valamilyen formában az eredeti bűnről. Sőt a zsidó népnél külön írott tanúságtétel is hirdeti, hogy e nép a legrégibb időktől fogva tartotta és nemzedékről nemzedékre adta az eredeti bűn igazságáról szóló hitet. Főkép Mózes könyvei beszélnek az eredeti bűnről. Akkor is komolyan kell venni a könyveket, ha egyelőre csak úgy szemléljük is őket, mint pusztán történeti forrásokat, nem pedig mint kinyilatkoztatott igazságot tartalmazó műveket.

Az eredeti bűn következtében az ember értelme elhomályosult, akarata pedig rosszra hajló lett.

Nézzük, hogy álltak értelme és akarat terén a Krisztus előtti és Krisztus korabeli *kultúrnépek*, a görögök és rómaiak?

Ami az *értelmet* illeti, az emberiség a legfontosabb kérdések terén is mintha ködben járt volna.

* Amit ez alatt a fejezet alatt adunk, ahhoz az anyagot a Bangha—Ijjas: „A keresztény Egyház története” című műből vettük (I. k. 19—28. o.).

Az ember eredete, életcélja, földi életének irányelvei és más fontos erkölcsi problémák terén is súlyos tévedésekbe esett.

Akadtak ugyan itt-ott elvétve nagy elmék, kik elég világosan láttak a legfontosabb kérdésekben. Azonban ők is sokszor tévedtek.

Platon egy Isten létezését hirdeti ugyan, de filozófiájában megtalálhatók a politeizmus elemei is. Erkölcstana általában nemes elveket vall, de súlyos tévedések is előfordulnak benne. Így pl. téved a házasság, gyermek élete és rabszolgatartás kérdésének pontjában.

Nagy elme Aristoteles is; és mégis hasonló súlyos tévedések fordulnak elő nála is.

Platont végre is egy Szent Ágostonnak, Aristotelest pedig egy Aquinói Szent Tamásnak kell tévedéseitől megszabadítani.

Nem mondhatunk jobbat a Krisztus korabeli kultúrnépek hit- és erkölcsi életéről sem, mely az *akarat* gyümölcse.

A római és görög nép vallása a sokistenhit, a politeizmus volt. Tucatszámra gyártották isteneiket s az Olimposzt egészen benépesítették velük.

Istentiszteletük célja főleg arra irányult, hogy haragvó isteneiket kiengeszteljék s így elhárítsák maguktól a fenyegető csapásokat. Istentiszteletük rúgója tehát a nem éppen dicséretreméltó önzésnek egy fajtája volt.

Saját erkölcsi életmódjukat hibáikkal együtt ráruházták isteneikre is. Így aztán isteneik között voltak bosszúálló, vérengző és erkölcstelen istenek elég szép számmal.

„A mitológiák magukat az isteneket is alacsony jellemű, ravasz, irigy, önző, sőt kicsapongó és fajtalan személyekként vetítették az Olimpuszra. A görög-római istenkultusz legtragikusabb mélypontját éppen az jelzi, hogy ez a kultusz az emberiség legszomorúbb eltévelyedéseit és bűneit költötte rá az

istenekre. Ezzel magának a vallásnak a fogalmát szennyezte be s elvette annak minden komolyságát és etikai értékét. Egyenesen istentiszteleti palástot borított a bűnre, amikor az istenekben és istennőkben minden gazságnak és ocsmányságnak mennyei pártfogóit tisztelte.”¹

Igy érthető, hogy az istenek nem valami jó erkölcsi hatással voltak az őket „tisztelőkre”.

De még az istentisztelet módja is sokszor olyan volt, hogy inkább rontotta, mint javította az amúgy is züllött erkölcsi felfogást.

„A kicsapongás gyakran istentiszteleti keretek közt történt: az ünnepek nyílt szekszuális orgiákból álltak. Ahogy a lopásnak megvolt a maga külön istene, úgy a szemérmertlenség minden fájának is, és az istentiszteletekre szánt épületek és helyiségek annyira tele voltak elképesztően erkölcstelen szobrokkal és fali festményekkel, hogy ezek miatt még egy annyira cinikus költő is, mint az Augustus által erkölcstelen üzelmei miatt Rómából száműzött Ovidiusz, maga óva inti a fiatal leányokat a templomok látogatásától. Lépten-nyomon, házakon, utcákon, kertekben a Fallusz és Kteisz ábrázolások ezernyi változatába ütközött a szem; ünnepeken serdülő fiúk és fiatal leányok hordoztak körül virágokkal koszorúzott obszcén jelvényeket. Az erkölcstelenség nem számított bűnnek vagy lealacsonyításnak, a szemérem szinte elvesztette jelentőségét férfinál, nőnél. A nő hetérává vagy rabszolgává süllyedt, a házasság gyűlölt és került nyüggé, a gyermek sorsa az apa kényén mult s az ifjúság lelki fejlődésével nem törődött senki.”²

A Krisztus korabeli népek az erkölcsiség egyéb terein is mélyre süllyedtek. Az embervér kiontása és látása hozzátartozott mindennapi életükhöz. Ez egyrészt háborúban történt, másrészt pedig gladiátori játékok alkalmával.

Külön figyelmet érdemel a háborúkat nyomon követő rabszolgakereskedés embertelen és erkölcs-

telen ténye. A rabszolga nem számított embernek, akár férfi, akár nő volt. Gazdája bármikor, ok nélkül, kénye-kedve szerint megölhette őt, akárcsak az állatot. S nem tiltakozott ellene senki. Rabszolga házasságot ura beleegyezése nélkül nem köthetett. Ha gyermekei születtek, ők is uruk rabszolgái lettek. Rabnővel folytatott nemi viszony nem számított házasságtörésnek. A rabnő ki volt szolgáltatva ura kénye-kedvének. Rabszolgának vagyona nem lehetett. Kultúrához, önműveléshez nem volt joga. — S az akkori kultúrnépek fővárosaiban a lakosság $\frac{4}{5}$ -e, esetleg $\frac{9}{10}$ -ed része rabszolga volt! Milyen óriási tömeg! Micsoda emberi nyomor! S ez a római birodalomban, a „jogállamban” történt!

Hogy honnan és miért van az ember a világon? Arra nem tudtak választ adni. Túlvilág? Örök élet? Ismeretlen fogalmak voltak számukra. Csoda-e, hogy ilyen körülmények közt sötét kétségbeesés és vigasztalanság vett hatalmába mindenkit!? Volt-e így igazában értelme az életnek? Éspedig nemcsak a nyomorult rabszolgasorsban sínylődőkének, hanem a kevés, minden földi jóban dúskálódókénak is!?

Hallgassuk meg, mit mond a rómaiakról Szent Pál apostol, aki saját szemével látta az akkori életet s megértjük, hogy itt ember már nem segíthetett.

„Mivel, ámbár megismerték az Istent, nem dicsőítették Őt mint Istent és nem adtak hálát neki . . . ezért az Isten átadta őket szívük vágya szerint a tisztátalanságnak, . . . ráhagyta őket romlott értelmükre, hadd cselekedjék azt, ami nem való, őket, akik telve vannak minden igaztalansággal, rosszasággal, paráznasággal, kapzsisággal, romlottsággal, telve irigységgel, gyilkossággal, viszálykodással, ármánykodással, gonoszlelkűséggel, akik árulkodók, rágalmazók, az Isten előtt gyűlöletesek, gyalázkodók, kevélyek, kérkedők, fortélyos gazok, szülők iránt engedetlenek, oktanok, megbízhatatlanok, szívtelenek, szöszgők, könnyörtelenek . . .”³

Ezek után érthető, miért nevezi Homérosz az embert az összes élőlények legboldogtalanabbjának — tehát még az állatnál is boldogtalanabbnak!

Amit a római-görög népről mondtunk, ugyanaz áll nagyjában más népekre is, melyek az akkori *kultúr világ*on kívül estek. Áll Afrika, Amerika, India, Kína, Japán népeire; áll Egyiptomra és Perzsiára, amennyiben újabban a történelmi kutatások e népek valláserkölcsei életét legalább is részben feltárták.

E népeknél is általában a bálványimádás volt elterjedve; a nők egyenrangúságát nem ismerték; a rabszolgaság dívott; erkölcsileg többnyire züllöttek voltak; a gyengéket elnyomták; a jog és igazság mértéke az erő, illetve erőszak volt.

Egyetlen nép volt, mely tisztán őrizte az egy Istenben való hitet, melynek vallási és erkölcsi élete az isteni kinyilatkoztatáson és tizparancson épült fel s következőkép tiszta volt. Ez a nép az Ószövetség választott népe, a zsidó nép volt.

Azonban ők sem saját erejüknek köszönhetik, hogy más népek fölött álltak hit és erkölcs dolgában. Egyedül Istennek köszönhetik. Tudjuk az Ószövetségből, mennyire hajlottak ők is bálványimádásra, s milyen erköcstelenségek fordultak elő köztük. Hogy a nép mint olyan, mégis megállta helyét, azt a tizparancs szigorának s a parancsok megszegéséért járó büntetés még szigorúbb végrehajtásának, végül nem egyszer az Isten küldöttei, a próféták fellépésének köszönhetik. Ezek hol Isten hívó szavaként, hol Isten ostoraként jelentek meg a nép közt, s tartották meg őt az igaz Istennél, vagy térítették Hozzá vissza.

A zsidó vallásban minden a Messiás eljövetelére készítette elő a népet. Az Eljövendő volt az ószövetségi vallás középpontja és célja. Róla beszéltek újra meg újra a próféták. Őt várták az igaz lelkek. Utána epedtek, látván az emberiség mérhetetlen nyomorát és mélyre süllyedését.

„Harmatozzatok, egek, onnét felülről... s a föld teremje elő Megváltóját”, — szállt a forró ima naponta az ég felé az ószövetségi szentek ajkán...

S a Messiás eljött. Augusztus császár idejében, mikor a dúló hadjáratok hosszú idő óta egy kissé elcsendesedtek s béke honolt az egész római birodalomban. A béke jeléül a Jánusz-templom ebben az évben kivételesen zárva volt. S ekkor jött el a Béke Fejedelme. Eljött, hogy átalakítsa a világ képét...

Oly bájosan emlékezik meg Krisztus eljöveteléről a Római Martirológium! Adatai nem akarnak pontos történeti adatok lenni, mégis megérdemli a Megváltó eljöveteléről szóló pár sor, hogy ide iktassuk.

„A világ teremtésétől kezdve, mikor kezdetben teremté Isten az eget és a földet, az 5199. évben; a vízözöntől pedig a 2957. évben; Ábrahám születésétől a 2015. évben; Mózesről és Izraelnek Egyiptomból való kijövetelétől az 1510. évben; Dávid királlyá való felkenésétől az 1032. évben; a 65. hétben Dániel jövendölése szerint; az olimpiai játékok 194. évében, Róma alapításától a 752. évben, Augusztus Oktaviánusz császár uralkodásának 42. évében, — mikor az egész világon béke uralkodott — a világ VI. korszakában, Jézus Krisztus, örök Isten, az örök Atyának Fia, a világot meg akarván szentelni kegyes eljövetelével, a Szentlélektől fogantatván és a fogantatása után 9 hónap elteltével a judeai Betlehemben Szűz Máriától megszületik, Emberré lévén. A mi Urunk Jézus Krisztusnak születése (van ma) test szerint.”

Ez a Kisded változtatta meg a föld színét. Annak a világnak képét, melyről az imént szoltunk!

Az eredeti bűn által elhomályosított értelem számára fényt hozott. A rosszra hajló akarat számára erőt.

A bálványimádást tiszta istentiszteletté varázsolta.

Szeretlenség, vér és öldöklés helyébe szeretetet, megbocsátást és békét hozott.

Az erkölcstelenség fertőjének legmélyébe merült emberiség körében lilomokat fakasztott.

A céltalanul bolyongók számára megmutatta az életcél: Istent és az örök boldogságot.

Rámutatott az odavezető útra: a szeretetből fakadó hűséges istenszolgálat útjára.

A boldogtalanoknak, nyomorultaknak nyolc boldogságot hirdetett.

Az állattá vált embert Isten fogadott gyermekévé tette.

Igen... „Mindazoknak, kik befogadták, hatalmat adott, hogy Isten gyermekeivé legyenek.”¹

Amelyik egyén befogadta Krisztust és tanítását, parancsait, az ilyenné lett. Isten gyermekévé.

Amelyik nép és állam befogadta, abból „Civitas Dei”, Isten országa, Isten népe lett.

Amelyik világrész befogadta, arra nem lehetett ráismerni: mintha kicserélték volna.

Ez az igazság természetesen megfordítva is áll. Amelyik egyén vagy nép vagy ország ismét kirekeszti magából Krisztust, kit egykor befogadott, az ismét arra a színvonalra süllyed, melyen a régi görög-római világ állott.

Látjuk a mai istentagadó embereknél, népeknél, országoknál. Hiába akarják az életüket Krisztus nélkül, sőt Krisztus ellen paradicsommá varázsolni; pokol lesz a várva-várt mennyországból.

Csakhogy ennek *nem Krisztus az oka*. Az ember. *Nem Krisztus tanítása*. Az emberi sötétség és gonoszság.

Ha a keresztény állam ismét a mélybe süllyed, az nem Krisztus erejének gyarlóságát mutatja, hanem éppen az ellenkezőjét. Hangosan hirdeti: „Ime, mivé lett a paradicsom, melyet Krisztus varázsolt e földre!... Emberek, tanuljatok!”

Jegyzetek: ¹ Bangha—Ijjas, i. m., 21. o. — ² U. o. 24. o. — ³ Róm. I. 21. k. — ⁴ Ján. 1, 12.

III. RÉSZ

A NÉGY EVANGÉLIUMRÓL*

A kereszténység tehát átalakította a világot. Az átalakító erő Krisztusból áradt.

Ki volt Krisztus? Mit tudunk róla? Honnét tudjuk, amit tudunk? Hitelesek-e forrásaink, melyek Krisztusról beszélnek?

A Krisztusról szóló forrásokat két csoportra osztjuk: szóbeli és írott forrásokra. Az előbbit a Szent-hagyományban, az utóbbit a Szentírásban találjuk meg.

A protestánsok a Szenthagyományt nem ismerik el a hit forrásául. Számukra csakis írott forrás, a Szentírás létezik. Mi mindkettőt egyformán elismerjük. E helyen egyelőre csak történeti értéket akarunk tulajdonítani mind a Szenthagyománynak, mind pedig a Szentírásnak.

Eléggé világos, hogy a Szenthagyomány is hitelt érdemel. Azzal, hogy valamit leírnak, nem lesz igazabb s megfordítva, amit nem írnak le, hanem szóval mondanak el, nem lesz hamisabb, mintha leírták volna.

Ha a honfoglalás tényét csak szájhagyomány őrizte volna meg, akkor is hiteles lenne, éspedig —

* Az evangélium görög szó; magyarul „jóhír”-t jelent.

Krisztus a zsidótól némileg eltérő arám nyelven beszélt hallgatóinak. Az első evangéliumot is arám nyelven írta szent Máté. Majd csakhamar lefordították azt az akkori nemzetközi nyelvre, a görögre. A többi három evangélium eredeti nyelve is görög.

ha a hagyomány tiszta megőrzésére vigyázunk, — ugyanolyan hiteles, mint a leírt események.

Mivel rövidsége törekszünk és nem célunk, hogy teljes dogmatikát adjunk, itt is csak a legszükségesebbekre szorítkozunk.

Krisztusról főleg a négy evangéliumban van szó. Tehát csak az evangéliumokról tárgyalunk. A Szent-hagyományt és a Szentírás többi könyveit, az Ószövetséget s az Újszövetségből az Apostolok Cselekedeteit, Apostolok Leveleit és a Jelenések Könyvét nem tesszük kritika tárgyává abból a szempontból, hogy amit leírnak, igaz-e. Csakis és kizárólag a négy evangéliumról tesszük fel a kérdést: történeti tények-e azok, miket magukba foglalnak Krisztus személyéről, csodáiról és tanításáról?

Kezünkbe vesszük az újszövetségi Szentírást és olvasgatjuk. Elolvassuk Szent Máté, Szent Márk, Szent Lukács és Szent János evangéliumát. Közben felmerül a kérdés: igaz-e, amit az evangélisták írnak? Sőt egyáltalán ők írták e könyveket? Mikor? Hogyan? Miért?

Válaszunk e kérdésekre röviden a következő.

A négy evangéliumot valóban Máté, Márk, Lukács és János írta. Evangéliumuknak *eredeti* példányai azonban elvesztek, de megmaradt belőlük nagyon sok *másolat* (kódex), idegen nyelvre való *fordítás*, továbbá *idézet* az egyházatyák műveiben.

Ezekből a másolatokból, fordításokból és idézetekből öntötték mai formájába szakértő tudósok a 19. század közepe táján a négy evangéliumot, mely tehát teljesen az eredetit adja. Az eredeti evangéliumok viszont — s következésképp a mai négy evangélium is — a színingazságot írják le.

Igy jutottunk tehát hozzá a ma ismeretes négy evangéliumhoz.

Lássuk már most állításaink igazságának bizonyítását.

Lássuk, vajjon a mai négy evangéliumot valóban *kódexekből, fordításokból és idézetekből* állították-e össze (1. Tétel); vajjon a kódexek, fordítások és idézetek *ugyanazt* tartalmazzák-e, amit az *eredeti négy evangélium* tartalmazott (2. Tétel); továbbá az eredeti négy evangélium a *történeti valóságot* adja-e (3. Tétel).

Igy tehát a kezünkben levő evangéliumokat, illetve a bennük leírt eseményeket visszavezetjük Krisztus korára s látni fogjuk, hogy amit most kezünkben tartunk, szemünkkel olvasunk, azt ugyanúgy elhihetjük, sőt el kell hinnünk, mintha ott állnánk Krisztus mellett és saját szemünkkel szemlélénk a leírt eseményeket.

1. Tétel: Mai négy evangéliumunk szövegét a kódexekből, fordításokból és idézetekből állították össze.

Mi a kódex? Hogyan készültek a kódexek?

Régen a fontosabb, értékesebb eseményeket pergamenlapokra írták, majd a teleírt, különálló lapokat összefűzték könyv formájába. Az ilyen könyvformába összefűzött pergamenlapok alkotják a kódexeket.

Ma kb. 4080 ilyen kódexünk van, melyek a Szentírást tartalmazzák legalább is részben. Közülük igen sok a Krisztus utáni első századokban készült. Nevezetesebbek: a Vatikáni, a Krisztus utáni 4. századból; a Sinai, ugyancsak a 4. századból és az Alexandriai, az 5. századból, melyek úgyszólván a teljes Szentírást adják.

A *fordítások* közül a legnevezetesebb Szent Jeromos fordítása, mely szintén az egész Szentírást tartalmazza latin nyelven. E fordítás Kr. u. 382-től 385-ig készült.

Számtalan *idézetet* is találunk az egyházatyák műveiben a Szentírásból. Ezek közül az idézetek közül igen sok régebbi eredetű, mint a legrégibb kó-

dexek, melyeknek ma birtokában vagyunk. Így pl. vannak szentírási idézeteink az 1. századból is! Csúpan az idézetekből össze lehetne állítani úgyszólván az egész Szentírást, ha kódexeink és fordításaink nem lennének. Szent Jusztinnál 330, Szent Irénnél 1819, Alexandriai Szent Kelemennél 2406, Origenesnél pedig 17,922 idézetet találunk a Szentírásból!

Hogy a négy evangéliumot olyan gyorsan és olyan nagy példányszámban másolták, fordították és idézték, azon nem fogunk csodálkozni, ha meggondoljuk, hogy a *Krisztus utáni első századok keresztényei számára a Szentírás volt — minden.*

A Szentírásnak szaktudósok által átvizsgált, ú. n. kritikai kiadására azért volt szükség, mert az eredeti evangéliumok másolójánál, vagyis a kódexek íróinál itt-ott előfordulhatott, hogy kisebb tévedések csúsztak bele a másolásba. Így például a másoló elnézhett egy szót, vagy lényegtelen dologban jóhiszeműleg saját maga egyet-mást másképp írhatott, mint amit az eredeti szövegben talált. Bár az utóbbi eset a Szentírás óriási tiszteletben tartása miatt a legnagyobb ritkaságok közé tartozott. Így tehát, ha egyik-másik helyen a kódexek szövege nem egyezett, a szakértők azt a szöveget vették be a mai Szentírásba, amelyiket túlnyomóan több vagy nagyobb jelentőségű kódexben, fordításban és idézetben találtak. Bizonyára ez a szöveg egyezik az eredetivel, nem pedig az, amelyik csak alig egy-két kódexben fordul elő.

Bizonyítás.

Tételünket valójában nem is kell bizonyítani. A 19. század annyira közel áll hozzánk, hogy a tudósok valamennyien ismerik, mint készült a mai négy evangélium szövege kódexek, fordítások és idézetek alapján.

A Szentírás szövegének első kritikai kiadását Lachmann Károly készítette 1831-ben. Ezt követte egy másik kiadás 1842-ben.

Kiváló munkát végzett e téren Tischendorf Konstantin, aki beutazta Európát, Egyiptomot, Szíriát és Ázsiát, hogy átvizsgálja a különböző kódex kéziratokat s belőlük összeállítsa a Szentírás pontos, hiteles szövegét. Tischendorf nyolc kritikai Szentírás szöveget adott ki 1841-től 1872-ig.

Világos tehát, hogy a mai négy evangéliumunk szövege az első századokból eredő kódexek, fordítások és idézetek alapján készült a legnagyobb gondal, tehát *teljesen egyezik az első századok Szentírásával.*

Lássuk most már, az első századok Szentírása — a kódexek, fordítások, idézetek — egyeznek-e az *eredeti Szentírás szövegével*, mit a négy evangélista írt?

Igen.

2. Tétel: A kódexek szövege teljesen egyezik az eredeti négy evangélium szövegével.

Ha e tételünk igaz, vagyis a négy evangélium másolatai, a kódexek egyeznek az evangéliumok eredeti szövegével, akkor teljesen mindegy, hogy ezeket olvassuk-e, vagy az eredeti szöveget olvasnánk, mit az evangélista saját kezével írt.

Bizonyítás.

Hogy a kódexek szövege — s következésképp mai Szentírásunk — egyezik az eredeti Szentírás szövegével, a következő érvekkel bizonyíthatjuk.

1. — A szakértők szerint — igen kevés esetet kivéve — a különböző kódexek szövegei *teljesen egyeznek egymással.*

Eme ténynek magyarázata csakis az lehet, hogy valamennyi másoló híven másolta le az eredeti evangéliumot.

Ha nem híven másolták volna le, lehetetlen volna, hogy az egymástól függetlenül, különböző idő-

ben és helyen dolgozó másolók pontosan ugyanazt a hibát ejtették volna úgy, hogy ugyanabban a *hibás* szövegben egyezzenek.

Ha egy könyvet százan másolnak le s e száz másolat egyezik, ennek oka csak az lehet, hogy mind a száz másoló helyesen másolta le a könyvet.

Viszont lehetetlen, hogy mind a száz tévedjen s pont ugyanazon a lapon, ugyanabban a mondatban úgy, hogy a tévedésben teljesen egyezzenek.

Igaz, az is előfordul egy-két helyen, hogy a kódexek szövege kis eltérést mutat, tehát a másolásban hiba van.

Ez azonban igen ritka eset s ilyenkor is könnyű eldönteni, melyik szöveg a helyes. Szakemberek ezt biztosan meg tudják állapítani.

2. — Az evangéliumokat az első századok keresztényei *igen nagy tiszteletben* tartották. Istentiszteletek alkalmával olvasták, sőt a fontosabb részeket Szent Jusztin tanúsága szerint valamennyien kívülről tudták. A papok pedig féltékenyen őrködtek, hogy az evangéliumok eredeti szövegén a legcsekélyebb változtatás se történjék. Ha valaki ilyesmit kísérelt meg, a legerélyesebben emelték fel ellene tiltakozó szavukat.

Márpedig ilyen körülmények közt lehetetlen, hogy a kódexek meghamisítva adnák az eredeti Szentírás szöveget.

Tehát a kódexek — s velük együtt a mai kritikai Szentírás szövegek — teljesen egyeznek az eredeti Szentírás szövegével, mit az evangélisták írtak.

3. Tétel: Az eredeti evangéliumok a történeti valóságot írják le.

Lássuk már most, vajjon az eredeti evangéliumok a történeti valóságot írják-e le?

Ha igen, akkor be van bizonyítva a fenti állításunk, hogy amit ma olvasunk a kezünkben levő

evangéliumokban, olyan biztos, mintha saját szemünkkel láttuk vagy fülünkkel hallottuk volna.

Márpedig az eredeti evangéliumok a történeti valóságot adják, mint következő tételünkben látjuk.

Bizonyítás.

A filozófia tanítása szerint két dolog szükséges ahhoz, hogy valakinek higgyünk: 1. hogy az illető *tudja*, amit elmond, 2. *hogy úgy mondja el*, amit tud, ahogyan tudja. Tehát szükséges az események *ismerete* és az illető részéről az *igazmondás* tulajdonsága.

Ha valakiben e két tulajdonság megvan, hihetünk, sőt hinnünk is kell neki.

Mi szükséges pl. ahhoz, hogy elhiggyem valakinek, miként történt a magyar hadsereg erdélyi bevonulása? Két dolog: 1. az illetőnek jelen kellett lennie és látnia kellett az eseményeket; 2. az igazat kell mondania. — Ha ellenben maga sem tudja, mi a valóság, vagy ha tudja is, de nem az igazat mondja, akkor nem hihetek neki.

Az evangéliumoknál megvan e két feltétel, tehát elhihetjük, sőt *el kell* hinnünk az evangéliumi eseményeket.

Mikor az evangéliumban elbeszéli események történeti hűségéről szólunk, két eshetőséget tételezünk fel: 1. az evangéliumok szerzőit ismerjük, 2. az evangéliumok szerzőit nem ismerjük.

Az előbbi feltevés szerint könnyű a bizonyítás. Hisz az evangélisták a leírt események szem- és fültanúi voltak, vagy pedig megbízható szem- és fültanuktól értesültek azokról s igazmondók is, tehát hitelt érdemelnek.

De mi a helyzet akkor, ha feltételezzük, hogy az evangéliumok szerzői ismeretlenek? Hitelt érdemelnek-e az evangéliumok akkor is?

Igen.

A) Az evangéliumok hitelt érdemelnek, bárki a szerzőjük.

1. — Ezt a állításunkat először is az evangéliumok *ősrégi eredetéből* bizonyítjuk.

Az evangéliumokat ugyanis az első század közepe táján, Kr. u. 42. és 62. közt írták (a negyedik evangéliumot kissé később, 90—100 között). Tehát sokan éltek még, akik Krisztust személyesen ismerték, műveit, csodáit látták, tanítását hallgatták. S igen sokan éltek olyanok, kik Krisztus kortársainak tanítványai voltak s tőlük értesültek közvetlenül az evangéliumi események felől.

Ezek éberen őrködtek, hogy az evangéliumokba hamis adatok be ne kerüljenek. Krisztus *hívei* azért, hogy az isteni tanítást meg ne változtassák, Krisztus *ellenségei* pedig azért, hogy Krisztust meg nem történt csodák leírásával ne dicsőítsék, magasztalják. Tehát mindkét csoport élesen tiltakozott volna, ha az evangéliumokba helytelen adatok kerültek volna be, annál is inkább, mert hisz a dolog életbevágó jelentőségű volt! Igaz hitről, parancsok megtartásáról s örök boldogságról volt szó!

S nem tiltakozott az evangéliumi események ellen senki. Tehát az evangéliumok a színigazságot írják le.

Ehhez a megfontoláshoz járul még az evangéliumok egyszerű, világos, természetes stílusa. A legbecsületebb írók használnak ilyet, azok, kiknek nincs rejtegetni valójuk s mellékszándékuk. Akiknek vannak ilyen dolgaik, azok másképen írnak. Csak el kell olvasni az evangéliumokat s egy csapásra nyert ügyünk van; azt mondjuk: ez színigazság.

2. — Az evangéliumban levő adatok egyeznek a *profán történetírók* által közölt adatokkal. Ez újabb bizonyosság arra, hogy az igazságot adják.

a) Egyeznek az akkori *uralkodókra* vonatkozó adatok.

Krisztus születésekor Palesztinában Heródes uralkodott, aki kegyetlen, vérszomjas, irigy ember volt. Őt követte a trónon fia, Archelaus, aki örökölte aty-

jától e jellemvonásokat. Krisztus halálakor Pilátus volt a római helytartó Jeruzsálemben, Kaifás a főpap stb.

b) Egyeznek a *földrajzi* adatok.

Az evangéliumok vidékeket, városokat, falukat, hegyeket, tavakat, folyókat írnak le a legnagyobb pontossággal. Ugyanazokat a leírásokat megtaláljuk profán íróknál is. Meg egyébként is egyeznek a földrajz és régiségtan tanításával.

c) Egyezik a zsidó *életmód és szokások* leírása.

Rituális mosakodások, nyilvános böjt és alamizsna a farizeusoknál, ellenségeskedésük a szadduceusokkal, stb. Ugyanezt szintén megtaláljuk profán történetíróknál is.

Mindent összefoglalva: az evangéliumi eseményekről, történeti és helyrajzi adatokról a profán történetírók legjobbjai: Flavius Josephus, Tacitus, Suetonius, Strabo ugyanígy írnak. Ha tehát az ő leírásukat elfogadjuk, el kell fogadnunk az övéikkel egyező evangéliumi leírásokat is. Tehát az evangéliumok igazat írnak.

Szent Pál levelei (Kr. u. 50—60 körül) sokban szintén egyeznek az evangéliumokban leírt eseményekkel, így pl., hogy Krisztus Dávid családjából származott, szegény sorsban élt, jelleme csodálatosan fenséges, sokat szenvedett, kereszthalált halt, eltemették, feltámadott, Egyházat alapított, stb.

Márpedig Szent Pál leveleit ismerték Krisztus kortársai s nem tiltakoztak a bennük leírt események miatt. Tehát igazak, — és következésképpen igazak az evangéliumban leírt ugyanazon események is.

3. — Az evangéliumi események történeti valóságát bizonyítjuk a *kortársak tanúságtételéből* is

Az evangéliumokat tárgyilagos történeti könyveknek tartották az egykorú emberek:

a) a *keresztények*: így pl. Római Szent Kelemen, Szent Ignác vértanú, Polikárp, Jusztin és sokan mások;

b) a *zsidók*: hallgatólagosan elismerik az evangéliumok történeti jellegét, minthogy sohasem emelik fel szavukat ellenük.

Tehát az egykorúak tanúságából következik az evangéliumok történeti jellege.

B) Még inkább hitelt érdemelnek az evangéliumok, ha szerzői azok, akiknek az evangéliumokat tulajdonítjuk.

Máté és János ugyanis Krisztus apostolai voltak; Márk Szent Péter tanítványa, Lukács pedig Szent Pálé.

Tehát meg volt bennük a leírt dolgok *ismerete* és az *igazmondás*.

I. A szerzők a jelzettek:

1. — Külső és belső érvekkel bizonyítjuk, hogy az I. evangélium szerzője Szent Máté apostol.

a) Külső érvek:

Papias, ki a 2. század elején élt, ezt írja az első evangéliumról: „Máté héberül megírta az Úr szavait-cselekedeteit.” Hasonló értelemben nyilatkozik Szent Irén, Alexandriai Szent Kelemen, Origenes, Tertullián és mások.

b) Belső érvek:

Ha elolvassuk az első evangéliumot, látjuk, hogy az egyes részek, nevezetesen Jeruzsálem pusztulására és a világ végére vonatkozó események homályosak. Nehéz kivenni a leírásból, hogy melyik esemény vonatkozik Jeruzsálem pusztulására s melyik a világ végére. Ez annak a jele, hogy az evangéliumot Jeruzsálem pusztulása előtt, tehát Kr. u. 70 előtt írták. A szerző továbbá jól ismeri Palesztina földrajzi, politikai és vallási adatait; pontosan ismer kis helységeket, ismeri a zsidók vallási és politikai vezetőit, idézi az Ószövetséget; tehát az illető palesztinai zsidó. Jól ismeri végül az adóügyeket, ami nagyszerűen ráillik Mátéra, az egykori vámosra.

Tehát az evangélium olvasásából kitűnik, hogy az első evangélium szerzője az első század első felében élt, hazája Palesztina, kitűnően ismeri a zsidó vallást, foglalkozása vámkezelés: ami mind arról tanúskodik hogy a szerző Szent Máté apostol.

Szent Máté apostol, mint az evangéliumból tudjuk, adó- és vámszedő volt a rómaiak szolgálatában, ezért nyilvános bűnösnek számított. Az Úr egy alkalommal megszólította őt: „Kövess engem; és felkelvén követte Őt.”

Evangéliumát arám nyelven írta, mint Papias, Szent Irén, Origenes és mások tanúbizonyságából tudjuk. Az evangéliumot rövidesen görögre fordították. Az eredeti példány azután elveszett s így most Máté görög szövegű evangéliuma maradt reánk.

Máté evangéliumának célja az, hogy a kereszténnyé lett zsidóknak bebizonyítsa, hogy Krisztus az ígért Messiás.

Szent Máté körülbelül Krisztus után 42-ben írta evangéliumát Palesztinában az apostolok elszéledése előtt.

Máté evangéliumát már Krisztus után 80—100 körül mindenütt ismerték a keresztények s nagyra becsülték. Idézeteket találunk az első evangéliumból a Didachében, melyet Kr. u. 80—100 között írt ismeretlen szerző, továbbá Római Szent Kelemennél, Szent Ignác vértanúnál és másoknál.

2. — A II. evangélium szerzője Szent Márk.

a) Külső érvek:

Erről tanúskodnak a legrégebb írók, így pl. Papias, Szent Irén, Alexandriai Szent Kelemen, Origenes, Tertullian és mások.

Papias szerint: „*Márk*, Péter apostol tolmácsa lévén, szorgalmasan leírta, amire visszaemlékezett.” Szent Irén szerint pedig: „*Márk*, Péter tanítványa és tolmácsa, Péter beszédeit írásban hagyta ránk.” Végül Origenes szerint: „Második evangéliumnak Szent *Márkét* fogadjuk el, mely Péter tanítása alapján készült.”

b) Belső érvek:

A II. evangélium elolvasásából világosan kitűnik, hogy az eseményeket oly élénken leíró szerző csakis az apostolok idejében élhetett; a Péterről különösképen megemlékező író az apostollal szoros kapcsolatban állt; végül arám szavakat használva, elárulja zsidó származását. Ez mind arról tanuskodik, hogy a II. evangélium szerzője Szent Márk.

Szent Márk — mint láttuk — Péter apostol követője és tolmácsa volt. Evangéliumát körülbelül Kr. u. 61—62-ben írta a római pogányokból lett keresztények számára, akiknek be akarta bizonyítani, hogy Krisztus az Isten Fia, az egész világ egyetlen és korlátlan Ura. Evangéliumának nyelve görög. Ez volt kezdetben jórészt az Ősegyház hivatalos nyelve is.

Szent Márk evangéliumát már az 1. század végén ismerik az Egyházban s nagy tiszteletben tartják. Utal az evangéliumra, illetve idézi azt Római Szent Kelemen, Szent Ignác vértanú, Szent Jusztin és sok más író.

3. — A III. evangélium szerzője Szent Lukács.

a) Külső érvek:

Ezt tanúsítják az ősegyház írói. Így Irén, Tertullian, Origenes, Őzséb és mások.

Origenes szerint pl.: „A III. evangélium, Szent Lukács evangéliuma, melyet Szent Pál is ajánl, a pogányok kedvéért íródott.”

b) Belső érvek:

Ha a III. evangéliumot elolvassuk, hogy szerzőjére következtethessünk, azt látjuk, hogy az evangélium szerzője az apostolok közvetlen tanítványa, mert — mint az első fejezetben írja — azt mondja el, amit szem- és fültanúktól hallott. Nyilván pogányból lett keresztény, mert a zsidókat érdeklő részeket mellőzi s inkább a pogányokat érdeklő eseményeket emeli ki. Orvosi dolgokban jártas és Szent Pálhoz szoros barátság fűzi. Ez mind jól ráillik Szent Lukácsra.

Szent Lukács evangélista, mint Szent Páltól tudjuk, orvos és Pál apostol hűséges követője volt. — „Köszönt titeket Lukács, a szeretett orvos.” — Evangéliumát a pogányságból megtért keresztények számára írta, hogy nekik elmondjon Krisztusról mindent, amit róla tud s így Krisztust hallgatóival minél inkább megismertesse. Körülbelül 62—63-ban készült ez evangélium Cezáreában vagy Rómában, és pedig görög nyelven. Valószínűleg Szent Lukács maga is görög volt.

Szent Lukács evangéliumát az 1. század végén és a 2. század elején mindenütt ismerték és nagyra becsülték. Erről tanúskodik a Didaché, továbbá Római Szent Kelemen, Szent Ignác vértanú, Szent Jusztin és mások, akik gyakran idézik Szent Lukácsot vagy utalnak rá beszédeikben és írásaikban.

4. — A IV. evangélium szerzője Szent János apostol.

a) Külső érvek:

Ezt bizonyítják egykorú írók és az őskeresztény Egyház más írói. Így pl. Papias, Szent Irén, Alexandriai Szent Kelemen, Origenes és mások.

Irén pl. így ír: „Azután János, az Úr tanítványa, ki Jézus Szívén pihent, megírta evangéliumát, míg az ázsiai Efezusban időzött.”

Szent Jeromos pedig ezt mondja: „János apostol... az evangélisták közül legutoljára írta meg evangéliumát, melynek megírására Ázsia püspökei kérték Cérinthus és más eretnekek ellen.”

b) Belső érvek:

A IV. evangélium szerzője zsidó származású; az Ószövetséget különösképen nagy tiszteletben tartja s a zsidó vallásban teljesen jártas; hazája Palesztina, melynek helyeit és szokásait kitűnően ismeri. Az események szemtanúja, ki élénken és a legapróbb részletekig menően írja le a látottakat, sőt maga is kifejezetten állítja, hogy azt írja le, amit

látott. Apostol, ki az Úr Jézus Szívére hajtotta fejét az utolsó vacsorán; egy a három szeretett tanítvány közül. Már pedig nem Péter, kitől magát evangéliumában megkülönbézteti, sem Jakab, ki már korábban, 44-ben halt vértanúhalált; tehát János.

Különben is a 2. századtól a 18. század végéig senkinek sem jutott eszébe, hogy másvalaki lenne a IV. evangélium szerzője, mint János apostol.

Szent János apostol evangéliumát Efezusban írta 90—100 közt. Célja kettős: 1. az akkori eretnekek ellen, kik Jézus istenségét tagadták, be akarja bizonyítani, hogy Jézus Isten; 2. pótolni akarja azokat az eseményeket, amelyeket a három első evangélium írói nem említenek.

Szent János evangéliumát főleg a műveltebb, filozófiában jártas keresztények számára írta azzal a szándékkal, hogy az apostol megvédje őket a látszólag filozófiai érvekre épített eretnek tanoktól.

János evangéliuma a 2. század első tizedeiben már általánosan ismert s igen nagy tiszteletnek örvend. Idézi az evangéliumot Római Szent Kelemen, a Didaché, Szent Ignác vértanú, Polikárp, Szent Jusztin vértanú s mások.

II. Ezek után arra vonatkozólag, hogy a négy evangélium *az igazságot tartalmazza s következkés-képen hitelt érdemel*, így érvelünk.

Akiben megvan az események ismerete és igazmondás, annak hinnünk kell.

Az evangélistákban azonban megvolt az események ismerete és az igazmondás.

Tehát hinnünk kell nekik.

Felső tételünk világos. Ha valaki tudja, mi hogyan történt s igazat is mond, akkor oktan dolog volna, ha nem hinnénk neki. Okos, értelmes emberhez ilyesmi nem méltó.

Az evangélistákban azonban megvolt mindkét tulajdonság.

1. — Megvolt az események *ismerete*.

a) Hisz Máté és János Krisztus apostolai voltak;

állandóan követték az Urat; szem- és fültanúi voltak Krisztus cselekedeteinek és szavainak.

b) Márk és Lukács viszont Szent Péter, illetve Szent Pál apostol tanítványai voltak s tőlük és a többi apostoltól hallották, amit írtak.

A tárgy pedig, miről írnak, szembetűnő, világos (pl. Krisztus csodái); tehát könnyű volt megjegyezni. Úgyszintén könnyű volt emlékezetben tartani Krisztus szavait is, mely egyszerű tanítás volt, nem egyszer példabeszédekkel megvilágítva.

És — mint Szent Lukács mondja — csak azután írták le az evangéliumot, „miután mindennek elejétől fogva gondosan végére jártak”.³

Ha ilyen józan emberekben, ilyen egyszerű, világos eseményekről nincs meg a biztos tudás, helyes ismeret, akkor soha senkiben sem volt meg s nem is lesz; márpedig akkor az emberi tanúbizonyságra épített történetírás csődöt mond.

2. — De ha meg is volt az evangélistákban a helyes tárgyi ismeret, megvolt-e bennük az *igazmondás*?

Igen. Ugyanis általánosan elfogadott elv, hogy ok nélkül senki sem hazudik. Márpedig az evangélistáknak igazán nem volt okuk arra, hogy a keresztény vallást hirdessék, Krisztust megdicsőítsék! Hisz üldöztetést és halált szenvedtek miatta!

Egyébként is az evangélisták magasztalják az igazmondást s elítélik az álnokságot. Hogy hazudtak volna *akkor ők?*!

De ha akartak volna is hazudni, nem tudtak volna. Lett volna száz és ezer kortárs, aki megcáfolta volna őket. Hisz akkor még sokan éltek, kik Krisztus cselekedeteinek és szavainak szem- és fültanúi voltak! Ezek közül Krisztus ellenségei Krisztus iránt való gyűlöletből cáfolták volna meg a hamis adatokat, melyekkel Krisztust az evangélisták meg akarták dicsőíteni; barátai pedig nem tűrték volna, hogy hamis adatok álköntösébe öltöztessék Jézust.

Tehát ha van tanú, aki igazat mond, akkor az evangélisták ilyen feltétlenül igazmondó és hitelt érdemlő tanúk.

S ha van történeti könyv, mely hitelt érdemel, akkor a négy evangélium ezerszer hitelt érdemel. Hisz olyan férfiak tanúskodnak az események mellett, akik szemükkel látták, fülükkel hallották, amit írtak s *feltétlen igazmondók.* Kortársaik elfogadják, sőt nagy tiszteletben tartják a négy evangéliumban leírt eseményeket; *s ez annyi, mintha ők is egyenként ugyancsak megírták volna.*

És most kérdezzük: *hol van történeti könyv, melyet ilyen sok, — ezer és ezer komoly, szavahihető tanú írt, vagy amelynek igazságát mint szem- és fültanú bizonyítja?*

Kérdezzük: Okos ember-e az, aki hisz egy pogány történetírónak s nem hisz négy, vagy helyesebben száz és ezer jellemes, krisztusi férfiú tanúságának?

Okos dolog-e hinni Nagy Sándor hadjáratainak igaz voltát s nem hinni Krisztus életének, cselekedeteinek és szavainak történeti valóságát?

S mégis vannak, akik nem hiszik.

Ellenfeleink

Miután kimutattuk, hogy a négy evangélium a történeti tényeket, a színgazságot írja le, lássuk, mit szólnak ehhez ellenfeleink?

Az alapelv, melyből kiindulnak ez: *Csodák nem történhetnek.* S folytatják érvelésüket: az evangéliumokban azonban csodákról van szó; tehát az evangéliumok nem történeti könyvek.

Mi a válaszunk erre?

1. Már *bebizonyítottuk*, hogy az evangéliumok a színgazságot írják le.

2. Ellenfeleink *bizonyítás nélkül* állítják, hogy csodák nem lehetségesek.

3. Ez az állítás *helytelen*, sőt szinte komolytalan, mert azt állítani, hogy Isten a természet rendje alól nem tehet kivételt (a csoda t. i. ebben áll), körülbelül annyi, mint azt állítani, hogy a gépész a motort nem tudja kikapcsolni egy pillanatra, ha akarja és jónak látja.

4. Természetes, hogy *helytelen elvre épített következtetés* („tehát az evangéliumok nem történeti könyvek”) csak hamis lehet.

5. Hogy mennyit ér ellenfeleink érvelése és okoskodása, ez abból is kitűnik, *hogy egymás véleményét támadják*, sőt néha nevetségesnek tartják; tehát ők végzik el egymáson a miránk váró munkát, a cáfolás feladatát.

Igy pl. Strausz és Harnack egymást támadják, egymás álláspontja ellen érvelnek.

Strausz szerint: Ha az evangéliumok történeti tényeket tartalmaznak, akkor Krisztus emberfeletti, sőt természetfeletti erővel rendelkezett, csodákat művelt. *Ez azonban nem lehetséges.* Tehát az evangéliumok nem történeti könyvek.

Harnack szerint: Az evangéliumokat valóban szemtanúk írták, és pedig becsületes, igazmondó szemtanúk.* *Csakhogynem voltak modern kritikusok s nem tudták, igazi csoda-e, amit annak tartanak.*

Tehát végeredményben Strausz szerint az evangéliumok *nem történeti* könyvek; Harnack szerint pedig *történeti* könyvek.

Hogy különben Strausz véleményére mi a válaszuk, mikor a csodák lehetőségét tagadja, láttuk a fentebb felsorolt pontokban.

* Érdekes Harnacknak pár szavát idézni, ki a Theol. Literaturzeitung-ban (1909. I. 16.) elismeri, hogy „a katolicizmus fő elemei az apostoli korba nyúlnak vissza és meglepő bizonyágokkal lehet kimutatni, hogy a születő Egyházra vonatkozó katolikus felfogás történetileg igaz”.

Ami pedig Harnackot illeti, szívesen megengedjük, hogy az evangélisták nem voltak „modern kritikusok”. Azt azonban látták és hallották, hogy pl. a négy napja sírban levő és már oszlásnak induló Lázárt Krisztus egy szóval előhívta a sírból. Ők csak ezt a tényt írták le. „Modern kritikus” szerepére a tény leírásán kívül nem is akartak vállalkozni.

Tehát ellenfeleink vitáiból új érvünk van az evangéliumok történeti voltát és a bennük foglalt elbeszélések igazságát illetően.

Talán nem fog ártani, ha még egy idézetet hozunk erre vonatkozólag Bangha—Ijjas Egyháztörténetéből.

„Mi ezeknek az iratoknak történeti értéke? Vagyis... vajjon valóságghű, szavahihető feljegyzések-e?

A minden csodát, természetfölöttiséget elvből tagadó racionalizmus kénytelen e kérdésre tagadó feleletet adni, mert hiszen ezek az iratok tele vannak természetfeletti és csodás eseményekkel: Krisztus feltámadása és istensége egyenesen a középpontjukban áll. A tübingeni iskola és Renan megkísérelte ugyan a csodás események kiküszöbölését az evangéliumból: ez azonban éppen olyan kísérlet volt, mintha valaki Hunyadi János életéből a török háborúkat akarná kiküszöbölni. A csalási elmélet pedig éppoly kellemetlennek bizonyult, mint a hallucinációs és mitoszos elmélet. A negatív kiindulású „kritika” egyszerűen tehetetlennek mutatkozott az újszövetségi könyvekkel szemben.

Ennyi fenség és tisztaság, ennyi emberfeletti bölcsesség és erő sem a csalás, sem a merő képzelődés szüleménye nem lehet — s azon kívül megmarad az a ropant kérdés, hogy: ha az evangélium elbeszélései nem alapultak volna közismert igazságokon, miként hódíthatták meg akkor a világot, tudóst és tudatlant, hellént és római? Ures álmok hitül fogadása semmiféle érdeke nem volt sem a vezetőknek, sem a vezetetteknek, sőt rettenetes áldozatokat rótt mindkettőjükre; sokukra nézve vagyon- és hivatalvesztéssel, üldözéssel, ezek számára kínhalállal járt.”

Érdekes az is, hogy a 17. századig az evangéliumok történeti voltát *nem tagadták*. Pedig addig is voltak nagy elmék, mély gondolkodók és kritikusok,

akik utána néztek, hogy életük legfontosabb kérdéseiben mi is az igazság!

S viszont ma is vannak protestánsok, főleg anglikánok, akik csaknem ugyanúgy elismerik az evangéliumok történeti jellegét, mint mi. Ilyenek pl. Zahn, Godet, Sanday, Plummer stb.

Nem csoda. Nem kell hozzá túlságos jóakarát.

Csak el kell olvasnunk az evangéliumokat s azonnal belátjuk, hogy minden, de minden a mellett beszél, hogy azok történeti könyvek s a bennük foglalt események a színigazságnak felelnek meg.

Történeti könyveknek tartották az evangéliumokat az első keresztény századok legnagyobb elméi, mint pl. egy Szent Irén, Origenes, Alexandriai Szent Kelemen. Sőt az Egyház ellenségei is, akik az evangéliumból akartak — bár tévesen — érveket kovácsolni eretnek tanaik védelmére; tehát komolyan vették az evangéliumokban foglaltakat.

Az evangéliumok *stílusa* is a történetíró, illetve a történeti könyv stílusa. Jézus tanított, elment, ezt mondta, azt cselekedte stb.: csupa történeti kifejezések. A hőskötemények stílusa teljesen más!

Ha ezeket az érveket, mik egyenkint is helytállóak és erősek, együtt vesszük, olyan bizonyosságot nyerünk az evangéliumok történeti jellege és a bennük foglalt szavak és események igaz volta mellett, mely *szilárdan áll, akárcsak az évezredes kőszikla: megdőnteni nem lehet.* Még a pokol kapui is hiába áskálódnak: megtörik e szikla ellenállásán minden igyekezetük.

Miért nem akarják tehát egyesek mégsem elismerni az evangéliumi leírások igaz voltát? Erre csak egy válaszunk lehet. Azért nem akarják, mert le kellene vonni a következtetést: a krisztusi élet megvalósítását. Ez pedig nem mindenkinek kellemes.

Tehát akarattal küzdenek elméjük ellen. Az ész igent mond, az akarat nemet. S az akarat az észet is kényszeríteni szeretné a „nem” kimondására. Ez

azonban vajmi ritkán sikerül. Az értelem és akarat tehát örökös harcban áll egymással.

Igen... Krisztus a békét *a jóakarató embereknek hozta...*

Jegyzetek: ¹ Mt. 9, 9. — ² Kolossz. 4, 14. — ³ Lk. 1, 3. —
⁴ i. m. I. k. 15—16. o.

IV. RÉSZ

A KINYILATKOZTATÁSRÓL ÉS IGAZ VALLÁSRÓL

Igaz tehát minden, amit az evangéliumok leírnak. Igaz, amit Krisztusról mondanak. Krisztus élt, tanított és csodákat művelt.

Olvassuk el már most az evangéliumokat, hogy lássuk, miért jött közénk Krisztus.

Krisztus eljövételének célja az volt, hogy megtanítson minket, miként kell élnünk, ha boldogok akarunk lenni. Krisztus azért jött a földre, hogy a boldogság útját számunkra megmutassa.

A boldogság útja pedig abban áll, hogy Isten akaratát teljesítsük. Hogy Őt tiszteljük, éspedig úgy tiszteljük, amint megkívánja.

Krisztus megtanított bennünket erre az istentiszteleti módra, vagyis az *igaz vallásra*, melyben minden megvan, ami földi és örök boldogságunkhoz szükséges.

Ezt az egy pontban összesűrített igazságot a következőkben fogjuk tárgyalni.

1. — Az embernek mint teremtménynek tisztelnie keil Istent mint Teremtőjét.

Ha Isten nem mondja meg külön, milyen módon akarja e tiszteletadás külső kifejezésre való juttatását, akkor az ember úgy tiszteli Őt, amint józan elgondolása szerint helyesnek látja.

De ha Isten a *tisztelet módját* is szabályozza, akkor már nem mindegy, hogy milyen módon tiszteljük Őt. Akkor csakis azt az istentiszteleti módot választhatjuk, melyet Isten megjelölt számunkra.

Ha katonaság tiszteleg államfő előtt, nem mindegy, milyen módon történik a tisztelgés. Ha fegyverrel való tisztelgés helyett egyszerűen vigyázzba áll, vagy meghajlással köszönti az államfőt, az ilyen tiszteletadás inkább sértés, mint tiszteletadás.

Ha fiatalember idős hölgynek „kezét csókolom” helyett „jó napot”-tal köszön, e köszöntés inkább sértés, mint tiszteletadás.

Igy vagyunk Istennel szemben is.

Ha Istent nem úgy, nem azon a módon tiszteljük, ahogyan Ő megkívánja, akkor igazában nem tiszteletadást gyakorlunk Vele szemben, hanem megsértjük Őt.

Tehát nagyon tévednek azok, akik azt gondolják: Egy Istent imádunk valamennyien, tehát mindegy, milyen vallásúak vagyunk, vagyis milyen módon tiszteljük Istent.

Éppen nem mindegy. Az egyik tiszteleti mód igaz istentisztelet, a másik pedig inkább sértés, mint tiszteletnyilvánítás.

Ha tehát Isten tudtunkra adja, milyen módon kell Őt tisztelnünk, kötelesek vagyunk ezt az istentiszteleti módot betartani; másképp Istent nem tiszteljük igazában, hanem inkább megsértjük.

2. — De lehetséges-e, hogy Isten tudtunkra adja, miként kell Őt tisztelnünk? Tud-e hozzánk szólni? Milyen módon? Nem méltatlan-e Hozzá, hogy a szegény, nyomorult emberhez leereszkedjék?

Igen, lehetséges, hogy Isten megmondja, a tiszteletnek milyen módon való megnyilvánulását kívánja tőlünk. Istennek ezt a „beszédét” kinyilatkoztatásnak nevezzük. Tehát *lehetséges a kinyilatkoztatás*. Éspedig lehetséges egyszerű, ésszel megfogható igazságok kinyilatkoztatása, — s lehetséges emberi elmét felülmúló igazságok, hittitkok kinyilatkoztatása is (például: a Szentháromság tanáé).

3. — Tovább kérdezzük, ha valaki azt mondja: Ezt és ezt az igazságot Isten nyilatkoztatta ki, — miként tudjuk megítélni, hogy az illetőnek igaza van-e vagy sem, vagyis: hogy ezt a dolgot tényleg Isten nyilatkoztatta-e ki, nem pedig az illető fantáziájának szüleménye az?

Válaszunk: Ezt csakis isteni jel által tudjuk meg. Az egyetlen isteni jel pedig, mit csakis Ő művelhet egyesegyedül és senki más, a szoros értelemben vett csoda, vagyis a természet megszokott rendje alól való kivétel. Ilyent csak az tud véghez vinni, aki a természetet alkotta.

4. — Lássuk már most, volt-e valaki, aki azt hirdette, hogy őt Isten küldte, hogy ő Isten szavát hozza számunkra, hogy ő Isten követe? Volt-e valaki, aki megkövetelte, hogy éppen ezért úgy higgyünk neki, mint magának Istennek, s amit kíván, úgy teljesítsük, mint Isten akaratát?

Igen, volt ilyen ember. Ez az ember Krisztus volt. Az evangéliumokból tudjuk, hogy *Ő Isten Követének* vallotta magát s megkövetelte, hogy szavának úgy higgyünk, mint Isten szavának.

5. — De vajjon Krisztus bebizonyította-e, hogy Őt Isten küldte? Vagy saját maga találta ki ezt az „isteni küldetést”?

Krisztus *bebizonyította*, hogy Őt Isten küldte. Éspedig biztos módon; kétségtelenül. Csodák által.

E csodák közül, melyeknek száma töméntelen, a legszembevetőbbek és éppen ezért külön is említésreméltók: Krisztus feltámadása, jövődöléseinek beteljesedése és a kereszténység csodálatos elterjedése.

Ez tehát annak az anyagnak rövid vázlata, mit a következőkben fogunk kifejteni.

1. Tétel: Ha Isten tudtunkra adja, milyen módon kell Őt tisztelnünk, kötelesek vagyunk ezt az istentiszteleti módot elfogadni és betartani.

A legelső kérdés tehát, mely e tárgyban felmerül, az, hogy *milyen módon* kell Istent tisztelnünk? Más szóval: milyen vallásúnak kell lennünk?

Először is a fogalmakkal kell tisztában lennünk.

1. — Mi a vallás? — A vallás Isten végtelen felségének megismerése és elismerése.

Isten kiválóságának, nagyságának megismerése értelmünkkel történik. E nagyság elismerése pedig az akarat feladata. Akaratunkkal kell magunkat alávetni Istennek, ki mérhetetlenül felettünk áll. Ezáltal az önkéntes alávetés által ismerjük el Isten felségét.

2. — A vallás kétféle lehet: természetes és tétéles (pozitív).

a) A természetes vallás az a vallás, melyben Istent úgy tiszteljük, ahogy azt józan eszünk parancsolja. Vagyis — miután belátjuk értelmünkkel, hogy Isten végtelenül felettünk áll, azt mondjuk: készségesen elismerem Isten végtelen nagyságát. Másszóval: szívesen, önként megteszek mindent, amit Isten kíván tőlem. Így tehát cselekedetemmel, életemmel vallom, hogy Isten az én Uram; hogy Ő mérhetetlen magasságban áll felettem.

b) A tétéles vallás az a vallás, mely elénk adja, mi módon tiszteljük Istent. Rámutat arra, mi által juttassuk kifejezésre Isten felségének elismerését. Például azáltal, hogy neki himnuszokat éneklünk, vagy előtte leborulunk, vagy tiszteletére valamit megsemmisítünk stb.

Ami mármost tételünk bizonyítását illeti, az a következő pontokon nyugszik.

Bizonyítás.

1. — Van Isten, aki minden létező dolog Alkotója, Teremtője. Ő az én Teremtőm is. Ezt a bölcsészetből tudom, mint fentebb láttuk.

Isten tehát mérhetetlenül felettem áll. Annyira, amennyire a tökéletességek Teljessége a semmi felett.

Ő korlátlan Uram. Teljesen szabadon rendelkezik velem.

Michelangelo ura a Mózes-szobornak; szabadon rendelkezik vele. Ha akarja, össze is törheti tetszése szerint. Hisz ő alkotta.

Mennyivel inkább Uram nekem az Isten! Hisz a művész csak formát adott az anyagnak, de az anyagot nem ő alkotta. Isten pedig mindenestül megteremtett engem (részben közvetlenül: lelkemet, — részben pedig közvetve, szüleim által: testemet). Tehát Isten sokkal korlátlanabb Uram, mint a művész alkotásának.

Ebből következik, hogy *bármit* kíván tőlem Isten, köteles vagyok megtenni. *Bármilyen módon* megnyilvánuló tiszteletet követel tőlem, köteles vagyok megadni.

Másszóval: Istent köteles vagyok *természetes vallással* tisztelni.

2. — Minthogy azonban Istennek a természetes vallás által való tisztelete azt mondja: *Bármilyen módon* megnyilvánuló tiszteletet követel tőlem az Isten, meg kell adnom. Világos, hogy *ha* Isten a tisztelet módját is *tényleg* megjelöli, ezt az istentiszteleti módot el *kell* fogadnom. Értelmemet, szabadakaratomat, mindenemet alá kell vetnem teljesen az Űristen akaratának, vagyis: ha Isten *tételes, pozitív* vallást kíván tőlem, el kell fogadnom.

Világosan és szilárdan áll tehát az igazság, melyet tételünk címében így fogalmaztunk meg: „*Ha* Isten tudtunkra adja, milyen módon kell Őt tisztelnünk, kötelesek vagyunk ezt az istentiszteleti módot elfogadni és betartani.”

Ezt az igazságot hirdeti az Egyház a trienti zsinatban a következő szavakkal: „Minthogy az ember tökéletesen Istentől függ, mint Teremtőjétől és Urától, és minthogy a teremtett (emberi) értelem a terem-

tetlen (isteni) Értelemnek teljesen alá van vetve, tartozunk hitünk által az isteni kinyilatkoztatás előtt értelmünkkel és akaratunkkal tökéletesen meghódolni.¹ S ismét: „Aki pedig azt mondaná, hogy az emberi értelem annyira független, hogy neki Isten nem parancsolhat hitet, az Egyházból ki van rekesztve.”²

K ö v e t k e z m é n y e k.

Tételünkben világosan következik, hogy:

1. — Van igaz vallás és téves, hamis vallás. Igaz az a vallás, melyet Isten követel tőlünk. Téves pedig az a vallás, melyet nem Isten követel, hanem az ember akar adni Istennek saját helytelen elgondolása szerint.

Isten előtt nyilván csak az előbbi lehet kedves, az utóbbi nem. Tehát *nem mindegy, hogy milyen vallásúak vagyunk!*

Az egyik vallás istentisztelet, a másik inkább Isten-sértés.

2. — Aki azt mondja, hogy hisz Istenben s tiszteli Őt, — csakhogy „a maga módján” — vagyis azt állítja, hogy „nem istentelen”, az igazában nem tiszteli az Istent, hanem inkább megsérti, tehát valójában istentelen.

2. Tétel: Lehetséges, hogy Isten akár természetes igazságokat, akár értelmünket meghaladó igazságokat közöljön velünk, miket el kell hinnünk. Másszóval: lehetséges a tételes vallás, és pedig az olyan tételes vallás is, mely hititkokat tartalmaz.

Láttuk az előző tételben, hogy *ha* Isten meghatározza az Őt megtisztelő tisztelet *módját* is, akkor kötelesek vagyunk Őt *ezen a módon* tisztelni.

Természetszerűen felvetődik tehát a kérdés: Megvan-e annak a *lehetősége*, hogy Isten tudassa velünk az Őt megillető tisztelet módját? Mert ha erre nincs meg a lehetőség, akkor nem érdemes a különböző vallások és az igaz vallás problémájá-

val foglalkoznunk. Hisz akkor nincs tételes vallás, hanem csak természetes, mely mindeki számára egy és ugyanaz.

Válaszunk: *Megvan* annak a *lehetősége*, hogy Isten közölje velünk az Őt megillető tisztelet módját, vagyis azt, hogy milyen vallás által kell Istent tisztelnünk.

Magát a közlést, mely által Isten akarata kifejezésre jut számunkra, *kinyilatkoztatásnak* nevezzük.

A kinyilatkoztatásban tehát *Isten* közöl velünk valamit (pl. egy igazságot vagy parancsot) s *mi* kötelesek vagyunk elhinni, amit Isten közölt velünk, illetve megtenni, amit kíván tőlünk, mert Ő a mi legfőbb Urunk s következésképpen értelmünket és akaratunkat az Ő értelmének és akaratának teljesen és tökéletesen alá kell vetnünk.

Isten többféle eszközt választhat arra, hogy gondolatát közölje velünk. Így pl. Mózeshez hallható szavak által szólt a csipkebokorból. Ugyanigy szólt Krisztus megkeresztelések: Ez az én szerelmes Fiam, aki-ben jókedvem telik. Szent József számára álomban közölte akaratát: Vedd a gyermeket és anyját s fuss Egyiptomba. A prófétáknak sokszor egyszerűen megvilágította értelmét, hogy megismerhessék, mi az Isten akarata, amit aztán hirdetniök kell.

Tételünket osszuk fel három részre. Az elsőben lássuk, vajjon Isten közölhet-e a prófétával természetes eszünkkel felfogható igazságot (pl.: a világot Isten teremtette); a másodikban: vajjon Isten közölhet-e a prófétával emberi elménket meghaladó igazságot (pl.: az egy Istenben három Személy van); a harmadikban: a próféta tovább adhatja-e akár az egyik, akár a másik igazságot, melyet Isten kinyilatkoztatott?

Bizonyítás.

A) Isten közölhet a prófétával természetes eszünkkel felfogható igazságot.

Ebben a részben nincs probléma. Világos minden.

Ami *Istent* illeti, Ő mindentudó. Birtokol minden igazságot. S Mindenható: az imént felsorolt módok közül bármelyiket szabadon kiválaszthatja, hogy a kérdéses igazságot közölje. S célja is van Istennek, hogy ezt megtegye: az, hogy az ember elismerje Isten mindentudását és igazmondását s ezáltal tökéletesebb mértékben tisztelje Őt, mint ha ezt nem ismerné el, — t. i. nem volna rá alkalma, mert nem lenne kinyilatkoztatás.

Ami az *embert* illeti, az ember éppen úgy fogadhat el Istentől egyes igazságokat, mint embertársától, tanítójától. Sőt még inkább. És még biztosabban, tévedéstől mentesen.

Semmi nehézség sincs tehát abban, hogy természetes eszünkkel felfogható igazság kinyilatkoztatása lehetséges-e. Igen, lehetséges.

B) De lehetséges-e olyan igazságok kinyilatkoztatása, melyeket természetes eszünkkel nem tudunk megérteni?

Itt bukkanunk rá a misztériumokra, vagyis hittitkokra.

Mi a hittitok?

A hittitok az az Istentől kinyilatkoztatott igazság, melyet teremtett lény elméje (sem angyalé, sem emberé) nem képes felfedezni, sőt, miután Isten azt felfedte, nem képes egészen megérteni sem.

Igy pl. a Szentháromság titkát ember (de angyal sem!) sohasem tudta volna felfedezni, illetve bebizonyítani.

Sőt, miután Isten kinyilatkoztatta, hogy az egy Istenben három Személy van, igazában, teljesen, világosan teremtmény elméje ezt az igazságot megérteni, felfogni nem tudja még akkor sem.

Lehet-e ezen csodálkozni? Csodálatraméltó-e az, hogy ilyen igazságok is vannak a világon?

A kérdésre újabb kérdéssel válaszolunk.

Lehet-e csodálkozni azon, hogy a kis elemista nem érti, amit egyetemi professzorok magyaráznak matematikáról, bölcsészetről, stb.!? Lehet-e azon csodálkozni, hogy a kisgyermek nemcsak saját maga nem találta fel ezeket az igazságokat gyenge kis eszecsskéjével, hanem még akkor sem érti őket, mikor a professzor megmondta neki, hogy a dolog bizony így van!?

Elhiszi, amit a tudós mond neki. Nem is volna okos, ha nem hinné. Pedig nem érti.

De alázatos és okos. Nem akar gyermek létére a bölccsel versenyezni és vitatkozni.

Igy vagyunk mi is a hittitkokkal. A mi emberi elménk sokkal korlátozottabb Isten elméjéhez képest, mint a gyermeké a tudóséhoz viszonyítva. Hisz a gyermeké és tudósé egyaránt véges; viszont az emberé véges, Istené pedig végtelen, korlát nélkül való.

Kell-e tehát csodálkoznunk, hogy nem értünk meg mindent a mi véges elménkkel, amit Isten végtelen értelmével felfog?

Sőt így kérdezzük: Okos dolog-e ezen csodálkozni? Okos dolog-e a hittitkok ellen tiltakozni?

Az igazán bölcs és alázatos ember belátja, hogy hittitkok nemcsak lehetnek, de kell is lenniök. Milyen szegény volna az Isten, ha Őt véges eszünkkel teljesen megismerhetnők! Szinte hozzánk, véges teremtményekhez hasonló lenne!

S mi annak az oka, hogy Isten hittitkokat nyilatkoztat ki? Miért teszi ezt?

1. — *Tanítani* akar bennünket *felséges* igazságokra. Szentháromság! Megtestesülés! Megszentelő kegyelem! Isten színe látása!... Felséges, isteni igazságok!

Teljesen nem fogjuk őket megérteni soha, de legalább azt tudjuk, hogy *léteznek*. S ha homályosan is, mint kezdő növendék a filozófiát, de kissé *sejtjük*, hogy *mi* akar ez a hittitok lenni. S ez is valami! Viszont emberi, véges elménktől többet nem is követelhetünk meg.

2. — *Tiszteletet* akar tőlünk Isten azáltal, hogy hisszük a titkokat. A hit magában foglalja, hogy Isten tudja, amit kinyilatkoztat: Ő Mindentudó, — s azt mondja, amit tud: Igazmondó. Márpedig valakit Mindentudónak és Igazmondónak elismerni annyit jelent, mint őt tisztelni.

3. — *Szeretetét* akarja kimutatni velünk szemben.

A távoli világrészben élő atya várja gyermekének megérkezését. Gyermeke még sohasem látta őt, ezért leveleiben ír s mások által üzen, beszél magáról (felségéről, gazdagságáról), hogy gyermeke addig is megismerhesse őt, amíg színről-színre láthatja.

Igy tesz a mennyei Atya is velünk, fogadott gyermekeivel. Beszél magáról s jövődő hazánkról, boldogságunkról addig is, míg Őt megismerjük s a boldogságba eljutunk. Szeretetből teszi...

Lássuk most már, mint bizonyítjuk, hogy Isten hittitkokat is kinyilatkoztathat?

A bizonyítás nagyon egyszerű.

Isten ugyanúgy közölheti velünk a tényt, hogy Istenben három Személy van, mint ahogy közölheti, hogy a világot Ő teremtette.

Hogy az előbbi nem értjük meg teljesen? Ezt nem is állítjuk. A megértést nem zárja magába a tény pusztá közlése.

Tehát megvan annak a lehetősége, hogy Isten hittitkokat nyilatkoztasson ki.

Jelenleg nem célunk bizonyítani, hogy Isten tényleg tett is ilyen kinyilatkoztatást. A kinyilatkoztatás *tényéről* később lesz szó. Most csupán annak *lehetőségéről* tárgyalunk s megállapítjuk, hogy mind természetes igazságok, mind hittitkok kinyilatkoztatása *lehetőséges*. Vagyis: a kinyilatkoztatás nem *lehetetlen*.

C) A próféta tovább adhatja a kinyilatkoztatást.

Eddig arról volt szó, hogy Isten közölhet a prófétákkal, — tehát *egyes emberekkel* igazságokat. Most rátérünk arra a kérdésre, hogy Isten kötele-

zövé teheti-e az egyes emberekkel közölt igazságok elhívését *minden ember számára?*

Igen.

Ami *Istent* illeti, joga van hozzá.

Ami a *prófétát* illeti, parancsot kaphat, hogy a vele közölt igazságot másoknak tovább adja. S Isten tud rá vigyázni, hogy úgy adja tovább az igazságot, ahogy kapta, vagyis: épségben. Isten megteheti ezt, mert Mindenható.

Ami az *embereket* illeti, kötelesek hinni, ha Isten szól hozzájuk s megkívánja, hogy higgyenek. Márpedig könnyen meggyőződhetnek a csodák által, amiket a próféta művel, hogy Isten küldötte őt, tehát amit mond, azt általa Isten mondja s ha ő Isten nevében megkívánja, hogy a közölt igazságot elhiggyék, vagy a szerint cselekedjenek, világos, hogy ezt maga Isten követeli.

Vannak egyesek, akik áltisztelet leple alatt azt állítják, hogy Isten nem adhat *kinyilatkoztatást*, mert méltóságán aluli, hogy az emberekkel szóba álljon, törődjék velük.

A válasz könnyű. Méltóságán alulinak tartja-e a művész, hogy megőrizze remekművét, melyen annyit fáradott, s gondoskodják róla? Ha annak tartaná, nem oktalanság volna-e inkább cselekedete, mint képzelt „méltóságának” féltékeny megőrzése?

Ha Isten nem tartotta méltóságán alulinak, hogy megteremtse a világot, vajjon méltóságán aluli-e, hogy arról gondoskodják? Ha nem gondoskodnék művéről, bölcsen cselekednék?

Mások — az emberi elme nagyságának „őrei” — a *hittitkok* kinyilatkoztatását nem tartják lehetségesnek. Azt mondják, hogy lehetetlen, ami ellentmondást tartalmaz. Márpedig a hittitkok ellentmondást tartalmaznak, tehát lehetetlenek.

Szívesen megengedjük, hogy ami ellentmondást tartalmaz, lehetetlen; csak azt tagadjuk, hogy a hittitkokban ellentmondás *van*.

Miért volna bennük ellentmondás? Mert nem értjük? — Akkor a professzor előadásában is ellentmondás van, mert a kis elemisták nem értik!

A Szentháromság titkában pl. akkor volna ellentmondás, ha az állítanók, hogy Istenben egy *személy* és három *személy* van. De ezt éppen mi tagadjuk a leghatározottabban! Még jobban, mint ellenfeleink!

Ellenben állítjuk, hogy Istenben egy *lényeg* és három *személy* van. Tehát nem egy és ugyanazon fogalomról állítjuk, hogy egy és három, hanem különbözőkről. Ez pedig nem ellentmondás.

Az Egyház a trienti zsinatban tanítja, hogy lehetséges mind természetes igazságok, mind pedig hittitkok kinyilatkoztatása és egyben a következő szavakkal ítéli el az ellenkező véleményt: „Aki azt mondja, hogy nem lehetséges, vagy nem megfelelő, hogy Isten az embert kinyilatkoztatás által Istenről és a Neki járó tiszteletéről kioktassa, az Egyházból ki van rekesztve.”³

Világosan és szilárdan áll tehát felállított tételünk: *Lehetséges*, hogy Isten akár természetes igazságokat, akár értelmünket meghaladó igazságokat közöljön velünk, miket el kell hinnünk. Másszóval: lehetséges a tételes vallás, és pedig az olyan tételes vallás is, mely hittitkokat tartalmaz.

3. Tétel: Hogy Isten tényleg kinyilatkoztatott-e valamit, azt Isteni jel, vagyis csoda által tudjuk.

Láttuk, hogy lehetséges a kinyilatkoztatás.

Felesleges bizonyítani, hogy csak akkor vagyunk kötelesek elhinni, amit a próféta szerint Isten kinyilatkoztatott s csak akkor vagyunk kötelesek megtenni, amit Isten a kinyilatkoztatásban követel tőlünk, ha *biztosak* vagyunk, hogy a szóbanforgó igazságot *tényleg* Isten nyilatkoztatta ki, nem pedig emberi találmány az. Másszóval: ha biztosak vagyunk, hogy most kinyilatkoztatással állunk szemben.

Ha nem így tennénk, hanem vaktában hinnénk, értelmes emberhez méltatlan lenne cselekedetünk. Sőt az is könnyen megtörténhetnék, hogy csalóknak, szemfényvesztőknek ülnénk fel s isteni kinyilatkoztatásnak tartanánk, ami valójában nem az.

A „vakhit” végzetes lehet. De mindenesetre értelmes emberhez méltatlan.

Ha tehát a kinyilatkoztatás egyrészt lehetséges, másrészt azonban biztosnak kell lennünk, hogy kinyilatkoztatással állunk szemben, felmerül a kérdés, mi által lehetünk biztosak, hogy itt kinyilatkoztatás történt? Mi az a jel, melyet Isten ad, — s más nem tud megadni — melynek láttára biztosak vagyunk, hogy Isten szól hozzánk a próféta által?

Ez a jel, ez az isteni bizonyágtétel a csoda.

Mi a csoda?

A csoda az a *szokatlan, érzékelhető* esemény, melynek véghezvitelére *teremtény nem képes*.

A csoda *szokatlan* valami. Isten teremti ugyan minden kisgyermek lelkét külön-külön, de ezt a teremtetést nem nevezzük csodának, mert megszokott dolog. Pedig egyedül Isten képes ezt véghezvinni: Rajta kívül senki.

A csoda *érzékelhető*. A kenyérnek Krisztus Testévé való átváltozását nem nevezzük szoros értelemben vett csodának, mert nem érzékelhető esemény. Pedig isteni mindenhatóság kell hozzá.

A csoda olyan esemény, melynek véghezvitelére *teremtény nem képes*. Lehetséges ugyan, hogy Isten műveli azokat a dolgokat is, melyeknek véghezvitelére — bár rendkívüliek — *teremtény is képes volna*. Az ilyen eseményeket azonban nem nevezzük szoros értelemben vett csodáknak. Így pl. távolban történt eseményeknek ismeretét nem nevezzük *igazi* csodának, mert azt szellemek is tudtul adhatják az embernek.

Mínthogy Isten csodát mindig fontos okból művel, — főleg annak bizonyítására, hogy a próféta az Ő

követe — a csoda meghatározásához hozzá szokták tenni, hogy a jelzett rendkívüli esemény az isteni követ mellett való *tanúbizonyosság gyanánt* szolgál.

Tételünk három részből áll: 1. csodák történhetnek, — 2. a csodák — mint olyanok — megismerhetők, — 3. a csodák a kinyilatkoztatás igaz voltát bizonyítják.

Bizonyítás.

A) Csodák történhetnek.

Mi a csoda? Röviden: Olyan jelenség, mely azáltal következik be, hogy Isten a természet megszozott rendjébe belenyúl s benne változást visz végbe. Így pl. a betegség által félig felemésztett test sejtjeit, melyek a természet rendje szerint tovább őrlődnének, egy pillanat alatt helyreállítja. A hullámozásban levő víztömegeket, melyeknek lecsendesedéséhez rendszerint órák kellene, egy pillanat alatt, egy szóval nyugalmi állapotba helyezi stb.

Hogy ez lehetséges legyen, ahhoz két tényezőnek kell közre játszani: egy cselekvőnek: ez Isten, — s egy szenvedőnek: ez a természet rendje, a természet törvény.

a) *A cselekvő tényező: Isten.* A természetet Isten alkotta. Ő oltotta bele a természettörvényeket. Ezeket a törvényeket tetszése szerint fel is függesztheti, ha akarja, mivel mindenható.

Tehát a cselekvő tényező részéről nincs nehézség a csoda létrejöttében.

A *deisták* véleményével már előbb foglalkoztunk s láttuk, hogy Istenhez nem méltatlan, sőt nagyon is méltó, hogy belenyúljon a világ folyásába, mikor jónak látja, vagyis gondját viselje teremtményeinek.

b) *A szenvedő tényező,* vagyis a *természet rendje részéről* szintén nincs akadálya a csodának.

A természetben egyrészt ugyanis *állandó* törvények érvényesülnek. Így pl. a halott nem támad

fel. Ha tehát látom, hogy itt kivétel történik a természettörvény alól, tudom, hogy az nem „véletlen”, „szeszélyes” eset, hanem az *állandó* törvény alól való kivétel. Ilyen volt pl. Lázár feltámasztása.

Másrészt a természet törvénye nem *feltétlenül* változhatatlan. A természet Alkotója — bár csakis Ő — megváltoztathatja.

Túlzásba esnek tehát azok, kik azt tartják, hogy igazi csodáról nem lehet beszélni, mert a természet rendje *nem* annyira *állandó*, hogy a kivétel rendkívüli jelleggel bírna.

De túlzásba esnek azok is, kik abban látnak nehézséget, hogy — szerintük — a természet törvénye annyira *állandó* és *szükségyszerű*, hogy *kivételt nem tűr*.

A két vélemény egymást rontja le s nekünk kedvez, amennyiben a középút helyességére tereli a figyelmet.

S tényleg: ki merné állítani, hogy az oszlásnak indult holttest életrekeltése *nem* rendkívüli?

Vagy ki merné állítani, hogy az a tény *nem* történt meg, amit 50—60 ember látott?

Igen, a középút a helyes. A természettörvény értelmében a halott *nem* támad életre; de viszont ha látom, hogy életre támad, tudom, hogy Isten tette azt. Csodát művelt.

B) A csodákat *megismerhetjük*:

Mi szükséges ahhoz, hogy a csodát megismerjük? Két dolog: 1. hogy tudomást szerezzünk a csodás tényről, — 2. hogy megállapítsuk, hogy *ilyet* csak Isten eszközölhet.

a) A csodás tényről könnyű *tudomást* *szerezni*. Hisz világos, feltűnő dologról van szó, mit sokan láttak (betegek gyógyítása, halottak feltámasztása, kenyérszaporítás stb.).

b) Azt sem nehéz megállapítani, hogy *csak Isten* tud-e ilyen dolgot véghezvinni vagy más valaki is.

Vannak ugyanis csodás események, melyeket szellemek is véghezvihatnak. Így pl. forró nyár kö-

zépén jeget varázsolnak elő egy pillanat alatt. Hozzák messziről. Az is lehet, hogy ezt Isten műveli, de lehet, hogy a gonosz szellem. Ilyenkor a csodának célja és körülményei a döntők. Ha azok olyanok, hogy Isten dicsőségét szolgálják, akkor feltételezhetjük, hogy a csoda Istentől ered. Ellenkező esetben nem.

Amikor azonban Krisztus isteni küldetésének bizonyításáról beszélünk, nincs is szükségünk ilyen csodákra. Krisztus olyan csodákat mutatott fel, melyekről nyilván láthatjuk, hogy ilyeneket csakis egyedül *Isten* vihet végbe. Így pl. a csodálatos kenyérszaporítást, mely által a kenyér levágott része újra és újra kinőtt. Ez végeredményben nem egyéb, mint semmiből valami, vagyis teremtés. Teremteni pedig csak egyedül Isten képes.

Vannak, akik erre azt mondják: Nem tudjuk, milyen rejtett erők vannak a természetben. Nem tudjuk, mire képes a természet. Lehetséges, hogy azt a csodás jelenséget, amit Istennek tulajdonítunk, a természet erői viszik végbe.

Megengedjük, hogy nem tudjuk, mire képes a természet. Azt azonban igenis tudjuk, mire *nem* képes a természet: pl. nem képes teremtésre, halottfeltámasztásra stb. S ez nekünk elég. T. i. ha a természet ilyesmire nem képes, mégis történik ilyen esemény, akkor azt Isten művelte.

Tehát megismerhetjük a csodás esemény tényét is (*történt* kenyérszaporítás) s azt is, hogy ezt csakis Isten művelhette (mert *teremtésről* van szó). Más szóval: a csodák — mint olyanok — megismerhetők.

C) A csodák a kinyilatkoztatás igaz voltát *bizonyítják*.

A csodatevő ugyanis *kifejezetten* kijelentheti, hogy *azért* fog csodát tenni, hogy ezáltal isteni küldetését bizonyítsa. Így tett Krisztus is és a próféták. — „*Hogy pedig lássátok, hogy az Emberfiának hatalma vagyon a bűnök megbocsátására* (vagyis: is-

teni követ), — mondom neked, kelj fel, vedd ágadat és járj" — szolt az inaszakadthoz.

Máskor meg cselekvésének *módja* által jelzi, hogy a csodákat isteni küldetésének hiteléül műveli. Így pl. mikor úgy tanítja a népet, mint Isten Követe, — s közvetlen utána meggyógyítja betegeiket.

Ha Isten ilyenkor csodát művelne, jóllehet a próféta valójában álpróféta, akkor Isten maga volna a hallgatóság tévedésének oka. Ezt pedig Isten nem teszi. Ha megtenné, nem volna — Isten.

Néha előfordul ugyan, hogy másvallásúaknál is történnek csodák. Így pl. a görögkeleti szakadároknál az Oltáriszentséggel kapcsolatban fordultak elő csodás események. Ezzel azonban Isten az igazság mellett tanúskodik. A szakadároknál ugyanis az Oltáriszentségben Krisztus valóban jelen van s Isten a csoda által ezt a *jelenléte*t akarja bizonyítani, semmi többet. Semmiesetre sem azt, hogy a *szakadárság* az igaz vallás.

Jegyzet.

Amit a csodákról mondtunk, ugyanaz áll a jövőndölésekről is.

A jövőndölés olyan jövőben bekövetkező esemény előre való biztos megmondása, melynek bekövetkezését kiszámítani nem lehet. Az esemény főleg akkor kiszámíthatatlan, ha bekövetkezése emberek szabadakaratától függ. Ilyen emberek szabadakaratától függő esemény megjövőndölése volt pl. Júdás árulásának és Péter tagadásának előre való biztos megmondása. Ezt csakis a mindentudó Isten láthatta előre.

Amiként csodák, hasonlóképen jövőndölések is lehetségesek, megismerhetők (miután beteljesedtek) s a kinyilatkoztatás igaz voltát bizonyítják. (Isten ugyanis az igazság mellett tanúskodik általuk.)

Az Egyház így nyilatkozik a csodákról, mint a kinyilatkoztatás isteni jeleiről: „Ha valaki azt állítja, hogy csodák nem történhetnek . . . vagy a csodákat sohsem lehet biztosan megismerni, illetve azok

nem bizonyítják kétségtelenül a keresztény vallás isteni eredetét, az Egyházból ki van rekesztve.”⁴

4. Tétel: Krisztus is csodák által bizonyította be, hogy Isten Követe.

E tételben nem azt akarjuk bizonyítani, hogy Krisztus Isten. Erről később lesz szó. Egyelőre csupán azt állítjuk, hogy Krisztus Isten Követe, vagyis próféta. Tehát amit mond, úgy kell hinnünk, mintha közvetlen attól hallanók, aki Őt küldte, t. i. Istentől; amit parancsol, úgy kell betartanunk, mintha a parancsot közvetlenül attól kapnánk, aki Őt küldte, vagyis Istentől. Csakis ezt akarjuk bizonyítani jelen tételünkben, semmivel sem többet.

Tételünket a Krisztus által művelt csodákból bizonyítjuk.

Sok más bizonyíték is rendelkezésünkre áll, mely rávilágít arra, hogy Krisztus Isten követségében járt.

Ilyen pl. Krisztus csodálatos bölcsesége s főleg élet-szentsége.

Ha valaki azt állítja, hogy őt Isten küldte s nem igaz, akkor az illető eszelős, bolond, — vagy pedig csaló, gazember.

Márpedig Krisztus olyan *csodálatos értelemmel és páratlan jellemmel* rendelkezett, hogy az ilyesmit esz-telenség lenne Róla állítani.

Tehát Krisztus valóban Isten Követe.

Igy hozhatnánk fel más érveket is annak bizonyítására, hogy Krisztust Isten küldötte. De csak a legerősebbeket vegyük, azokat is a lehető legrövidebben.

A legerősebb érvek a csodák. Közülük külön ki fogjuk emelni Jézus feltámadását. A csodák mellé sorakoztatjuk a jövődöléseket is, melyek tulajdonképen szintén isteni beavatkozást kívánnak, tehát végeredményben a csodák közé sorozhatók.

Azt már láttuk, mi a csoda. Lássuk most már, művelt-e Krisztus valóban csodákat? Éspedig nemcsak olyanokat, melyek tágabb értelemben vett csodák, vagyis amelyeket szellemek is véghezvihetnek, hanem szoros értelemben vett csodákat, miket egyesegyedül Isten művelhet.

Igen, Krisztus *ilyen* csodákat is művelt.

Bizonyítás.

Amikor csodákról beszélünk, három dolgot kell figyelembe vennünk: 1. hogy a csodás esemény *történetileg* igaz-e? — 2. hogy ilyen esemény csak *isteni beavatkozásra* történhetik-e? — 3. hogy a csoda azért történt-e, hogy a próféta *isteni küldetését* bizonyítsa?

1. — Ami az első pontot illeti, már fentebb bőven kifejtettük, hogy a négy evangélium történeti könyv; a benne foglalt események tehát *igazán megtörténtek*.

Minthogy azonban a csodák lehetőségét igen sokan tagadják, nem árt, ha erre a kérdésre vonatkozóan egy-két elvet nyújtunk.

Ellenfeleink — bármilyen néven nevezik is magukat — így gondolkodnak:

A természet folyásába való isteni beavatkozás — vagyis csoda — nem lehetséges. (Ez az alapelv, melyet azonban nem tudnak bizonyítani! Viszont mi bebizonyítottuk ezen elv ellenkezőjét, mikor arról szóltunk, hogy a csoda igenis lehetséges.)

Minthogy azonban az evangéliumok csodákról beszélnek, — folytatják ellenfeleink érvelésüket — nem lehetnek történeti könyvek. (Egyesek szerint csak azok a helyek nem történetiek, hol éppen a csodáról van szó; mások szerint az egész evangélium nem történeti.)

Hogy az evangéliumok — s főleg a csodák leírásai — honnét veszik eredetüket, ha nem történeti jellegűek, erre vonatkozólag számtalan vélemény van ellenfeleink között. A vélemények közül egyik-másik, — ha igaz volna — nagyobb csoda lenne az evangéliumban elbeszélt csodáknál!

Mi az oka, hogy ellenfeleink tagadják a csodák lehetőségét? Az, hogy nem eszükkel gondolkodznak. Nem értelmük irányítja akaratukat, hanem akaratuk értelmüket. Más szóval *nem akarják* elismerni a csodák valódiságát, mert világosan látják, hogy akkor el kellene ismerniök Krisztus kötelező tanítását is, mely számukra kellemetlen. Ha olyan tanok lennének az evangéliumban, melyek az ő elgondolásuk, életmódjuk szá-

mára kedvezők, akkor talán még meg is védenék a csodák valóságát!

Mi az orvosság ellenfeleink számára? Csakis egy: elfogulatlan jóakarat.

Egyébként — mint már említettük — mikor ellenfeleink egymást támadják s kölcsönösen kimutatják, hogy egymás nézete helytelen, tulajdonképen mellettünk érvelnek, nekünk segítenek.

Inkább sajnálni lehet őket, mint komolyan venni s velük vitatkozni.

Hátra van tehát a másik két pont mérlegelése.

2. — Krisztus csodái csakis *isteni beavatkozás* által történhettek.

Vannak Krisztus csodái közt olyanok is, melyeket — mint már említettük — más is véghezvihet, pl. szellem. Ilyenkor az a döntő, hogy a cél, melynek érdekében a csoda történt, Isten dicsőségére szolgál-e vagy sem. Az előbbi esetben feltételezzük, hogy az ilyen csoda is Istentől van, akár közvetlen, akár közvetve (angyal által); az utóbbi esetben viszont az ellenkezőjét kell feltételeznünk.

Egyébként Krisztus életében olyan sok *szoros értelemben vett* csodát találunk, hogy másodrangú csodákat Nála itt nem is veszünk figyelembe.

a) Krisztus *halottakat támasztott*. Jairus leányát; a naimi ifjút; Lázárt.

Hogy halottakat csak Isten támaszthat fel, azt még a racionalisták is elismerik. (Csupán a feltámasztás *tényét* tagadják.)

Hisz a lelkeknek egyedül Isten az Ura. Csak Ő parancsolhatja meg, hogy a lélek visszatérjen ismét a testbe. S a feloszlásnak indult testet egy pillanat alatt helyreállítani szintén csak Isten tudja.

b) Krisztus a *természet erőinek* parancsolt. Kenyeret szaporított, vagyis a letört részt „kinövesztette”; másszóval: semmiből valamit alkotott, vagyis *teremtett*. Teremteni pedig csak Isten képes.

A vizet borrá változtatta. Egyetlen szavával, egy pillanat alatt olyan kémiai folyamatot vitt vég-

be, mely által a víz alkotói elemei bor-elemekké változtak. Ilyen lényegi átváltoztatást pedig csak a Teremtő eszközölhet.

Háborgó tengert csendesített le egy szóval, egy pillanat alatt. Embernek lehet parancsolni, de elemeknek nem. Szellem sem parancsolhat nekik. Hiába is próbálná. Nekik csak Isten parancsolhat.

c) Krisztus *betegeket gyógyított*. Sokszor egy szóval, mint a 38 év óta betegágyban fekvőt, a leprásat, az inaszakadtat. A gyógyulás pillanat műve volt. Sokszor a beteg nem is volt jelen, hanem nagy távolságban. Orvosság alkalmazása nem történt. — Felőrlött szervezetet ki tud így, azonnal, teljesen helyreállítani, éppé tenni? Egyedül a Mindenható.

Ha ezt mind *együtt* vesszük szemügyre s hozzá a töméntelen más csodát, miket az evangélium leír, vagy csak megemlít azzal, hogy Krisztus sok más csodát is művelt, akkor csak egy szavunk lehet: De nagy az *Isten!* . . .

3. — A felsorolt csodák Krisztus *isteni küldetését* bizonyítják.

Mikor Krisztus legnagyobb csodáját műveli, a negyednapos halottat, Lázárt feltámasztja, csodájának véghezvitele előtt mennyei Atyjához fohászkodik e szavakkal: „Atyám! hálát adok Neked, hogy meghallgattál engem. Én ugyan tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz; csak a körülálló népért mondtam, *hogy higgyék, hogy Te küldöttél engem*. Miután ezeket mondta, nagy szóval kiálta: Lázár! jöjj ki. És azonnal kijöve, aki halott vala, lábán és kezén pólyával megkötözve, arca pedig kendővel bekötve. Mondá nekik Jézus: Oldjátok fel őt, és bocsássátok el.”⁵

Ugyanígy tesz, mikor az inaszakadtat meggyógyítja; mikor Keresztelő Szent János követségét fogadja; mikor a születésétől fogva vak embert meggyógyítja, — és még igen sok más esetben. Mindig azért műveli vagy kéri a csodát Istentől, *hogy az emberek elhiggyék, hogy Őt Isten küldötte*.

Nyilvánvaló tehát, hogy Krisztus napnál fényesebben bizonyította be isteni küldetését.

Ezért mondja az Egyház a trienti zsinat III. ülésének 3. fejezetében: „... a csodák és jövendölések... az isteni kinyilatkoztatás jelei...”⁹

5. Tétel: Krisztus isteni követségét minden csodánál ékeesebben hirdeti saját feltámadása.

Krisztus feltámadása is csoda. Sőt a legnagyobb, amit Krisztus valaha művelt, illetve amit Isten az Ő Követének érdekében tett, hogy bebizonyítsa isteni küldetését. Ezért érdemes vele külön is foglalkozni.

Bizonyítás.

Érvelésünk három pontból áll.

1. Vizsgáljuk meg, milyen *tények* történtek a feltámadással kapcsolatban.

2. Mi ezeknek az *elégséges magyarázata?*

3. Milyen *viszonyban* vannak e tények (vagy egy szóval: Krisztus feltámadása) az *Ő isteni küldetésével?*

1. — A Krisztus feltámadásával kapcsolatos *tények* a következők.

a) Krisztus meghalt. b) Krisztust eltemették. c) Krisztus sírját üresen találták. d) Krisztus megjelent. — Lássuk őket egyenkint.

a) Krisztus *meghalt*. Egyöntetűen írja le Krisztus emberfeletti szenvedését és halálát a négy evangélista. Ezt bizonyítják prédikációikban az apostolok. Erről tanúskodnak a zsidó főpapok és farizeusok, kik ugyancsak alaposan megnézték, vajjon Krisztus tényleg meghalt-e. Annál is inkább, mert tudták, hogy megjövendölte feltámadását! A római százados jelenti Pilátusnak Krisztus halálát. Arimateai József és Nikodémus pedig Krisztus holttestét kéri Pilátustól.

Tehát Krisztus tényleg meghalt. — A tetszhalál feltételezése ilyen körülmények közt komolytalan dolog.

b) Krisztust *eltemették*. Idézzük Szent János evangéliumát. Arimateai József és Nikodémus „mirha- és áloe-vegyítékeket hozván, mintegy 100 fontot, vevék Jézus testét és gyolcsruhába göngyölké azt fűszerek közé, ahogy a zsidóknál szokás temetni. Volt pedig azon a helyen, ahol őt felfeszítették, egy kert és a kertben új sírbolt, melyben még senki sem feküdt. Azért odatevék Jézust a zsidók készülétnapja miatt, mivelhogy a sír közel vala.”⁷ — Ugyanígy írja le a másik három evangélista is Jézus eltemetését a legaprobb részletekig.

Tehát Jézust valóban eltemették. Sírjának bejárata elé követ hengerítettek.

c) Krisztus *sírlát* üresen találták.

Először Mária Magdolna ment ki húsvét után Krisztus sírlátához. Utána, mikor jelentette, hogy a sír üres, Péter és János apostol. Halljuk az evangélistát: „A hét első napján pedig Mária Magdolna reggel még sötétben a sírlát méne, és látá, hogy a kő el van mozdítva a sírbolttól. Elfuta tehát és Simon Péterhez s a másik tanítványhoz méne, kit szeret vala Jézus, és mondá nekik: Elvitték az Urat a sírból, és nem tudjuk, hová tették Őt. Kiméne azért Péter és a másik tanítvány és a sírlát menének. Együtt futnak vala pedig ketten és a másik tanítvány megelőzé Pétert a futásban, és hamarabb ért a sírlát és belenézvén, ott látá elhelyezve a lepedőket, de nem méne be. Majd odaére Simon Péter is, követvén őt, és beméne a sírboltba és látá az ott hagyott lepedőket; a keszkenőt pedig, mely az Ő fején volt, nem a lepedők mellé téve, hanem külön egy helyen összehajtva; akkor azután beméne a másik tanítvány is, ki először érkezett vala a sírlát és látá és hitt.”⁸

Tehát Jézus sírját üresen találták. A holttest nem volt a sírban. De hát akkor hol volt? — Feltámadt, amit megjelenései bizonyítanak.

d) Krisztus *megjelenik*. Lássuk a következő vázlaton, hol, mikor, kinek jelent meg Krisztus, — s hol van szó az evangéliumban a megjelenésekről.

Krisztus megjelenik:			Krisztus megjelenéséről írnak:					
Hol?	Mikor?	Kinek?	Máté	Márk	Lukács	János	Pál	Apost. csel.
Jeruzsálemben és Judeában	Húsvét reggelén	Magdolnának Asszonyoknak Péternek Emmauszi tanítványoknak 11 apostolnak 11 apostolnak s Tamásnak	28, 9.	16, 9.		20, 11.		40 napon keresztül (Apost. cselek. 1, 3)
	Húsvét reggelén				24, 34.		Kor. I. 15, 5.	
	Húsvét napján							
	Húsvét delután			16, 12.	24, 13.		Kor. I. 15, 5.	
Galileában	Húsvét estéjén	7 tanítványoknak apostoloknak és 500 testvérnek	28, 16.	16, 14.	24, 36.	20, 19.		
	Húsvét nyolcadán					20, 24.		
Jeruzsálemben	Húsvét után 10.—40. napig	tanítványainak		16, 15.		21, 1.	Kor. I. 15, 6.	
	Mennybemenetelekör				16, 19.	24, 44.	Kor. I. 15, 7.	

E sok evangéliumi szöveg közül csak egyet idézünk: „Krisztus meghalt a mi bűneinkért az Írások szerint és eltemetettet, és feltámadott harmadnapon az Írások szerint és *megjelent* Kéfásnak, és azután a tizenegynek, azután *megjelent* több mint ötszáz testvérnek egyszerre, akik közül a legtöbbben még élnek, egyesek pedig elszenderültek; azután *megjelent* Jakabnak, majd valamennyi apostolnak; mindnyájunk után pedig mint ítéltlennek, *megjelent* nekem is... Ha tehát Krisztusról az hirdetik, hogy halottaiból feltámadott, hogyan mondják egyesek közületek, hogy nincsen halottak feltámadása? Mert ha nincsen halottak feltámadása, akkor Krisztus sem támadt fel, ha pedig Krisztus nem támadt fel, akkor hiábavaló a mi tanításunk, hiábavaló a ti hitetek is. Sőt Isten hamis tanúinak

is találtatunk, mert bizonytságot tettünk Isten ellen, hogy feltámasztotta Krisztust, kit nem támasztott fel, ha a halottak fel nem támadnak... Ámde *Krisztus feltámadt halottaiból*"...⁹

Ennyi tanúbizonyság után józan fejvel nem lehet kételkedni abban, hogy Krisztus tényleg feltámadt-e s megjelent-e apostolainak, tanítványainak.

Egyesek szerint az apostolok képzelődtek, mikor Krisztust látni vélték. Csakhogy az apostolok nem olyan emberek voltak, akik képzelődni szoktak! Erős, egészséges halászok voltak ők! S Krisztus halála után teljesen elvesztették reményüket. Így nem is várták Krisztus feltámadását. Sőt Tamás még akkor sem hitt, mikor a többiek egyöntetűen állították, hogy látták az Urat! Csak akkor, mikor Krisztus sebeibe bocsátotta ujját! S az apostolok is csak akkor hittek, mikor Krisztus velük étkezett s így bizonyította be, hogy nem szellem. Hogy lenne *ilyen* férfiak számára Krisztus megjelenése, *ennyi bizonyíték után*, fantázia szüleménye?

Tehát Krisztus meghalt, eltemettetett; sírját üresen találták s megjelent. Más szóval: halott volt és él, vagyis *feltámadott*.

2. — Mi Krisztus feltámadásának *elégséges magyarázata*? Milyen erő kell ehhez a feltámadáshoz?

Isteni erő. Teremtmény feltámasztani nem tud, hanem csak egyedül Isten. Egyedül Ő parancsolhat a léleknek, mint már említettük.

S az sem lehet, hogy valami szellem vette volna magára Krisztus testét s jelent volna meg. Ha Isten ezt megengedte volna, Ő lenne oka tévedésünknek.

Tehát Krisztus feltámadása igazi csoda, sőt az igazi csodák közül is a legnagyobb, amit csak Isten tud végbevinni.

3. — Lássuk végül, hogy Krisztus feltámasztása *annak bizonyságául* történt-e, hogy Krisztus Isten Követe?

Igen.

Krisztus maga mondja, hogy isteni küldetésének jele feltámadása lesz. Amint Jónás három nap maradt a hal gyomrában, úgy kell neki is három nap a föld gyomrában maradnia; de aztán feltámad. Isteni küldetésének jeléül fogja szabadon lerontani az Isten templomát (testét) s harmadnapra felépíti azt.

Igy értették Krisztus feltámadását apostolai; azért olyan boldogok, mikor Krisztus megjelenik. Így értették a zsidók, azért őriztették olyan féltékenyen a sírt három napon át. De hiába: Krisztus feltámad — halál, sír, kő, pecsét és örök ellenére...

Tehát Krisztus valóban meghalt és igazán feltámadt. Feltámadása isteni tény. És pedig *fényes tanúbizonyság Krisztus isteni küldetése mellett.*

Krisztus feltámadását soha senki meg nem cáfolta. Az egykorú ellenséges érzelmű zsidók sem. Pedig de szerették volna! S de könnyű lett volna, ha Krisztus valóban fel nem támadott volna!

Krisztus azonban feltámadt. Feltámadása adott erőt az apostoloknak. Hirdették a Keresztrefeszítettet, — de még inkább a Feltámadottat!

A feltámadt Krisztus alakította át a világot. Megváltoztatta a föld színét.

Jegyzet a jövődölésekről, mint Krisztus isteni küldetésének bizonyágáról.

A jövődöléseknek két csoportja van. Az elsőhöz tartoznak azok, melyeket Krisztus adott és azóta beteljesedtek; a másodikhoz pedig azok, miket még az ószövetségi próféták adtak Krisztusról, a nagy Isten-követről, s melyek Krisztuson teljesedtek be.

A jövődölések mindkét csoportja egymagában, külön-külön is fényesen bizonyítja Krisztus isteni küldetését.

Minthogy azonban már eddig is a napnál világosabban bebizonyítottuk, hogy Krisztus isteni Követ, itt nem foglalkozunk kifejezetten a jövődölésekkel, mint Krisztus isteni küldetésének érveivel.

Csupán a *Krisztus* által adott jövendölésekről emlékezünk meg röviden; róluk is csak annyiban, amennyiben ezek bizonyos értelemben szintén csodák, tehát a csodákról szóló fejezet alá tartoznak.

A Krisztus által adott jövendölésekről szóló jegyzetünk gondolatmenete röviden a következő.

1. Krisztus adott jövendöléseket. 2. Ezek a jövendölések pontosan beteljesedtek. 3. Ezeket a jövőben végbemenő dolgokat csak Isten láthatta előre. 4. Általuk tehát Isten tanúságot tett Krisztus isteni küldetéséről.

1. — Krisztus *adott* jövendöléseket. Így pl. előre megmondotta szenvedésének történetét a legapróbb részletekig. Júdás — ki kezét vele a tába mártja, — el fogja Őt árulni. Péter — mielőtt a kakas kétszer szól — háromszor fogja Őt megtagadni. Átdadják Krisztust a farizeusoknak és papi fejedelmeknek, halálra ítélik, kigúnyolják, megostorozzák, keresztrefeszítik.

Ugyanígy jövendölte meg Krisztus feltámadását, mely harmadnapon fog bekövetkezni. S azt is, hogy utána meg fog jelenni tanítványainak Galileában.

Krisztus megjövendölte Jeruzsálem pusztulását; a városból kő kövön nem marad; a zsidók elszóródnak a világban.

Az evangéliumot hirdetni fogják az egész világon; a Szentlélek leszáll az apostolokra; csodatevő hatalommal és erővel ruházza fel őket.

Az Egyházat üldözik; Pétert megölik; de az Egyházon a pokol kapui sem vesznek erőt, mert Krisztus védi, oltalmazza a Péternek kölcsönzött isteni erő által.

2. — A történelem tanúskodik róla, hogy e jövendölések mind pontosan, szóról-szóra beteljesedtek.

3. — Ezeket a jövőben végbemenő dolgokat csak Isten láthatta előre. Hisz azok beteljesedése részben *Isten akaratától* függ (Krisztus feltámasztása, a Szentlélek eljövetele, az apostolok csodatevő hatalma), részben pedig a kiszámíthatatlan emberi szabadakarattól (Krisztus szenvedésének és halálának módja stb.).

4. — E jövődölések beteljesedése tanúskodik Krisztus isteni küldetéséről.

Maga Krisztus úgy mutat rá jövődöléseire s azok beteljesedésére, mint messiási, prófétai, isteni küldetésének bizonyására.

De egyébként is Krisztus isteni küldetése mellett tanúskodnának a jövődölések, még ha Krisztus nem is hivatkozott volna rájuk. Ha ugyanis *Isten* beteljesíti azt, amit Krisztus előre mondott, ezáltal jelét adja, hogy Krisztus kedves Ő előtt. Tehát nem csalás és ámitás az, amit mond. Főleg nem ámitás, hogy Őt Isten küldötte.

6. Tétel: A kereszténység csodálatos elterjedése is bizonyítja Krisztus isteni küldetését.

Mint már említettük, a fentiekben bőségesen bebizonyítottuk, hogy Krisztus isteni Követ, tehát tana és parancsai Istentől erednek.

Bizonyításunk befejezésül vegyünk még egy érvet: a kereszténység csodával határos, sőt nyugodtan mondhatjuk, csodaszámba menő elterjedését.

Két okból vesszük fel ezt az érvet bizonyítékaink sorába.

Először azért, hogy lássunk olyan érvet is, mely *nem szoros értelemben vett csoda*. Hadd lássuk, hogy az ilyen érv is egyedül, önmagában elégséges lenne Krisztus isteni küldetésének bizonyítására!

Másodszor azért, mert ez az érv *átmenetet alkot* jelen tárgyunk közt, mely az igaz, kinyilatkoztatott vallásról szól s a között, melynek tárgyalására közvetlenül utána áttérünk. Ez az Egyház.

Érvelésünk csak a Krisztus után 313-ig terjedő időt foglalja magában. 313-tól, Nagy Konstantin milánói rendeletétől a keresztények ugyanis szabadon gyakorolhatták vallásukat, tehát a 4. századtól már nem olyan feltűnő a kereszténység terjedése, mert az útjában álló akadályok nem olyan emberfelettiek.

B i z o n y í t á s.

Érvünket röviden így fogalmazhatjuk meg:

1. Krisztus után az első 3 században a kereszténység *bámulatos gyorsasággal terjed el.*

2. Ezt a terjedést azonban természetes úton, *isteni beavatkozás nélkül nem tudjuk megmagyarázni*, olyan emberfeletti akadályok álltak útjában.

3. Tehát isteni erővel történt a kereszténység terjedése. Más szóval: *Isten tett róla bizonyosságot.* Így a Krisztus által hirdetett vallás az igaz, kinyilatkoztatott vallás.

Lássuk az érvelés egyes részeit.

1. — A kereszténységnek háromféle terjedéséről kell szólnunk: helyi, társadalmi és számbeli terjedéséről.

a) *Helyi* elterjedés. Az első században vannak keresztények Jeruzsálemben, Szamariában, Antiochiában, Ázsiában, Pontuszban, Galáciában, Bitiniában, Rómában, Korintusban, Efezusban, Szalonikiben, Macedóniában, Krétában stb. Az apostolok levelei, egyházatyák és profán történetírók tanúskodnak róla.

A 2. században vannak keresztények Palesztinában, Görögországban, Itáliában, Galliában, Germániában, Egyiptomban, Líbiában, Hispániában, Frígiában stb.

A 3. században pedig Lactantius, Arnobius és mások szerint: az alemannoknál, perzsáknál, szitytyáknál, getuloknál, móroknál és nomádoknál; továbbá Ázsiában, Szíriában, Gallia és Hispánia egyéb részeiben.

b) *Társadalmi* elterjedés. Minden társadalmi osztályban vannak keresztények. Szegények igen sokan; gazdagok, előkelők szép számban; magasrangú katonatisztek; sőt a császári palotában is találunk keresztényeket. „Mindenteket elfoglaltunk, — írja Tertullian — városaitokat, szigeteiteket, kastélyaitokat, erődítményeiteket, táboraitokat, tribunusaitokat, palotáitokat, szenátustokat, fórumtokat; csupán templomaitokat hagytuk meg nektek.”

c) *Számbeli* elterjedés. Krisztus mennybemenetelekor 120 tanítványt találunk. Pünkösdkor 3000-en térnek meg. Kevéssel utána 5000-en.

Pliniusnak 111-ben Traján császárhoz írt levele szerint Bitinia városaiban, falvaiban, pusztáin *igen nagy* a keresztények száma.

Egyik legnagyobb ellenfelünk, Harnack, leírja, hogy Kr. u. 300 körül mekkora a keresztények száma. Leírása természetesen a minimumra szorítkozik; valószínű azonban, hogy ennél is jóval több keresztény élt akkor.

Szerinte a lakosoknak *körülbelül fele* keresztény: Kis-Ázsiában, Tráciában, Örményországban, Edesszában, Cipruson, Numídiában s pár más helyen.

A lakosok *nagy része* keresztény: Afrika északi részében, Antiochiában, Alexandriában, Egyiptomban, Rómában, Közép- és Dél-Itáliában, Dél-Hispániában, Achajában, Tesszáliában, Macedónia és környékén, Gallia déli részeiben, Palesztina városaiban.

A lakosok között *tekintélyes számban* vannak keresztények: Palesztina egyéb részeiben, Föniciában, Arábiában, Mezopotámiában, Dalmáciában, Pannóniában, Észak-Itáliában, a Római Birodalom útvonalain Belgiumig és Germániáig, Hispániában és Nyugat-Perzsiában.

Kezd terjedni a kereszténység: Perzsia egyéb részeiben, Indiában, a Fekete-tenger vidékén, Gallia, Belgium és Germánia egyéb részeiben, melyek nem tartoznak az előző fejezetek alá.

Ugyancsak Harnack szerint 312-ben Nyugaton 900, Keleten 850 püspöki székhely volt!

Valószínű számítások szerint Nagy Konstantin idejében az egész Római Birodalom 25—50 %-a keresztény volt! Az üldözések idején!

Természetesen a keresztény vallás nemcsak egyszerűen „elterjedt”, hanem átalakította az erkölcsöket, megváltoztatta a föld színét. Tehát óriási alakító munkát is végzett!

2. — A kereszténység terjedésének *akadályai*:

a) *Alapítójának személye* zsidó volt, a rómaiak által gyűlölt faj fia; mint gonosztevőt a legmegalázóbb büntetéssel végezték ki: keresztfeszítették. Így a zsidók számára botrány, a pogányok számára ostobaság volt a kereszténység.

b) Az *apostolok* szintén jórészt zsidók és egyszerű emberek.

c) A tan *óriási áldozatokat* követel az akkori pogány erkölcsű néptől: igazságot, felebarát- és ellenség szeretetet, külső és belső tisztaságot mind a házaságban, mind pedig azon kívül. Teljes ellentéte az akkori erkölcsi felfogásnak! S ellentétben áll minden más vallással; bálványt nem tűr meg maga mellett!

d) A *térítendők*:

1. Zsidók, kik Krisztust megölték.

2. Pogányok, kiknek lelkülete 100 százalékos ellentétben áll a keresztény lelkülettel.

e) Az *ellenfelek* hatalmasak. Római császárok, kik teljes erővel fordulnak a kereszténység ellen. Kr. u. 64-től 363-ig 12 véres üldözést élt át a kereszténység! Olyan kínokat szenvedtek a vértanúk, mikről ma fogalmunk sincs! Számukat pedig csak a jó Isten tudja.

De ellene fordult a kereszténységnek a pogány kultúra is. Művészet, vallás, filozófia, szónoklattan, jog, költészet, irodalom stb. Ez mind a kereszténység szellemének legélesebb ellentétje volt.

Méltán lehetett volna tehát az apostolok művére is Dante Poklának feliratát ráhelyezni: Hagyj fel minden reménnyel...

3. — Ha tehát a kereszténység mégis elterjedt és pedig a vázolt arányban, az *Isten csodája volt*.

Ez a csoda pünkösdkor kezdődött. A Szentlélek vértanúi bátorságot öntött az apostolokba s csodatevő hatalmat adott nekik. A híveknek állhatatosságot, illetve a megtérés isteni kegyelmét ajándékozta. A vértanúknak erőt kölcsönzött s példájuk ezek és ezek megtérítését vonta maga után. Ebben állt az „Isten csodája”, mely Krisztus vallásának, a kereszténységnek elterjedését elősegítette.

Nyilvánvaló tehát, hogy Isten maga állott a kereszténység mellé s mindenható erejével segítette azt. Vagyis tanúságot tett a mellett, hogy a Krisztus által hirdetett tan Tőle ered, — hogy Krisztus vallása az Övé.

Tehát a kereszténység csodálatos elterjedése Krisztus isteni küldetésének fényes tanúbizonysága.

Vannak, akik a természetfelettséget, isteni beavatkozást nem képesek bevenni s azt állítják, hogy a kereszténység terjedése — ha már egyszer a tényt nem tudják letagadni — természetes okoknak köszönhető. Ilyenek pl. a római birodalom egységes nyelve, közigazgatása, jó útjai, stb.

Szívesen megengedjük, hogy a Gondviselés ezeket az eszközöket felhasználta a kereszténység terjedésének szolgálatában. Csakhogy ez nem magyaráz meg mindent.

Először is ezek az eszközök éppoly alkalmasak voltak a kereszténység kiirtására, mint terjesztésére.

Másodszor: más vallások is igénybe vették ezeket az eszközöket, mégsem terjedtek el úgy, mint a kereszténység.

Harmadszor: a fent jelzett akadályok mellett ilyen előnyök eltörpülnek, megsemmisülnek.

A kereszténység csodás elterjedésének okát illetőleg csak egyetlen jóakaratú és igazán tudományos válaszunk lehet: ez *nem ember műve*.

Olyan érvek szólnak tehát Krisztus isteni küldetése s a keresztény vallás isteni eredete és egyedül igaz volta mellett, melyek *egyenként és önmagukban is teljesen meggyőzők*.

Mennyivel inkább, ha *együtt* szemléljük őket!

Aki nem hisz ezeknek az érveknek, az nem azért nem hisz, mintha értelme elégtelennek tartaná a bizonyítást, hanem mert akarata tiltakozik az érvek elfogadása ellen. Márpedig az ilyent érvekkel meggyőzni nem lehet. Az ilyent csak egy valami győzheti meg: a jó Isten kegyelme.

E fejezetet semmivel sem zárhatnók méltóbban, mint IX. Pius pápa szavaival: „A mi hitünknel semmi sem biztosabb, semmi sem kétségtelenebb, semmi sem szentebb . . . s nincs, ami erősebb alapokon nyugodnék. Ez a vallás az élet mestere, az üdvösség jele; minden bűn kiirtója s minden erény szülője és táplálója; ezt isteni Alapítója, Jézus Krisztus erősítette meg születésével, életével, halálával, feltámasztásával, bölcsességével, csodáival, jövődöléseivel; ez égi tanítás fényében tündöklük s mennyei javak gazdagságát rejti magában; a próféták számtalan jövődölése, csodák fénye, vértanúk erőssége, szentek dicsősége teszi tündöklővé, kiválóvá; Krisztus üdvösséges törvényét adja s az üldözésekből mindig több és több erőt gyűjtve az egész földkerekséget meghódítja Krisztus zászlajának napkelettől napnyugatig; s a bálványok tévedéseit elűzve és a sötétség homályát eloszlatva, végül mindenfajta ellenségen győzedelmeskedve, minden népet és nemzetet — melyek sötét barbárságban éltek s szokásokban, erkölcsben, törvényben és intézményekben különböztek — isteni megismerés fényével világít meg s Krisztus édes igája alá hajt, mindenki számára békét, boldogságot hirdetve.

E tények annyira az isteni bölcsesség és mindenhatóság fényében tündökölnék, hogy *mindenki köny-*

nyűszerrel rájöhet arra, hogy a keresztény vallás isteni mű."¹⁰

Jegyzetek: ¹ Denz. 1789. — ² Denz. 1810. — ³ Denz. 1807. — ⁴ Denz. 1813. — ⁵ Jn. 11, 41—44. — ⁶ Denz. 1790. — ⁷ Jn. 19, 39—42. — ⁸ Jn. 20, 1—8. — ⁹ Kor. I. 15, 3—8. — ¹⁰ Encycl: „Qui pluribus”, — 1846. XI. 9.

V. RÉSZ

KRISZTUS EGYHÁZARÓL

Krisztus tehát bebizonyította csodái által, hogy Istentől jött, Isten követségében járt köztünk. Az istentiszteletnek az a módja tehát, melyet megkövetelt, kötelező, mert Krisztus által maga az Isten szólt hozzánk.

Lássuk mármost, mit követelt tőlünk Krisztus Isten nevében? Hogyan kell Istent tisztelnünk? Mi az az istenszolgálat, mely egyrészt kötelességünk, másrészt pedig boldogságunk? Kötelességünk, mert Teremtőnk, Alkotónk kívánja tőlünk; boldogságunk, mert ennek az istenszolgálatnak betartása árán kiérdemeljük azt a mérhetetlen jutalmat, melyet Isten ad nekünk végtelen, isteni bőkezűségében.

Isten kívánsága, parancsa egy szóban foglalható össze: *Lépj be az Isten országába.*

„Elközelgett az Isten országa”¹ — hirdeti Krisztus. Ezzel a bevezető mondattal kezdi tanítását.

Krisztus egész tanításának központi gondolata: az *Isten országa*. Ez az ország magában foglalja a földön élő embereket s az örökkévalóságba költözőtöket; akik még küzdenek s akik már a boldogságban élnek.

A küzdő Isten országa az út a boldog Isten országába.

A küzdő Isten országa parancsokat tartalmaz. A boldog Isten országa jutalmat.

Ezt az Isten országát maga Krisztus nevezi *Egyháznak*.

Tehát így is mondhatjuk: Krisztus üzenetet, parancsot hozott Istentől, melynek lényege e szóban foglalható össze: *Lépj be az Egyházba*.

A következőkben tehát az Isten országáról, az Egyházzal beszélünk. Éspedig a *küzdő Egyházzal*. Az útról. Az eszközről. A végcél: a győzedelmes, boldog Egyház a küzdő Egyházban való istenszolgálat szükségszerű következménye lesz.

A küzdő Egyházzal ilyen rendben állítjuk fel tételeinket:

Krisztus *elgondolt* magának egy „országot”, az Isten országát, vagyis az Egyházat, mely lelkiségből és szervezetbe tömörült egyénekből áll s állandóan fejlődik. Ezt az Egyházat saját maga meg is *alapította*. Szervezete, államformája a *hierarchia*. Feje Péter és utódai, a *pápák*.

Következésképpen Krisztus *igaz* Egyháza az, amelynek feje a pápa. Krisztus igaz Egyháza azonban más ismertető jegyeket is visel homlokán: az *egységet, szentséget, általánosságot és apostoliságot*. E négy jegy egyedül a *katolikus Egyházban* van meg.

Krisztus *tanítói* hatalmat adott az Egyháznak. Ezt a *püspökök és pápa* gyakorolják. Ők együttesen, a pápa egyedül is *tévedhetetlen* hit és erkölcs dolgában.

Lássuk mármost tételeinket egyenkint.

A) A Krisztus által elgondolt és megalapított Egyház szervezete

1. Tétel: *Az Egyház Krisztus elgondolása szerint a világ végéig fejlődik; társadalomba tömörült emberekből áll; a világ minden népét magában foglalja.*

Igyekezzünk mindenekelőtt *Krisztus elméjébe tekinteni* s benne meglátni az Egyház *igazi arcát*. Milyennek gondolta el Krisztus az Egyházat? Mi az

a kép, mely gondolatában az Egyházzal élt s melyet meg akart valósítani? Milyen tulajdonságokat egyesít magában Krisztus elgondolása szerint az Egyház?

A) Az Isten országa, vagyis — mint Krisztus maga nevezi más helyen — az Egyház először is állandóan fejlődő intézmény.

Bizonyítás.

Mint Krisztus maga mondja példabeszédeiben, az Egyház olyan, mint a mustármag: kezdetben minden társaság között a legkisebb; lassankint azonban kifejlődik, megnő s végül is a legnagyobb társadalmi szervezetté lesz.

Krisztus más hasonlattal is megvilágítja az Egyház fejlődéséről való elgondolását. Olyan az Egyház, mint a szántóföld. Jó és rossz mag van benne egyaránt. (A rosszat az ellenséges, rosszakaró ember veti a jó közé.) Együtt nő fel a kettő az aratásig. Ott a jót csűrbe gyűjtik, a rosszat, a konkolyt elégetik. Mint Krisztus mondja: az aratás a világ vége. Tehát az Egyház a világ végéig fennáll; benne a jó — és rossz is — lassan növekszik, fejlődik.

Hasonlít az Isten országa a hálózathoz is, mely jó és rossz halat fog össze. Ezeket aztán szétválasztják. A szétválasztás ideje — Krisztus szava szerint — a világ vége. Tehát Egyháza a világ végéig fennáll s jót-rosszat magába foglal.²

Érthetetlen tehát azok véleménye, akik azt állítják, hogy a mai Egyház nem is Krisztus elgondolása. Ezen eszmeirányzat vezéralakja Loisy. Szerinte Krisztus olyan Isten-országot képzelt el magának, mely rövid életű lesz. Krisztus ugyanis már a világ végét várta. A mai Egyház tehát nem lehet Krisztus elgondolása.

Látjuk, hogy Krisztus a példabeszédek által milyen színben világította meg az Egyházzal való elgondolását. Az Egyház igenis hosszú életű; a világ végéig fejlődik, fennáll. Teljesen úgy, mint a mai katolikus Egyháznál látjuk. Tehát a Krisztus elméjében meglevő és

a jelenlegi Egyház közt semmi ellentét nincs, hanem a kettő között a legteljesebb összhang uralkodik.

Loisynak tehát nem sikerül az Egyházat még születése előtt, Alapítójának elméjében megfojtani!

Más az, hogy milyen elgondolást *szeretne* adni Krisztus elméjébe Loisy az Egyházzal — s más az, hogy milyen elgondolás *élt* Krisztus elméjében róla.

Ezért ítéli el a tanító Egyház a következő téves vélekedést: „Távol volt Krisztus elgondolásától, hogy Egyházát hosszú évszázadokon át tartó társaság módjára alapítsa; ellenkezőleg: Krisztus elgondolásában az Isten országa úgy szerepelt, mint amelyik a világ végével együtt fog rövidesen eljönni.”³

B) Az Egyház társadalomba tömörült emberek-ből áll.

Tételünk eme pontja két részt foglal magában: 1. szívesen megengedjük ugyan, sőt állítjuk, hogy az Isten országa elsősorban *lelki* birodalom, — 2. de tagadjuk, hogy *kizárólag* lelki birodalom lenne — társadalmi szervezettség nélkül.

1. — Krisztus Egyháza elsősorban *lelki* birodalom.

Kétféleképen lehet érteni a lelki birodalmat. *Kizárólag* lelkinek és lelkiséggel párosult *szervezetnek*.

Kizárólag lelki birodalom Krisztus országa, ha csupán abból áll, hogy a lélek Istent szolgálja s viszonvásul lelki javakat kap Istentől.

Viszont egyúttal szervezeti jellege is van Krisztus Egyházának, ha a lélek egy *társadalomhoz való hozzátartozás által* jelzi Istennek való alárendeltségét s e *társadalom kezéből* kapja az Istentől származó javakat is. Tehát közvetítő útján.

Krisztus Egyháza nyilván lelki birodalom is, sőt főleg lelki birodalom.

Bizonyítás.

Hisz e birodalom polgárai lelki dolgok által lesznek „állampolgárokká”, nevezetesen hit és keresztesség által. Teendőik, feladataik lelki feladatok: a parancsok megtartása és erényes élet.

Viszont azok a javak, miket a birodalom polgárai Istentől nyernek, szintén lelki javak. Ilyenek a bűnbocsánat és a megszentelő kegyelem s általa a lélek új, isteni élete. Ennek az isteni, kegyelmi életnek növekvése szintén lelki jó — és lelki táplálék által, főleg az Oltáriszentség által történik.

Lélek az Isten; lélekben és igazságban kell Őt imádnunk.

Tehát Krisztus Egyháza elsősorban lelki birodalom.

2. — De együttal külső is. Szervezete is van.

Bizonyítás.

Világosan kitűnik ez az igazság a példabeszédekből.

Az Isten országa hasonló a szántóföldhöz, hálóhoz, mustármaghoz, menyegzőhöz, nyájhoz stb.

Már pedig ezek a hasonlatok szervezett társaságra mutatnak. A szántóföldben sok mag van együtt, a háló sok halat fog össze, a mustármagból kikelt hatalmas fa ágain sok madár pihen meg, a menyegzős teremben sok ember gyűlik össze, az akol sok juhot fogad be. Minden példabeszédben sok egyénnek *egységbe* foglalásáról van szó.

Ezenkívül a példabeszédek arra is rámutatnak, hogy az Isten országában jók és gonoszok vannak együtt. A szántóföldben jó mag és konkoly, a hálóban értékes és kivetni való hal, a menyegzős teremben menyegzős ruhába és koldus rongyokba öltözött ember stb.

Márpedig világos, hogy az Egyházban rosszak nem lehetnének, ha az kizárólag lelki birodalom

lenne, ha csak lélek szerint tartoznék bele az ember, mert hisz akkor a gonoszok, bűnösök nem tartoznának bele. Rosszak csak úgy lehetnek az Egyházban, ha ez külső szervezet korlátaival ölel össze sok embert, mint a háló szálai a halakat és az akol a juhnyáját.

Tehát az Egyház Krisztus elgondolásában kettős elemből áll: lelkiből és szervezetiből; feltételezi a kegyelmi rendet és a külső korlátokat.

Amint az ember nem *csak* lélek s nem is *csak* test, úgy az Egyház sem *csak* lelki intézmény s nem is *csak* szervezet. Mindkettő együtt.

Igazuk van tehát a *protestánsoknak* abban, hogy lélekben kell közel jutni az Istenhez. Sőt ez a fontosabb rész!

De nagyon tévednek, amikor azt mondják, hogy ez önmagában elég; hogy ezáltal már Krisztus igaz Egyházának tagjává leszünk. Ez utóbbihoz az is szükséges, hogy az embert az Egyháznak nevezett, társadalomba tömörült, egységbe szervezett ember-sokaság hivatalosan is felvegye tagjai közé. Amíg ez nem történik meg, addig Krisztus Egyházának tagja nem lehet senki.

De a *katolikusoknak* is le kell vonni ebből egy tanulságot. Azt, hogy az igazi katolikus *lélekben* és *szervezettségben* is katolikus.

Lélekben. Mert igazában csak névleg katolikus az a katolikus, aki jelen van ugyan minden katolikus ünnepségen, büszkén hangoztatja, hogy katolikus, — s tényleg katolikusnak is van anyakönyvelve — de nem él lelki életet, belső katolikus életet. A parancsokat nem tartja meg. Az Isten és felebarát szeretetének kettős törvényét nem valósítja meg életében. A házasság és családi élet számára nem szent. Az igazság keresése nem kenyerre. Szociális érzéke nincs. Szentségekhez ritkán járul; ha járul, akkor azért teszi, hogy mások meg ne szólják; de jobb, igazán krisztusibb életet ezután sem kezd; folytatja eddigi életét. Az ilyen katolikus nem igazi katolikus. Ha ilyenekből állna az Egyház, akkor Egyház lelki szempontból igazán nem is léteznék. Szegény

Anyaszentegyház, melynek ilyen gyermekei is vannak! De sok fájdalmas könnyet is hullatsz miattuk! Az ilyenek többet ártanak neked istentelen életükkel, mint használnak katolikus nevükkel.

Az igazi katolikus *szervezettségben* is katolikus. Krisztus igaz Egyháza a szervezettséget is magáénak vallja. Amint igazi állam szervezettség nélkül nincs, úgy szervezettség nélkül igazi Egyház sincs. Az egyháziassághoz, igazi katolicizmushoz tehát hozzátartozik az is, hogy a katolikusok részt vegyenek azokban a külső megnyilvánulásokban is, melyekre az Egyház őket felszólítja. Aki ezt nem teszi, az ellentétben a névleges katolikusokkal, kikről fentebb szoltunk, éppen névleg, vagyis névszerint nem katolikus. Más szóval: annak a neve nem lehet katolikus, az nem érdemli meg a katolikus nevet, aki tétlenül nézi, hogy Egyházát bántalmazzák — pedig talán még külön is felszólították annak védelmezésére, — aki nem tesz meg minden tőle telhetőt, hogy az Egyház javán dolgozzék, — pedig jól látja, mennyire szükséges volna — aki lusta, közönyös, nemtörődöm, aluszékony, sajnálja a fáradságot, önző — egyszóval az Egyház hívó szavára vállvonogatással felel, az nem igazi katolikus; az nem méltó a katolikus névre. Az ilyen emberek mulasztásának eredménye az Egyház szikláját aláásni iparkodó szabadkőművesség erősödése; az Egyházat elsöpörni törekvő, templomgyújtogató, papgyilkoló, Oltáriszentséget gyalázó, építeni nem, csak rombolni tudó, Istent és vallást gyűlölő söpredék felülkerekedése. Rájuk száll az átok. Miattuk kiált bosszúért az igazak vére Istenhez. — Álmatag, flegma katolikusok, ébredjetek! Krisztus Egyháza szervezett Egyház! Ha tagjai vagytok, legyetek azok — vagy ne nevezzétek magatokat katolikusoknak!

Ha *valaha* szüksége volt az Egyháznak dolgos és *hitvalló* katolikusokra, ma igazán szüksége van ilyeneknek! Ma csak a tevékeny és hitvalló katolikusoknak veszi igazán hasznát az Egyház, a többiek inkább ártanak, mint használnak neki!

Érdekes, hogy a protestánsok a szervezettséget, külső egységet nem tartják az Egyház lényeges vo-

násának, mégis sokkal inkább megvalósítják, mint sok katolikus. A vezető helyekre protestánsokat visznek be. Ha sérelem éri őket, tiltakoznak. Tudnak szervezkedni, tömörülni, erőt kifejteni.

C) Az Egyház a világ minden népét magában foglalja.

Az Egyház Krisztus elgondolásában nemcsak a zsidó nemzet számára alakult; nemcsak ők lehetnek tagjai; hanem az egész világ minden népe és nemzete, mindenegyed egyed tagja lehet Krisztus Egyházának. Ilyennek gondolta el Krisztus az Egyházat.

B i z o n y í t á s.

Ez az igazság élénken kiviláglik Krisztus szavai-
ból:

„Az *egész világon* hirdetni fogják az Isten országának ezen evangéliumát, biznyságul *minden népnek*” — szól az Üdvözítő.⁴

„Elvétetik tőletek az Isten országa s *olyan népnek adatik*, mely meghozza annak gyümölcsét” — fenyegeti meg a hitetlen zsidókat.⁵

Magdolnát pedig így dicséri: „Ahol csak hirdetni fogják ezen evangéliumot *az egész világon*, azt is majd elmondják, amit ez cselekedett az én emlékezetemre.”⁶

Apostolainak ilyen megbízatást ad: „Elmenvén tehát, tanítsatok *minden népet*...”⁷

„*Egyéb* juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók; azokat is ide kell terelnem... és egy akol leszen és egy pásztor.”⁸

Sok más helyet is idézhetnénk, melyekből nyilván kitűnik, hogy Krisztus az Egyházat az Ő elgondolásában nemcsak a zsidók számára alapította, hanem *zsidók és pogányok*, tehát minden nép számára.

Helyénvalónak találjuk, hogy e pontban az Egyházzal és zsidókról szóljunk pár szót.

Megengedhető-e hogy zsidó belépjen az Egyházba? Nem marad-e a zsidó mindig zsidó, ha megkeresztelkedik is? Milyen álláspontot foglaljunk el velük szemben stb.

Válaszunk a következő.

Krisztus eljöveteleig csak kétféle vallás volt: igaz vallás és pogányság.

Az igaz vallás képviselői a zsidók voltak. Náluk a vallás és nemzet egyet jelentett. Minden zsidó igaz Isten imádó volt s viszont igaz Isten imádó csak zsidó volt. Isten egy népet választott ki az Ószövetségben, mely az Ő népe legyen s úgy imádja Őt, amint Ő megkívánja. Ebben az értelemben tehát zsidóság és igaz vallás egy és ugyanaz volt.

Sőt éppen ezért Krisztus is test szerint a zsidó népből származott. Az ószövetségi igaz hit fiai közül való volt. Természetesen az ő faji árnyoldalaik nélkül.

Krisztus eljöveteleivel azonban elérkezett az idő, hogy a tökéletesebbé, teljesebbé tett ószövetségi igaz Isten hitet Krisztus *mindenki* számára hozzáférhetővé tegye. Így jutottak az újszövetségi igaz hit birtokába a pogány népek — többek közt az összes mai európai nemzetek; mi magyarok is.

Mondhatnók így is: a zsidók szinte beleszülettek az újszövetségi igaz hitbe. Hisz előtte is az igaz hitben éltek, bár ez mostantól fogva tökéletlenné lett a tökéletesebb Újszövetséggel vagy kereszténységgel szemben. Csak el kellett volna fogadniok Krisztus tanítását s ők lettek volna a kereszténység első fiai. Az egész zsidóság.

Csakhogy ezt nem tették. Legalább is nagyrészüket — köztük a nép vezetői — nem. Ellene mondtak Krisztusnak; Őt megfeszítették, vallását, híveit üldözték.

A sok természetes rossz tulajdonsággal rendelkező zsidó nép általában nem is alkalmas a kereszténység befogadására. Ez a helyzet ma is. Az önző zsidó vér és az önzetlen kereszténység olyan ellentét, mint tűz és víz.

Az isteni kegyelem azonban mindenható. A zsidót is alkalmassá teheti a keresztény vallás befogadására. S ha megteszi, örülnünk kell neki, és a zsidóban is testvérünket kell látnunk.

Élesen meg kell tehát e kérdésben különböztetnünk a vallást és a fajt. Krisztus vallása *minden faj, minden nép* számára készített ajándék. Tehát minden nemzetből, minden fajból vannak a kereszténységnek képviselői. Van német kereszténység, magyar kereszténység, zsidó kereszténység. Hite mindegyiknek egy. Egynek kell lenni. De nemzetségük, nemzeti sajátosságuk más és más.

Igaz tehát, hogy a zsidó akkor is „zsidó” marad, ha megkeresztelkedik. Igen, *fajilag* zsidó marad. De vallása keresztény lesz. A pogány magyar is magyar marad, ha megkeresztelkedik, de vallása megváltozik: keresztény magyar lesz belőle.

Tehát van zsidó vallású (helyesebben: izraelita) zsidó és keresztény vallású (katolikus, protestáns stb.) zsidó.

A zsidó *faj* tulajdonságait bizony kevés zsidó tudja levetni még akkor is, ha keresztény lesz, de belsőleg, *vallás* szempontjából a kereszttség felvétele után teljesen átalakul.

Ezek után feleljünk a felvetett kérdésekre:

1. Megengedhető-e, hogy zsidó belépjen az Egyházba?

Igen. Sőt isteni parancs, hogy *mindenkinek* be kell lépnie Krisztus Egyházába. Minden népnek és minden egyénnek. Egy akolnak és egy pásztornak kell lenni.

2. Nem marad-e a zsidó akkor is zsidó, ha megkeresztelkedik?

Fajilag igen, vallás szempontjából nem.

3. Milyen álláspontot foglaljunk el velük szemben?

Nézzük meg jól, milyen szempont vezeti őket a keresztény vallás felvételében.

Ha őszinte meggyőződésből lesznek kereszténnyé, kötelességünk őket magunk közé befogadni. Hogy ki legyen az Egyháznak tagjává, azt nem mi állapítjuk meg, hanem Krisztus. Nekünk örülnünk kell, hogy Krisztus befogadott bennünket Egyházába.

Ha azonban valaki érdekből akar megkeresztelkedni, kötelességünk ezt az illetékes egyházi hatóságnak tudomására hozni, hogy megakadályozzuk méltatlanoknak az Egyházba való bejutását.

4. Végül mindenben viselkedjünk velük szemben úgy, amint Krisztus viselkednék a mi helyünkben. Kétős elv vezessen bennünket: a krisztusi igazság és krisztusi szeretet.

2. Tétel: Krisztus Egyházát szervezett társaság formájában alapította meg.

Láttuk, milyennek gondolta el Krisztus Egyházát. Lássuk mármost, meg is valósította-e, meg is alapította-e ezt a kitervezett, elgondolt társaságot?

Mielőtt e kérdésre feleletet adnók, lássuk, mi szükséges ahhoz, hogy rendezett társaságunk legyen?

Ennek feltételei a következők: 1. az embereknek egy bizonyos csoportja, 2. közös cél, 3. közös eszközök s 4. *egység*.

A legjellegzetesebb valami, ami e négy elem közül a legnagyobb szerepet játsza minden társadalomban, az *egység*.

Aki tehát társadalmat akar létrehozni, annak azt a társadalmat ki kell gondolni, akarni kell azt életre hívni, s akaratát végre is kell hajtani. Tehát az emberek bizonyos számát — lehetőleg jelentős csoportját — közös célnak közös eszközök felhasználása által való elérésére egységbe kell szervezni.

Ezt a munkát elvégezheti valaki saját maga, vagy rábízhatja másra. Krisztus *saját maga* adott szervezetet Egyházának.

Bizonyítás.

Világosan kitűnik ez Szent Máté evangéliumából: „Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Elmenvén tehát, tanítsatok minden népet, megkeresztelvén őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében; tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. És íme, én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.”⁹

Krisztus szavaiban megtaláljuk az emberek nagy csoportjának összehívását (minden népet); megtaláljuk a közös célt, melyet közös eszközök által érnek el az emberek (az eszközök: megkeresztelkedés és parancsok megtartása; a cél pedig — mit Krisztus egy másik helyen juttat kifejezésre e szavakkal: „Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözülni”, — az örök boldogság); megtaláljuk végül az egységet, melyet a tekintély ad meg a sokaságnak (Krisztus tanító és kormányzó hatalma, melyet apostolainak ad).

S tényleg így is alakult meg Krisztus Egyháza: szervezett társaság formájában. Az apostolok Krisztus parancsára felkeresték az embereket, egyeseket és tömegeket, szegényeket és gazdagokat, zsidókat és pogányokat; célt tűztek ki eléjük: az örök élet elnyerését; eszközöket adtak kezükbe: a hitet, keresztséget és parancsokat; végül vezették, irányították, egységbe tömörítették őket apostoli tekintélyükkel.

Igy alakult ki Krisztus Egyháza. Betűről-betűre Krisztus elgondolása és fent jelzett parancsa szerint. Tehát Krisztus alapította Egyházát olyanná, amilyenné az a történelem folyamán fejlődött. Ő tette olyanná, amilyenné lett.

3. Tétel: Krisztus Egyházának kormányzati formát is adott, és pedig arisztokratiko-monarchikus, vagyis hierarchikus formát.

Lehetséges, hogy valaki társadalmat hív össze, államot alapít, azt azonban nem határozza meg pontosan, hogy a kormányforma milyen legyen, hogy ki, illetve kik birtokolják és gyakorolják az országban a hatalmat.

Legtöbbször azonban nem így van a dolog: az államalapító egyúttal a kormányformát is megszabja.

Igy tett Krisztus is. Megszabta Egyházának kormányzati formáját. Arisztokratiko-monarchikussá

tette Egyházát, vagyis olyanná, melyben a hatalom nem a nép kezében van (demokrácia), hanem kevés kiválasztott vezetőnél (arisztokrácia) s köztük is van egy, aki kitűnik vezető társai közül hatalomban és rangban (monarchia), szinte összpontosít kezében minden hatalmat.

Krisztus Egyháza tehát arisztokratiko-monarchikus Egyház.

Ha olyan társadalomról van szó, melyben a hatalom nem világi, hanem szent hatalom, akkor az arisztokratiko-monarchikus kormányzati formát hierarchiának nevezzük.

Krisztus Egyháza tehát hierarchikus Egyház.

Jelen tételünkben csak arról szólunk, hogy Krisztus Egyháza arisztokratikus Egyház, vagyis olyan, amelyben a hatalmat nem a nép, hanem kevés vezető férfiú gyakorolja. Ezek a férfiak az apostolok.

Bizonyítás.

Világosan kitűnik Krisztus szavaiból, hogy Egyházának vezetését az apostolokra bízta. „Bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve mennyben is, és amiket feloldoztok a földön, fel lesznek oldozva mennyben is.”¹⁰

a) E szavakat Krisztus az *apostolokhoz* intézte, nem a hívőkhöz. Ahhoz a tizenkettőhöz, aki arról vitatkozik, melyik lesz közülük nagyobb az égben. (L. Mk. 9, 32—36 és Mt. 18, 1—10.)

Egyébként az első keresztyéneknek is ez volt a véleménye. Márpedig ők bizonyára tudták, kihez intézte Krisztus e szavakat.

b) E szavakkal továbbá Krisztus *igazi hatalmat*, joghatóságot adott át apostolainak. Az emberek lelkiismeretét köthetik-oldhatják, tehát akaratukat korlátozhatják, illetve meghagyhatják annak szabadságát. Igaz, hogy fizikai eszközök: katonaság, rendőrség nem állnak rendelkezésükre, de szavuk-

nak súlyt ad az Isten. Ő lesz az, aki jóváhagyja az apostolok törvényeit: amit megköttek a földön, meg lesz kötve a *mennyben*.

Tehát Krisztus olyan hatalmat ad apostolainak kezébe, amelynek parancsszava hasonlóképpen kötelez, mint a tizparancs szava: betartásán maga az Isten örökdik. A legnagyobb *erkölcsi hatalom* ez tehát, melyet Krisztus itt átad apostolainak!

Az apostolok gyakorolták is mindjárt kezdetől fogva számtalan esetben ezt a hatalmat, mint az Apostolok Cselekedeteiből tudjuk. S a hívők engedelmeskedtek, tehát életükkel, cselekedeteikkel vallották tételünk igazságát, hogy Krisztus Egyházában a hatalom nem a híveknél van, hanem egyes választottak kezében, t. i. az apostolkollégiumban.

Helytelen és téves tehát az a beállítás, mintha az Egyházban a hatalmat az apostolok, illetve később utódaik, a püspökök úgy ragadták volna magukhoz erőszakkal. Krisztus maga intézkedett úgy, hogy a hatalom ne a nép kezében legyen, hanem az apostolkollégiumában. Krisztus akarta, hogy legyenek Egyházában vezetők (apostolok) és vezettek (hívők).

Éppen ezért nemcsak hamis az a beállítás, hogy az apostolok és püspökök úgy ragadták magukhoz a hatalmat, hanem az az igazság, hogy ők még akkor sem mondhatnának le erről a hatalomról a nép javára, ha akarnának. Hisz ebben az esetben a Krisztustól rendelt kormányformát változtatnák meg lényegében, amihez nincs joguk. Hisz felettük is áll valaki: Krisztus. Tehát amit Krisztus rendelt, azon az apostolkollégium sem változtathat.

Isten intézkedéseit bírálni nem áll jogában senkinek. E rendelkezéseket nem bírálat, hanem engedelmeskedés illeti.

Tehát az Egyház sohasem volt demokratikus intézmény, s nem is lesz soha. Mindíg hierarchikus volt, s az is marad. Vagyis a hatalmat nem a hívők, hanem az apostolkollégium gyakorolja.

Miért? Mert Krisztus így rendelkezett.

4. Tétel: Krisztus Szent Pétert az egész Egyház és az apostolkollégium fejévé tette.

Amint láttuk, Krisztus Egyháza nem demokratikus, hanem hierarchikus. Tehát nem a hívők, hanem az apostolkollégium kezében van a hatalom.

Ezzel kapcsolatban felmerül a kérdés: Vajjon minden apostolnak egyforma tekintélye és hatalma van-e a kollégiumban, vagy van-e köztük olyan, aki a többi felett áll hatalom és elsőbbség dolgában?

Igen. Van egy apostol a tizenkettő közül, aki nemcsak az összes hívők, hanem az összes apostolok, vagyis az egész Egyház felett áll hatalom szempontjából. Ez Péter apostol.

Maga Jézus Krisztus tette meg Péter apostolt az egész Egyház fejévé.

Másszóval: Krisztus Egyháza nemcsak hierarchikus Egyház, hanem egyúttal a szó legszorosabb értelmében monarchikus is. Egyetlen feje, irányítója van: Péter apostol.

Jelen tételünkben tehát azt fogjuk kimutatni, hogy Krisztus egész Egyházának fejévé tette Péter apostolt, s ezáltal Egyházának monarchikus szervezeti jelleget adott.

A primátusi elsőbbség sokféle lehet. Csak kettőt említsünk közülük.

1. — Lehet az elsőbbség csupán *tiszteletbeli*. Így például, mikor egy gyülekezetben, társaságban, egyesületben valaki az első helyet kapja, először illeti meg őt a szó, de semmi joghatósága nincs. Joghatóság szempontjából teljesen egyezik a többiekkel.

2. — Viszont lehetséges, hogy valakinek nemcsak az első helyhez van joga, tehát nemcsak tiszteletbeli elsőség illeti meg, hanem *igazi joghatósága* is van a társaság tagjai felett. Éspedig hármas joghatósága: törvényhozói, bírói és végrehajtói.

Péter apostol ezt az utóbbi elsőbbséget nyerte Krisztustól.

Tételünket főleg a Szentírás két szövegére építjük. Az egyik Szent Máté 16. fejezetében található (13—19. vers); a másik Szent János evangélistánál (21. fejezet, 15—17. vers).

Az előbbi szövegben Krisztus *megígéri* Péternek egész Egyháza felett a legfőbb hatalmat, az utóbbiban pedig *átadja* a már megígért hatalmat.

Az előbbi szöveg önmagában is elég lenne annak bizonyítására, hogy Péter apostol Krisztus akaratából az egész Egyház feje. Mert hiszen amit Krisztus megígér, azt be is teljesíti. Ha tehát megígérte, hogy Pétert Egyházának fejévé teszi, ígéretét be is váltotta, s az apostolt tényleg Egyházának fejévé tette.

A Gondviselés azonban úgy intézkedett, hogy az evangélista azt a szöveget is leírja, melyben világosan kifejezésre jut, miként és mikor váltotta be Krisztus eme ígéretét.

Bizonyítás.

I. érv. Lássuk az első szöveget.

„Midőn pedig Jézus Fülöp Cezareájának környékére ment, kérdezé tanítványait, mondván: Kinek tartják az emberek az Emberfiát? Ők pedig mondák: Némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, mások pedig Jeremiásnak, vagy egynek a próféták közül. Mondá nekik Jézus: Hát ti kinek mondotok engem? Felelvén Simon Péter monda: Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia. Jézus pedig felelvén monda neki: Boldog vagy, Simon, Jónás fia! Mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én Atyám, ki mennyekben vagy. Én is mondom tehát neked, hogy te Péter vagy, és erre a kösziklára fogom építeni Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. És neked adom a mennyek országa kulcsait. És amit megkötöndesz a földön, meg leszén kötve mennyekben is, és amit feloldandasz a földön, fel leszén oldva mennyekben is.”

Érvünket e szövegből így állítjuk fel.

Krisztus e szavakat *Péter apostolhoz* intézi.

E szavakban azonban az *egész* Egyház felett gyakorlandó *igazi* hatalomról van szó; tehát Krisztus Péternek e szavakkal egész Egyháza felett gyakorlandó igazi hatalmat adott át.

Értelmes és jóakarátú embernek elég, ha a szöveget elolvassa, hogy érvelésünk helytálló voltát belássa.

Ennek ellenére hatoljunk bele mélyebben a szöveg értelmébe.

1. — A szövegben Krisztus *egyes-egyedül* Péter apostolhoz szól.

Felelvén *Simon Péter*... Jézus pedig felelvén, mondá *neki*: Boldog vagy, *Simon, Jónás fia*... nyilatkoztatta ki ezt *neked*... mondom tehát *neked*, hogy *te* Péter vagy... *neked* adom... amit *megkötöndesz*... *feloldandasz*.

2. — Krisztus *egész* Egyházáról van szó.

...„Anyaszentegyházamat”... — Krisztus Anyaszentegyháza az *egész* Anyaszentegyház, — nem egy egyházmegye, vagy egy ország egyházmegyéi.

„A pokol kapui nem vesznek erőt rajta.” — Az Egyház egy-egy részén nem egyszer erőt vettek, amikor azok hitüket megtagadták. Csak az *egész* Egyházon nem vettek erőt a pokol kapui.

Tehát nyilván Krisztus *egész* Egyházáról van szó. Vagyis, ha Krisztus az Egyház felett igazi hatalmat adott át Péternek, akkor Péter e hatalma az *egész* Egyházra kiterjed.

3. — Krisztus *igazi* hatalmat adott át Péternek az Egyház felett. E hatalom átadását hármassal juttatja külsőleg is kifejezésre.

a) Az első jel az *alapkő* jelképe. Krisztus azt mondja, hogy amiként a házat alapkőre építik, úgy építi Ő is Egyházát Péterre. Vagyis: amilyen szerepet tölt be az alapkő a háznál, olyan szerepet fog betölteni Péter az Egyházban.

Lássuk, mi az alapkő szerepe a háznál?

α) Az alapkő a háznál a *legelső*. Ráakadják a többi követ, ráépítik az egész házat.

β) Az alapkő a ház összes kövei számára az, ami őket *összetartja*, ami az egész épületet, annak összes köveit *eggyé forrasztja*. Ha az alapkövet kivesszük az épületből, az egész épület elveszti erejét, meginog, a kövek szétesnek, megszűnik az egység, — összedől a ház.

Igy van ez az Anyaszentegyházban is.

α) Péter az összes hívek közt a *legelső*. Vele kezdődik a hívek gyülekezete, az Egyház.

β) Hozzá kapcsolódnak az összes hívők. Ő fűzi össze, tartja össze az összes híveket. Ő az egész Egyház *egységének* forrása, magyarázata. Ha Péter nincs az Egyházban, annak egysége megbomlik, a tagok elszélednek, az Egyház egységes épülete meginog, rombadől.

De lehetséges-e, hogy aki egy társadalomban a *legelső* ember, aki a társadalom tagjait *összetartja*, abban az *egységet megőrzi*, az ne rendelkezék a legfőbb joghatósággal!? Hát akkor ki rendelkezék vele? Másvalaki? Vagy senki? De hiszen igazi joghatóság, hatalom nélkül nincs államforma széles e világon! S nem is lehet, mert akkor nincs, aki *eredményesen* összetartsa az emberek óriási tömegét!

Tehát Krisztus e jelképpel nyilván rámutatott arra, hogy Egyházában Péternek adta a legfőbb joghatóságot.

b) A második jel, mellyel Krisztus Péter egyházfői méltóságát kifejezésre juttatja, a *kulcsok* jelképe. Krisztus tovább megy a Péternek átadott hatalom magyarázásában. Az épület áll. Kőszálra van építve. Most már csak a kulcsokat — vagyis az épület felett gyakorlandó hatalmat kell valakire rábízni. Ez a valaki Péter lesz.

Mert mit jelent a kulcsok átadása? *Hatalom át-*

adását. Ezt jelentették a kulcsok az ószövetségi Szentírásban is, meg a profán irodalomban is.

Ha egy hadvezér elfoglalt egy várost, átadták neki a vár kulcsait annak jeléül, hogy övé a hatalom.

A hadvezér nem csupán a kulcsokat kapta meg — hatalom nélkül. Sőt, nem is előbb kapta a kulcsokat s csak azután a hatalmat. Megfordítva: *előbb* átvette a hatalmat, s csak *utána*, a *már birtokolt hatalom* kifejezésére vette kezébe a város vagy vár kulcsait.

Ez történt Péterrel is. Mikor ő a „mennyeek országának”, az Isten országának, a küzdő Egyháznak kulcsait megkapta Krisztustól, ez annak a jele volt, hogy *már* megkapta tőle az Egyház felett gyakorlandó legfőbb hatalmat is.

3. — A harmadik jel a *kötés és oldás* jelképe.

Nem szorul magyarázatra, hogy nem végtagoknak kötelekkel való megkötéséről és feloldásáról van szó, hanem olyan megkötésről és feloldásról, melyet az Isten is jóváhagy, megköt vagy felold. Ő nem köt kötéllel, hanem *kötelez* bennünket. Kötelezi szabadakaratumkat valaminek véghezvitelére, teljesítésére. Kötelezi lelkiismeretünket.

Ebben az értelemben használják ma is a következő — s más hasonló — kifejezéseket: szerződést *köt*. Aki szerződést köt, az *kötelezi* magát bizonyos dolog véghezvitelére; kötelezi *szabad akaratát* valaminek teljesítésére; tehát *erkölcsi kötelezettséget* vállal.

Tehát nem fizikai, hanem erkölcsi kötésről van itt is szó. Péter erkölcsi hatalmat kap az egész Egyház felett, mindenegyes hívő felett, aki az Egyházhoz tartozik, akár egyszerű hívő az illető, akár az apostolkollégium tagja. *Kötelezheti* őket parancsok végrehajtására, megvalósítására.

Péter hatalma tehát erkölcsi hatalom. De a lehető legnagyobb erkölcsi hatalom: az ő intézkedéseit Isten magáévá teszi, az ő ítéleteit Isten hajtja

majdan végre. Olyan Péter hatalma az Egyház felett, mint Isten hatalma. Mert Isten akarta, hogy ilyen legyen.

II. érv. Lássuk a másik szöveget, mely a hatalom átadásának *tényéről* beszél. „Mikor azután megébédelték, mondá Jézus Simon Péternek: Simon, János fia! Jobban szeretsz-e engem ezeknél? Felelé neki: Igen, Uram! te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat. Ismét mondá neki: Simon, János fia! szeretsz-e engem? Felelé neki: Igen, Uram! Te tudod, hogy szeretlek téged. Mondá neki: Legeltesd az én bárányaimat.”

Itt is három dolgot kell bizonyítanunk a szövegből, melynek értelme önmagában is világos: 1. Krisztus *egyedül* Péterhez beszél, 2. az *egész* Egyházzal szól, 3. *igazi* hatalmat ad át.

1. — Krisztus *egyedül* Péterhez beszél: nevén szólítja őt, sőt még atyja nevét is megemlíti: *Simon, János fia* ... Megkülönbözteti őt a többi 11 apostoltól, mikor megkérdezi: szeretsz-e engem *jobban* ezeknél? S mikor Krisztus már harmadszor teszi fel a kérdést, egyedül Péter szomorodik meg: Elszomorodék *Péter* ...

Tehát Krisztus e szövegben *egyedül* Péter apostolhoz szól s *nem* az összes apostolokhoz.

2. — Krisztus *egész* Egyházáról van itt szó: Krisztus bárányait, Krisztus juhait kell Péternek legeltetnie. Márpedig *minden* bárány, *minden* juh Krisztusé. Tehát az *összes* juhokat és bárányokat kell Péternek legeltetnie, vagyis az *egész* Anyaszentegyházat kell neki kormányoznia.

3. — Krisztus Péternek *igazi* hatalmat ad át. A „legeltetni” kifejezés mind az ó- és újszövetségi Szentírásban, mind pedig a profán irodalomban *kormányzást* jelent. Így az Úr Dávidot pásztornak nevezi, aki majd legeltetni fogja népét.¹¹ Saulhoz pedig így szól: Te legelteted népemet, Izraelt, és te leszel a vezér Izrael felett.¹² A próféta szerint Betlehemből

származik a vezér, aki kormányozza (eredeti szöveg szerint: „legelteti”) Isten népét, Izraelt.¹³

Homérosz a királyokat szintén népek pásztorának nevezi.

Igy tehát, mikor Krisztus Pétert nyájának *legeltetésével* bízta meg, Péter és az apostolok nem is lettek volna képesek e kifejezés alatt mást érteni, mint amit szokás volt érteni abban az időben: tudniillik: hatalom átadását.

Tehát Krisztus Péter apostolnak e szavakkal: „Legeltesd bárányaimat”, igazi hatalmat adott át egész Egyháza felett.

5. Tétel: Az Egyháznak Péter halála után is van feje és lesz is mindig, amíg az Egyház állni fog.

Vagyis: Péternek mindig lesznek utódai egyházfői hivatalában.

Másszóval: Krisztus nem Péter kedvéért alapította az egyházfői méltóságot, hanem az Egyházért magáért.

Hogy ennek a méltóságnak *betöltésére* Pétert szemelte ki, az megint más kérdés. Talán Péter hitvallásának viszonzásául tette: Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia...

Egyházfői méltóságot azonban akkor is alapított volna, ha Péter nem élt volna.

Tehát az egyházfői méltóság teljesen független Péter személyétől. Éppen ezért mindig volt és lesz is egyházfő Péter halála után is.

Lássuk, milyen megfontolásra építjük véleményünket, mely szerint Péter apostolnak mindig lesznek utódai egyházfői méltóságában?

Bizonyítás.

1. — Első megfontolásunk az egyházfői intézmény *céljából* adódik.

Az államban azért kell valakinek a hatalmat gyakorolni, hogy az illető az emberek sokaságát

összetartsa s a közjón való közreműködésre serkentse. Ha ilyen irányító nincs, az állam szétesik; fejetlenség vesz rajta erőt. Márpedig ezzel együtt jár a bomlás. Jó példa erre egy-egy forradalom!

Tehát míg az állam állam marad, addig szükség van államfőre.

Ugyanígy: amíg az Egyház Egyház marad, addig szükség van egyházfőre.

Világos tehát, hogy az Egyháznak Péter halála után is kell fejének lenni mindaddig, amíg az Egyház állni fog.

Maga Krisztus világítja meg ezt az igazságot a kösziklára épített ház példájával: „Mindaz, aki ezen ígémet hallja és azokat megcselekszi, hasonló leszén a bölcs emberhez, ki házat kösziklára építette. És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak, és ama háznak estek; de nem dőlt össze, mert kösziklára volt alapítva.”¹⁴

2. — A másik megfontolásunk az *alapkő hasonlatából* indul ki.

Mire való az alapkő az épületben? Arra, hogy az épület részeit *összetartsa*. Amíg tehát az épület részeit össze kell tartani, vagyis amíg azt akarjuk, hogy az épület épület maradjon s ne legyen romhalmazzá, addig szükségünk van alapkőre.

Az Egyház feje Krisztus szerint ilyen alapkő. Rajta épül fel az Egyház. Tehát amíg azt akarjuk, hogy az Egyház fennálljon, addig alapkőnek is kell lennie az Egyházban. Addig kell lenni egyházfőnek.

Tehát amíg az Egyház Egyház marad, addig egyházfő is lesz.

Tehát Péternek vannak utódai és lesznek is mindaddig, míg az Egyház fennáll.

3. — A harmadik érv *Krisztus szaván* épül fel: „Legeltesd bárányaimat... legeltesd juhaimat...”

Mint láttuk, Krisztus e szavakkal összes juhait és bárányait, tehát egész nyáját rábizta Péter apostolra.

Márpedig azok a juhok, melyek Péter apostol életében voltak Krisztus nyájában, nem Krisztus összes juhai. Krisztus maga mondja: „Egyéb juhaim is vannak, melyek nem ez akolból valók, azokat is ide kell terelnem, és hallgatni fogják az én szómat, és egy akol lészen és egy pásztor.”¹⁵

Tehát Krisztus nyája növekedni fog a világ végéig, amíg csak az Egyház fennáll. Péternek ezeket is legeltetnie kell, mert Krisztus összes juhait kell legeltetnie.

Márpedig személyesen nem teheti, mivel meghalt; tehát utódai által kell megtennie.

Tehát Péter apostolnak lesznek utódai a világ végéig. Az Egyháznak lesz feje, amíg az Egyház Egyház marad.

Hozzátehetjük még, hogy ha szükség volt főre az Egyházban, mikor kicsiny volt, még inkább szükség van rá, mióta óriásra nőtt. Ha kellett valaki, hogy ezeket összetartsa, még inkább kell, hogy százmilliókat tartson össze.

6. Tétel: Péter utóda, az Egyház feje a római püspök, vagyis a pápa.

Kit nevezünk utódnak? Azt, aki egy megüresedett hivatalt elfoglal. Az illető annak lesz utóda, kinek hivatalát elfoglalja, kinek székét betölti. Így például, aki a megüresedett miniszterelnöki székét betölti, a miniszterelnöknek lesz utóda.

Szent Péter Róma püspöke volt, mikor meghalt. A római püspöki székét birtokolta. Aki tehát ő utána a római püspöki szék birtokosa lesz, — aki jogosan foglalja el, előírás szerint tölti be e püspöki székét — az Péter apostol utóda lesz. Az örökölni fogja Péter apostol *hivatalát*. E hivatal pedig az egyházfői méltóság. Tehát az illető egyházfő lesz.

Bizonyítás.

Tételünket könnyen bizonyíthatjuk.

1. — Láttuk, hogy amíg az Egyház áll, addig egyházfői hivatal is lesz. Ez azonban nem lenne sehol, ha nem a római püspöki székhelyen. Tehát az Egyház feje a római püspöki székhely birtokosa, a pápa.

Ugyanis a római püspök mindig *magának tulajdonította és gyakorolta* is az egyházfői méltóságot az egész világon.

Rajta kívül viszont egy püspöki székhely sem tulajdonította magának, s még kevésbé gyakorolta az egész Egyház felett a joghatóságot.

Tehát nyilván: ha *valahol* van egyházfő, akkor az csakis Rómában lehet; csakis a római püspök lehet az. Márpedig valahol kell lenni egyházfőnek, amíg csak az Egyház fennáll; tehát van egyházfő, s ez a római püspök.

Ezzel nem akarjuk azt állítani, hogy a római püspök nem helyezheti át székhelyét másik városba. Ha ezt megtenné, akkor is „római püspök” maradna. Így helyezték át székhelyüket egy időben a pápák Avignonba, — de ott is „római püspökök” maradtak.

2. — Az egyháztörténelem is arról tanúskodik, hogy Szent Péter utóda a római püspök, vagyis a pápa.

Kezdve Római Szent Kelemtől, kit Szent Péter szentelt pappá, egészen napjainkig, tele van az egyháztörténet a legkiválóbb tanúbizonyságokkal arra vonatkozólag, hogy a római püspöknek joghatósága van az egész Egyház felett, vagyis, hogy Szent Péter utóda a pápa.

Római Szent Kelemen az 1. század végén bíróként lép fel a korinthusi egyházközség vitájában és engedelmességet követel magának a hívőktől, jól lehet még él Szent János apostol. A joghatóságot a korinthusi egyház ügyében mégsem János apostol,

hanem Kelemen római püspök, Szent Péter utóda gyakorolja. S levelét, melyben a korinthusiakhoz ír, igen sok egyházmegyében úgy olvassák, mint ahogy a Szentírást szokás olvasni: olyan tisztelettel, mint-ha Istentől sugalmazott szöveg lenne.

Antiochiai Szent Ignác a 2. század elején a római püspököt úgy említi, mint aki az egész Egyház felett gyakorol joghatóságot.

Szent Irén — szintén a 2. században — ragyogó tanúságtételt szolgáltat a római püspök egyházfői méltóságáról. Felveti a kérdést, miként ismerhetjük meg kétes esetekben az igaz hitet. Válasza: vagy minden apostoli eredetű egyházközség hitét meg kell vizsgálnunk, vagy csak egyedül a rómaiét. „*Eme egyházközséggel ugyanis, kiváló fő-sége miatt, minden más egyházközségnek, azaz az egész világ összes híveinek egyezniök kell...*” Tehát: amit a római Egyház tart, azt köteles minden egyház tartani; köteles magát alávetni a Róma által előírt hitnek.

Szent Irén tanúbizonysága annyival is fontosabb, mert e püspök Keletet is, Nyugatot is bejárta; ismerte a keleti és nyugati Egyház hitét s a pápa joghatóságára vonatkozó meggyőződését. Tanúságtétele tehát úgy számít, mint az akkori egész Egyház tanúságtétele.

Igy folytathatnók a legkiválóbb egyházatyák tanúságtételeinek felsorolását a római püspök egyházfői méltóságára vonatkozólag.

A keresztényüldözés megszűntével már zsinatokat is lehet összehívni, s már püspökök gyűlekezete mondja ki ugyanazt a meggyőződést.

Az első ilyen zsinat, melyen kifejezésre jut a római püspök egyházfői méltósága, a sardicei zsinat 343-ban.

Utána egyik zsinat a másik után juttatja kifejezésre az egész Egyház püspökeinek meggyőződését, hogy a római püspök az Egyház feje.

Csak a legutolsót, a vatikáni zsinatot idézzük, mely a II. fejezet kánonjában így nyilatkozik: „Ha valaki azt mondja, hogy nem Jézus Krisztus alapítása folytán, vagyis *isteni rendelkezés következtében vannak mindenkor Péter apostolnak egyháziói méltóságában utódai*, — vagy: hogy a római püspök ugyanebben a méltóságban *nem utóda Szent Péternek*, az Egyházból ki van rekesztve.”¹⁶

És most kérdezzük: lehetséges-e, hogy ilyen fontos dologban tévedjen Krisztus Egyháza? Az egész Egyház! Lehetséges-e, hogy tévedtek mindjárt azok, akik az apostolok tanítványai voltak, velük együtt éltek?! Hisz ők látták, mit tartottak Péter egyházfői méltóságáról apostoltársai, s mit tartottak a világ összes püspökei és hívei Péter utódjáról! Tehát azt írják le, amit az egész Egyház egy szóval, egy lélekkel vallott és meggyőződésének tartott! Ha tehát van emberi tanúságtétel, mely az igazságot nyújtja, akkor ez a tanúságtétel ilyen; hisz *minden* püspök és *minden* hívő tanúságot tesz, hogy Szent Péter apostol utóda egyházfői méltóságában a római püspök.

Jóakarátú és tárgyilagosan gondolkodó ember ennyi tanúságtétel elől nem térhet ki, hanem el kell ismernie, hogy az Egyház feje a római püspök, vagyis a pápa.

Az előadott igazságokkal kapcsolatban hasznos lesz pár szót szólni *ellenfeleinkről*, s e tétellekkel kapcsolatos egyéb *időszerű kérdésekről*.

1. Ellenfeleink.

1. — A *racionalisták* úgy akarják az Egyház hierarchiáját s főleg a pápa egyházfői méltóságát háttérbe szorítani, hogy az evangéliumi szövegek hiteles voltát tagadják.

Erre vonatkozólag már láttuk, hogy ha van egyáltalán könyv a világon, mely a szinigazságot

írja le s teljesen megbízható, akkor az evangélium ezerszer ilyen.

Azonfelül hogyan magyarázhatnók meg azt a tényt, hogy a római püspököt az egész Egyház — kezdve Szent Kelemen korától napjainkig — mindig fejének ismerte el? Az embernek pedig általában nem tulajdonsága, hogy ok nélkül ültessen valakit a maga nyakára. Ha tehát ezt megteszi, nagyon is megvan rá az oka. Az Ösegyház képviselőinek az volt az oka, hogy Krisztus rendelkezett így.

De meg azt is nehéz volna elképzelni, hogy az első századok római püspökei olyan hatalom- és dicsőség hajhászó emberek lettek volna! Hisz úgyszólván mindegyikük vértanúhalált halt! Márpedig a vértanúk nem földi dicsőséget szoktak keresni, hanem égi koronát; nem kevélyek, hanem alázatosak szoktak lenni...

Mindennek *egyetlen megoldása*: Krisztus akarta így. Ő tette Pétert az egész Egyház fejévé. Ő akarta, hogy aki Péter utódja lesz a püspöki széken, egyúttal az Egyház feje is legyen. Ezért feje az Egyháznak a pápa.

2. — A *szakadók* elismerik ugyan, hogy az Egyház hierarchikus intézmény, de nem ismerik el, hogy egyúttal monarchikus. Másszóval: vallják a püspökök joghatóságát, de nem ismerik el a római püspök fennhatóságát az egész Egyház felett. Őt magukkal egyenrangúnak tartják, vagy legfeljebb tiszteletbeli elsőbbséget tulajdonítanak neki. Igazi, joghatósági elsőbbséget nem. Ezért magukat „függetlenítették, önállósították” a pápai befolyás alól; elszakadtak a római püspököktől.

Minthogy azonban Krisztus összes juhainak feje a római püspök, a szakadás által önként kizárták magukat Krisztus aklából, az Egyházból. Péter-től elszakadván, elszakadtak Krisztustól is, hiába szeretnének Krisztussal együtt lenni. Vagy Krisztussal és Péterrel, vagy Péter nélkül és *Krisztus nélkül*. Az utóbbit választották.

A jóakarató szakadároknak be kell látniuk, hogy ellenük szól Krisztus és az egész egyháztörténelem. Krisztus alapította az egyházfői méltóságot s vállalta, tartotta a keletiek elszakadásáig az egész Egyház s rajtuk kívül azóta is tartja Krisztus egész igaz Egyháza.

3. — A *protestánsok* véleményén nem lehet igazában eligazodni, annyira zűrzavaros. Ahány fő, annyi vélemény.

A főbb vonásokat — melyek bár sokszor egymásnak ellentmondók, de amelyekben mégis általában megegyeznek az egyes protestáns csoportok — így foglalhatjuk össze.

Krisztus igazi Egyháza *nem szervezett* társadalom. Nem is látható. A szent, illetve Isten által kiválasztott („predesztinált”) lelkek szervezetlen és láthatatlan összessége az.

Következésképpen nincs egyházi elöljáróság, hierarchia; még kevésbbé egyházfő.

Az egyes országok, illetve kerületek hívői mégis választanak maguknak valakit, aki a felügyeletet gyakorolja a hívek felett, kit elsőbbség illet meg.

Tehát valamiképpen mégis van náluk is egyházi fennhatóság s bizonyos értelemben egyházfői méltóság legalább is az egyes egyházak számára. Van hierarchia.

Érzik tehát, mennyire rászorulnak valakire, aki irányítsa, vezesse őket. Érzik, hogy vezető nélkül nincs egység; ha pedig egység nincs a sokadalomban, akkor igazán bekövetkezik, hogy ahány fő, annyi vélemény s az „egyházak” darabokra esnek. Még inkább felbomlanak, mint amennyire máris felbomlottak.

A protestánsok egyrészt tehát tagadják az egyházi hatalmat és fennhatóságot, másrészt meg érzik ennek szükségességét s maguk is gyakorolják azt.

Nem lenne egyszerűbb s minden esetre igazabb, őszintébb cselekedet, ha elismernék a Krisztustól alapított egyházfői méltóságot, melyet őseik másfélszer éven keresztül elismertek?!

Azonkívül az önhatalmúlag bevezetett kormányzati forma által is vétének Krisztus rendelkezése ellen. Krisztus ugyanis *monarchikus* Egyházat alapított, ők pedig, mikor a vezetők választását a népre bízzák, demokratikussá alakítják egyházukat.

4. — Itt is elmondhatjuk ellenfeleinkről, amit fentebb mondtunk: látszólag ellenünk harcolnak, valójában azonban velünk vannak. Bár akaratlanul. Amikor ugyanis egymás közt nincs meg náluk az egység, amikor az egyik tagadja, amit a másik állít, amikor egymást támadják, valójában elvégzik a mi feladatunkat; a téves vélekedések cáfolatának feladatát. Így mi építhetünk nyugodtan tovább, végezhetjük a pozitív munkát. A rossz és helytelen lerombolását, a negativumot elvégzik ők. Ez a romboló munka egyébként is jellemző egész hittudományukra. Pozitívum, igazság előadása, kifejtése és megvédése kevés van benne; negativum, cáfolás azonban annál több. Ebben is éles ellentétben állnak a katolikus vallással.

II. Időszerű kérdések.

Miért *avatkozik bele a pápa* mások dolgaiba? Miért emeli fel szavát mások intézkedései, cselekedetei ellen?

Azért, mert Krisztustól kapott rá parancsot. — „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.”

Sok mérges legelő van a világon. A pásztornak *kötelessége*, hogy megvédje a rábízott nyáját a mérges eledeltől. Ha nem tenné, nem érdemelné meg a pásztor nevet. Akkor — mint az evangélium mondja — béres lenne. S Krisztus egykor rettenetes számadást ült vele!

Érthető, hogy a mérges legelő birtokosainak, uzsorásainak nem tetszik a pápa figyelmeztető, tiltakozó szava. Érthető, hogy szeretnék a pápaság gondolatát, emlékét is kiirtani a világból.

S azt is tudják, hogy ha a pápaság megdőlné, vele dőlné az egész katolikus Egyház. Ők talán — a maguk szempontjából — élesebben látják Krisztus szavainak értelmét, mint mi: Te köszál vagy és én e kőszálon építem fel Anyaszentegyházamat és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Ők, a világ fiai a maguk nemében okosabbak a világosság fiainál! Azért támadják, döngetik, igyekeznek aláásni a sziklát, mert ha ez ledől, vele együtt dől a ráépített Egyház.

Támadják a papságot. Ebben is okosak a maguk nemében. Minek támadjanak egyszerre 3000—5000 hívőt, mikor *egyetlenegy* embert, a papot is támadhatják s ha őt ártalmatlanná tették, elveszett a 3000—5000 hívő is.* Ha pásztor nincs többé, nyáj sincs. A könnyebb részt választják tehát.

Mi istenhívők, vallásosak vagyunk, — hangzik a szemfényvesztő szózat — csak a papokat nem bírjuk. Minek a pap? Nélküle is tudunk jó emberek, sőt jó keresztények, jó katolikusok lenni!

Igen, csak ez sikerüljön nekik, akkor a pappal együtt vesznek el a hívők is.

És akik ezt hangoztatják, azok magukat nem egyszer „jó katolikusoknak” nevezik!

Sajnos, katolikusoknál vannak anyakönyvelve. Jobb volna, ha nem lennének... Így legalább nem saját „testvéreink” támadnának ellenünk álnokul.

Sokszor rágalomhadjáráttal akarják a híveket a papságtól elszakítani. Ehhez mit szólunk?

Az Egyház, az egyházfői méltóság, a papság isteni intézmény. Tehát aki ellene támad, Isten ellen támad.

* „Megverem a pásztor, elszélednek a juhok.”

De a hatalom birtokosai emberek. Éppen ezért minden emberi tulajdonságot egyesíthetnek magukban: jót, rosszat egyaránt.

Van-e kifogásolni való a papságban? Igen. Miért? Mert ők is emberek. Helyes ez így? Nem helyes. Mit csináljunk? Először: ne higgyünk el róluk minden rosszat. Inkább kevesebbet, mint többet. Ezt követeli az igazságosság. Másodszor: ha rosszat látok bennük, hallgassak és imádkozzam értük. Ezt követeli a szeretet. Harmadszor: tegyek különbséget bennük az ember és az isteni hatalom hordozója közt; ha hibásak és mint emberek, ne felejtsem, hogy mégis feletteseim isteni hatalomban s hogy Istenhez csak *általuk* juthatok el. Tehát tartsam fenn velük a köteles egységet s adjam meg a nekik kijáró engedelmességet. Negyedszer: tekintsek a papság túlnyomóan nagy részére, mely a krisztusi élet példaképe. Ó, bár a hívek közt volna a jóknak és rosszaknak csak megközelítőleg is az az arányszáma, mely a papok közt van!

Védjük meg papjainkat, Egyházunkat! Eleget üldözték már őket s üldözik ma is! Ha vannak üldözőik, legyenek védelmezőik is!

Ha gyávaság, sőt bizonyos értelemben hazaárulás az, ha valaki nem védi meg hazáját a tévedések, rágalmak, megszólások ellen, akkor még nagyobb fokú gyávaság, egyházárulás az, ha valaki Egyházát nem védi meg a támadások, rágalmak és megszólások ellen!

Attól nem félünk, hogy az Egyház valaha is elbukik. Krisztus ígérete biztosítja fennállását. A pokol kapui nem vesznek erőt rajta.

Ezt bizonyítja a történelem. Az Egyházat három évszázadon keresztül üldözték, ezer és tízezer számban öldösték le papjait, híveit. Föld alá kellett menekülnie. Utána a beözönlő pogány barbárok tipor-ták le. Szinte veszélyesebb volt ez a második támadás, mint az első. Majd belső ellenségek támadtak.

Eretnekek bontogatták az Egyház köveit, szakadárrok hasították ketté falát. S az Egyház állt... Azután világhatalmasságok, a föld urai, a császárok befolyása alá került az Egyház. Élethalálharcot vívott, hogy függetlenítse magát az uralkodók akaratától. Azután következett az erkölcsbontó humanizmus és reneszánsz, majd a nyugati hitszakadás, végül a racionalizmus és modern pogányság. S az Egyház áll... „Ugyanis kőszálra van építve” — adja meg a magyarázatot maga Krisztus.

Nem a félelem szól tehát belőlünk: hisz Isten van velünk, tehát el nem bukunk soha! Nem hiába olvashatók a római San Pietro kupoláján e szavak: Tu es Petrus... Te Péter vagy... E szavakon épül fel minden bizalmunk.

Az Egyház védelme azonban kötelességünk. Az igazságosság és szeretet parancsolja, hogy teljesítsük e kötelességünket. S egykor az Úristen e kettős parancs teljesítése szerint feg bennünket megítélni.

Vigyázzunk, hogy mi is olyan szilárdan álljunk az ítélet napján, mint a világtörténelem folyamán az Egyház!

B) Krisztus igaz Egyházának ismertető jegyei

Láttuk, hogy Szent Péter utóda, az Egyház feje, Krisztus földi helytartója a római egyházmegye püspöke, vagyis a pápa.

Ebből a tényből világosan következik, hogy Krisztus igaz Egyháza az az Egyház, melyben megtaláljuk Szent Péter utódát, vagyis a római püspököt, a pápát.

Ez az Egyház pedig a római katolikus Anyaszentegyház.

Krisztus igaz Egyháza tehát nyilván a római katolikus Anyaszentegyház.

Más felekezetek erőltetett igyekezettel próbálják bizonyítani, hogy az ő birtokukban van Krisztus tanítása romlatlanul; hogy az ő „egyházuk” Krisztus igaz Egyháza.

Igyekezetük érthető. Hogy is vállalhatnák azt a gyűlöletesen hangzó igazságot, hogy az ő híveik csoportja nem Krisztus igaz Egyházát alkotja?

Csakhogy igyekezetük meddő. Kárbaveszett fáradság. Napnál világosabb, hogy Krisztus Szent Péterre építette Anyaszentegyházát, tehát — mint az ismert mondás tartja — ahol Péter, ott az Egyház.

Ezzel meg is adtuk Krisztus igaz Egyházának egyik ismertetőjegyet: Krisztus igaz Egyháza a *római* Anyaszentegyház.

Lássuk most már, van-e Krisztus igaz Egyházának más ismertetőjegye is?

Igen. Krisztus igaz Egyháza egységes, szent, katólikus (általános) és apostoli.

Vizsgáljuk meg e jegyeket egyenkint.

7. Tétel: Krisztus igaz Egyházának egységesnek kell lenni.

Tételünkben egyelőre csupán azt vizsgáljuk, milyen jegyeknek *kell meglenni* Krisztus igaz Egyházában. Hogy e jegyek tényleg melyik egyházban *vannak meg*, tehát melyik egyház Krisztus igaz Egyháza, arra később térünk rá.

Tételünkben az *egységnek* főleg három fajtáját emeljük ki: a hitben, engedelmességben és összetartozásban való egységet.

Ugyanis az összes hívőknek alá kell vetniök *értelmüket* az Egyház tanításának; ez a hit által történik. Tehát mindegyiküknek ugyanazt a tant kell vallaniok, vagyis a hitben egységesnek kell lenniök.

Alá kell vetni *akaratukat* az egyházi előjárónak engedelmesség által. Tehát egyezniök kell abban is, hogy engedelmeskednek a törvényes előjárónak.

Végül egymáshoz kell kapcsolódnunk a híveknek, mint olyanoknak, akik egy hitet vallanak s egy kormányzatnak engedelmeskednek, tehát olyan formán, mint az állampolgároknak.

Lássuk mármost, honnét tudjuk, hogy Krisztus igaz Egyházában *meg kell* lennie az egységnek, mely főleg e három pontban jelentkezik, t. i. hitben, engedelmisségben és összetartozásban.

B i z o n y í t á s.

A) Tudjuk Krisztus főpapi imájából.

„Szent Atyám, tartsd meg őket a Te nevedben, kiket nekem adtál, hogy *egyek legyenek, mint mi* . . . de nem csupán ő érettük könyörgők, hanem azokért is, kik az ő szavaik által hinni fognak énbennem, hogy *mindnyájan egyek legyenek, amint Te, Atyám énbennem és én tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk, és így elhiggye a világ, hogy Te küldöttél engem.* Én pedig a dicsőséget, melyet nekem adtál, közöltem velük, hogy *egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk, én őbennük, Te pedig énbennem, hogy tökéletesen eggyé legyenek, és megismerje a világ, hogy Te küldöttél engem.*”¹⁷

Érvünket így állítjuk fel: Jézus imája biztosan meghallgattatásra talált. Márpedig Jézus *egységet* kért Egyháza számára. Tehát Krisztus Egyháza biztosan egységes — bármelyik egyház legyen is az.

1. — Jézus imája meghallgattatásra talált. Hisz személye kedves az Atya előtt. Ezért hallgatja meg Őt az Atya mindig. „Tudtam, hogy mindenkor meghallgatsz”¹⁸ — mondja Lázár feltámasztásakor. Menynyivel inkább meghallgatja Őt az Atya ebben az ünnepélyes órában, az Oltáriszentség alapítása után, mikor Krisztus mint Örök Főpap esdekel az Atyához! Amikor arra hivatkozik, hogy a rábízott munkát elvégezte s megdicsőítette az Atyát!

2. — Jézus egységet kér Atyjától Egyháza számára.

a) *Hitben* való egységet: „... *hinni* fognak én-bennem, ... hogy mindnyájan *egyek* legyenek ...”

b) *Engedelmességben* való egységet: „Kik az *ő szavaik által* hinni fognak.” Tehát követik az egyházi előjáróság szavát: engedelmeskednek.

c) *Összetartozásban* való egységet: „Hogy *mindnyájan egyek* legyenek.”

Ez a hármas egység, mit Krisztus kért, a lehető legnagyobb, legerősebb egység: hasonlít a Szentháromság Személyeinek egységéhez! Ez az egység lesz a jel, hogy a világ elhiggye, hogy Krisztust az Atya küldöttel Csoda, isteni csoda lesz ez az egység!

Ilyen egységért könyörgött tehát Krisztus az Egyház számára. Ilyen egység van tehát Krisztus igaz Egyházában.

B) Ez az egység más oldalról is nyilvánvaló.

a) „Elmenvén tehát, *tanítsatok* minden népet...”¹⁹ „Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki *hiszen* és megkeresztelkedik, üdvözl; aki pedig nem hiszen, elkárhozik.”²⁰

Tehát Krisztus üdvözítő Egyházának csak azok lehetnek tagjai, akik *hisznek*. Csak az ilyenek üdvözlnek. E birodalomban a hit közös és kötelező. Egységes hit uralkodik.

b) Az *engedelmességben* is egységes Krisztus Egyháza. Krisztus akarata szerint ugyanis az Egyház szervezete hierarchiko-monarchikus. Tehát a hívők engedelmeskednek a püspököknek, ezek a hívekkel együtt a pápának. Teljes egységnek kell uralkodnia Krisztus Egyházában az engedelmességet illetőleg.

c) A híveknek egymással való *összetartozásának* ténye e kettős egységből magától következik.

Ha ugyanaz a hitük, ugyanaz a fejük, akkor kettős kapcsolat fűzi őket egymáshoz: a közös hit és közös főnek való engedelmesség kapcsolata. Tehát testületet alkotnak, melyben oly szoros az egység a tagok közt, mint a test tagjai közt. Ezért mondja Szent Pál: „*Sokan vagyunk egy test Krisztusban.*”²¹ Ezért beszél Krisztus *egy akolról*, melyben az egész nyáj együtt van.

8. Tétel: Krisztus Egyházának általánosnak kell lenni.

Mit jelent, hogy Krisztus Egyházának *általánosnak* kell lenni?

Azt jelenti, hogy az Egyháznak az egész világon el kell terjedni.

Meg kell jegyeznünk, hogy nem elég az általánosság, hogy egy vallásnak számos híve legyen. Az is szükséges hozzá, hogy a hívők az *egész világon* képviselve legyenek. Tehát pl. a buddhizmus, melynek nagyszámú követője van, de csak egy tömegben, máshol viszont sehol, nem nevezhető általánosnak.

Úgyszintén szükséges az általánosság, hogy az illető vallás hívei ne csak *névleg* tartozzanak egy valláshoz, hanem *tényleg*. Ezért nem nevezhető a protestantizmus általánosnak, mert a protestánsoknak valójában csak a nevük közös, igazában azonban ahányan vannak, annyi félét hisznek.

Viszont nem szükséges az általánosság, hogy a hívek a föld minden kis zugát betöltsék. Elég ha rámondhatjuk, hogy az egész világon el van terjedve ez vagy az a vallás.

Bizonyítás.

Krisztus Egyházának általánosnak kell lenni:

1. — Mert ez Krisztus kívánsága, sőt *parancsa*. „Elmenvén tehát, tanítsatok *minden népet.*”²²

2. — Mert kiviláglik a hasonlatokból, mikkel Krisztus Egyházát szemünk elé állítja. Így pl. olyan az igaz Egyház, mint a mustármag: kezdetben ki-

csiny, később mindennél nagyobb, mivel ágai meg-
nőnek és kiterjednek.

3. — A világ vége csak azután jön el Krisztus szerint, miután: „Az egész világon hirdetni fogják az ország ezen evangéliumát, bizonyságul minden népnek.”²³

4. — Ugyanezt olvassuk az Apostolok Cselekedeteiben az apostolok küldetésével kapcsolatban: „Tanúim lesztek Jeruzsálemben és egész Judeában és Szamáriában és a föld határáig.”²⁴

Nyilvánvaló tehát, hogy Krisztus igaz Egyházának elterjedettség szempontjából általánosnak kell lennie. Ugyanannak a hitnek kell képviselőkre találni a földkerekség minden részében.

9. Tétel: Krisztus igaz Egyházának apostolinak kell lenni.

Mit értünk azon, hogy az Egyház apostoli?

Hogy az Egyház apostoli, azon azt értjük, hogy az Egyházat apostolok alapították; tanítása az apostoloktól eredt s apostolok, illetve ezek utódai kormányozzák azt.

Tehát az Egyház apostoli: eredetét, tanát és kormányzatát illetőleg.

Mikor Krisztus igazi Egyházát keressük s annak egyik ismertető jegyét apostoli voltában látjuk, főleg az apostolok, illetve az utódaik által való kormányzást emeljük ki. Arról ugyanis vitatkozni lehet, hogy más egyházak — pl. a görög keleti szakadárok — eredetüket s hitüket illetőleg apostoliak-e vagy sem. Lehet ugyan, de nem könnyű bizonyítani, hogy nem apostoliak. Viszont annál világosabb, hogy kormányzatukat illetőleg nem apostoliak. Tehát az apostoliság jegyei közül a kormányzat apostolisága lesz az, ami főképen és világosan megkülönbözteti Krisztus igaz Egyházát a többitől. Ezért jelen tételünkben ezt hangsúlyozzuk.

Ahhoz, hogy valaki apostol-utód módjára kormányozza az Egyházat, nem elég, hogy beleüljön az apostolok székébe. Szükséges hozzá, hogy a hatalmat, küldetést, megbízatást az apostoloktól, illetve jogos utódaiktól nyerje. Másképp az illető bitorló, nem pedig igazi utód. Az ilyenre vonatkoznak Krisztus szavai: „Aki nem az ajtón megyen be a juhok aklába, hanem másunnan mászik be, az tolvaj és rabló.”²⁵

Bizonyítás.

Tételünk bizonyítása nagyon egyszerű.

1. — Az előző tételekből következik, hogy Krisztus igaz Egyházában a kormányzatot apostoloknak kell gyakorolni. Krisztus ugyanis hierarchikomonarchikus Egyházat alapított, vagyis olyant, amelyben a hívők felett a főhatalmat az apostolok, — az apostolok és hívők felett a legfőbb hatalmat pedig Péter gyakorolja. Tehát *Krisztus igaz Egyházában a hatalom gyakorlásának az apostolok, főleg Péter apostol kezében kell lennie*. Másszóval: Krisztus igaz Egyháza kormányzat szempontjából apostoli.

2. — Fényes tanúbizonyságot tesznek a Szent-hagyomány őrei, az egyházatyák is arról, hogy Krisztus igaz Egyházában a kormányzat apostoli. Az egyházatyák közül csak kettőt említsünk példának.

Római Szent Kelemen a korinthusiakhoz intézett levelében az egyházkormányzat eredetét így írja le: Isten küldi Krisztust; Krisztus az apostolokat; *az apostolok a püspököket*. Tehát az egyházkormányzás joga a püspököket illeti meg. Ebből levonja a következtetést, hogy a püspököknek a hívek által való letétele jogtalan volt.

Szent Irén szerint pedig az Egyháznak *ismeretjelgye* (!), hogy azt püspökök kormányozzák, kikre az *apostolok bízta*k az egyes egyházmegyéket. Tehát szinte szóról-szóra vallja tételünket, hogy

Krisztus igaz Egyházának ismertetőjegye, hogy benne a kormányzatot az apostoloktól megbízott püspökök gyakorolják.

10. Tétel: Krisztus igaz Egyházának szentnek kell lenni.

Szentnek nevezzük azt, aki kerüli a bűnt és gyakorolja az erényeket.

A szent életnek három fokát szokták megkülönböztetni: a közönséges, kiváló és hősie fokú életszentséget.

Krisztus igaz Egyházában mind a hármat meg kell találunk.

A protestánsok szinte már eleve lemondanak arról, hogy egyházukban szentséget tulajdonítsanak maguknak. Szerintük a megigazulás ugyanis abban áll, hogy Isten a bűnt nem számítja be, nem rója fel. A bűn tehát *marad* a lélekben, csupán büntetés nem jár érte. Nyilvánvaló, hogy akinek lelkén bűnök sötétednek — ha nem is kap értük büntetést — az nem lehet szent. A protestáns egyházban tehát saját tanításuk szerint szentség nincs.

A keleti szakadárok tartják tételünket. Szerintük is szentnek kell lennie az Egyháznak.

Bizonyítás.

Tételünket több szentírási szövegből bizonyíthatjuk.

1. — Krisztus szerint az Egyház hasonlít a termőföldhöz, melyet bevetnek s a jó földbe vetett mag harmincszoros, hatvanszoros, sőt százszoros gyümölcsöt hoz. Tehát Krisztus Egyházában kell lenni olyanoknak, kik *százszoros gyümölcsöt teremnek!* Az ilyenek az életszentségnek bizonyára magas fokán állanak; kiváló, sőt hősi fokban gyakorolják az erényeket. Életszentségük hősie életszentség.

2. — Krisztus *tanácsot ad az erények hősie fokban való gyakorlására.* Így pl. az önkéntes sze-

génységre és szüzességre. Ha pedig tanácsolja, segítséget is ad hozzá. Ha pedig segítséget ad az erények hősi fokban való gyakorlására, akkor sikerül is őket hősi fokban gyakorolni. Tehát Krisztus Egyházában kell lenni olyanoknak is, kik hősi fokban gyakorolják az erényeket, kik az életszentség magas fokán állanak.

Ha ilyenek is vannak Krisztus igaz Egyházában, *mennyivel inkább* vannak olyanok, kik az életszentségnek legalább bizonyos, igazi fokára eljutottak; akik az életszentséget, erényeket kiváló vagy legalább is közönséges fokban gyakorolják!

Szent Pál szerint: „Krisztus önmagát adta éretünk, hogy megváltson minket minden gonoszástól s jócselekedetekre igyekvő, tulajdon népévé tisztítson.”²⁶ S „szerette az Egyházat és önmagát adta érte a végett, hogy *megszentelje és megtisztítsa* a víz fürdőjében az élet igéjével, s dicsővé tegye magának az Egyházat, hogy sem folt, sem ránc, sem más efféle ne legyen rajta, hanem legyen *szent és szeplőtelen.*”²⁷

Ezek a szavak arról tanúskodnak, hogy Krisztus olyan Egyházat alapított, melynek legalább is közönséges, de lehetőleg kiváló fokban kell gyakorolnia az erényeket s az életszentség útján kell járnia.

C) Melyik egyház Krisztus igaz Egyháza?

Miután láttuk, milyennek *kell* lennie Krisztus igaz Egyházának, lássuk mármost, a földön található vallások közül *melyik* ilyen vallás. Másszóval: melyik vallásban van meg Krisztus igaz Egyházának négy ismetetőjegye: az egység, szentség, apostoliság és általánosság.

Három vallást teszünk vizsgálat tárgyává: a protestáns, görög keleti szakadár és római katolikus vallást.

A világon a vallások kb. a következő arányban oszlanak meg: Katolikus az emberiségnek kb. $\frac{1}{3}$ része (20 %), közel 400 millió; nyugati szakadár (protestáns) van kb. 9 %; keleti szakadár kb. 7 %; zsidó 1 %; mohamedán 13 %; buddhista 11 %; konfuciánus 16 %; hinduista 12 %; pogány 6 %; hitetlen 4 %; végül csekély számú ismeretlen vallású.

Láttuk, hogy Krisztus Isten követe; tehát az igaz vallás csakis az lehet, mely Krisztustól ered. A pogány vallások és zsidó vallás nyilván nem Krisztustól erednek. Ők ezt nem is állítják. Róluk tehát jelen tételünkben nem is beszélünk.

Három vallás van, melynek követői állítják, hogy Krisztus az alapítójuk: a protestáns (nyugati szakadár), a görög (keleti szakadár) és a római katolikus Egyház.

Lássuk őket egyenkint, megvan-e bennük, illetve melyikben van meg Krisztus igazi Egyházának négy ismertetőjegye.

11. Tétel: A protestáns egyház nem lehet Krisztus igaz Egyháza.

A) A protestáns vallásban nincs meg az *egység*.

1. — Nincs meg a *hitben* való egység.

Harnack ezt írja „Das Wesen des Christentums” c. művében: „A katolikusok azt hányják szemünkre: Elszakadtatok; ahány fő, annyi vélemény. Azt feleljük: Ez igaz. De nem is akarjuk, hogy másképp legyen. Ellenkezőleg: minél több szabadságot és egyéniséget (!) akarunk a tan előterjesztésében.”

De nemcsak tényleg nincs egység a protestánsoknál hit dolgában, hanem nem is lehetséges az egység. Náluk ugyanis mindenki azt hiszi, amit saját maga olvas ki a Szentírásból. Érthető, hogy ezek után majdnem mindenki mást hisz, mert más-kép értelmezi a Szentírást.

2. — Nincs meg a protestánsoknál a *kormányzásban* való egység.

Kezdetől fogva különváltak Luther, Zwingli és Kálvin követői s az anglikánusok.

A lutheranizmus több mint 20 felekezetre oszlott.

A „reformátusok” feloszlottak presbiteriánusokra, baptistákra, metodistákra stb.

A presbiteriánusok ismét 15 felekezetet alkottak; a baptisták úgyszintén; a metodisták pedig 17-et.

Még 1916-ban 183 protestáns felekezet volt: 80 Amerikában, 103 Európában.

„Hogy mindnyájan egyek legyenek, amint Te Atyám énbennem és én Tebenned, úgy ők is egyek legyenek bennünk, és így elhiggye a világ, hogy Te küldöttél engem...”²⁸

Kiki ítélje meg maga, teljesedésbe ment-e a protestáns egyházban Krisztus főpapi imája?

Ez az egyetlen ismertetőjel, az egység önmagában is több, mint elégséges ahhoz, hogy minden őszinte ember belássa, hogy a protestantizmus nem lehet Krisztus igaz Egyháza.

B) A protestáns vallásban nincs meg az *általá-nosság*.

Mindhogy a protestantizmus ma már kb. 200 felekezetre oszlik (vagy még többre; hisz valamennyit nem is ismerjük!), — ha a világ minden zugában lennének is képviselői, ezek nem egy és ugyanazon vallás képviselői volnának, tehát nem egy vallás lenne elterjedve az egész világon, hanem kb. 200-féle vallásnak lennének itt-ott kis számban követői.

De az sem áll, hogy a protestáns vallás (ha a csupán névben egyező felekezeteket egy vallásnak számítanók is) számottevő képviselőhöz jutott az egész világon. Hisz távoli területek protestantizálását, „térítését” csupán a 19. században kezdték el s azóta sem értek el igazi eredményt, annak ellenére, hogy anyagiak bőségesen álltak rendelkezésükre, mert hiányzik belőlük az a buzgóság, mely az igazi pásztorokat jellemzi.

C) A protestáns vallásban nincs meg az *apostoliság*.

1. — Nincs meg tanítás, vagyis *hit* szempontjából.

Amint már láttuk is, a protestánsok sok evangéliumi szöveget megmásítanak, elvetnek, illetve helytelenül értelmeznek. Ezt fogjuk látni dogmatikánk következő részeiben is. Tehát a protestánsok hite sokban eltér az apostolok hitétől. Vagyis a protestánsok nem őrizték meg épségben az apostoli hitet.

2. — Nincs meg a protestánsoknál az *egység kormányzás* szempontjából.

A kormányzás apostoli voltához ugyanis nem elég, hogy valaki elfoglalja az apostoli széket, hanem szükséges, hogy az illetőnek erre az apostolok, vagy apostoli utódok adjanak megbízatást. Másképp az illető a kormányzásban nem utód, hanem bitorló.

A protestánsok, amely pillanatban elszakadtak Pétertől, nem kaptak többé megbízatást a hívek kormányzására. Tehát bitorolják azt.

Sőt még érvényesen felszentelt püspökeik s papjaik sincsenek. Hisz egy részük (kálvinisták, lutheránusok) nem is szentel papokat; a másik részük (anglikánusok) szentel ugyan, de érvénytelenül, mert a szentség érvényes kiszolgáltatásához szükséges szöveget már kb. egy évszázadon keresztül megváltoztatták. Ezen idő alatt pedig összes püspökeik meghaltak, tehát ma már az ő „püspökeik” nem is szentelhetnének érvényesen papokat még akkor sem, ha ismét a helyes formulát használnák a szenteléseknél, mert hisz maguk sincsenek felszentelve!

Amint ugyanis pl. a keresztség szentségének érvényes kiszolgáltatása szavakhoz van kötve: Én téged megkeresztellek az Atyának és Fiúnak és Szentléleknek nevében — úgy a papszentelésé is. Tehát amint érvénytelenül keresztelne az, aki megváltoztatná a ke-

resztség formáját s pl. ezt mondaná: Áldjon meg téged az Atya és Fiú és Szentlélek, — úgy érvénytelenül szentel pappá az, aki megváltoztatja az egyházi rend szentségének formáját. (L. Denz. 1963.)

D) A protestáns vallásban nincs meg a *szentség*.

1. — Nem szent a *tanításuk*.

Szerintük az embernek minden cselekedete bűn, mert a rosszra hajló természetből csak bűn fakadhat. Szabadakarat nincs, ezért sem lehetséges az erényes, szent élet.

2. — Nem szentek az *alapítók*.

Luther, Kálvin, Zwingli és VIII. Henrik nem volt szent. Cselekedeteik indítéka a történelem tanúsága szerint kevélység, harag, álnokság és érzéketlenség volt.

3. — Ha vannak is köztük becsületes jellemek, ezt nem a saját vallásuk, hanem a *katolikus vallás* tanainak követésével érik el. Az ilyenek cselekedeteik irányítójaul az eredeti krisztusi tant veszik, ami jelenleg a katolikus Egyházban van meg. Sajnos azonban, ilyenek nem nagy számban vannak.

4. — Olyanokat, kik az erényeket *hősi fokban* gyakorolnák, *aligha* találhatunk. Érthető is: nincsenek szentségeik, tehát hiányzik számukra a hősie, szent élethez az erőforrás.

Egyébként — mint láttuk — a protestánsok maguk sem állítják, hogy egyházuk szent.

12. Tétel: A görög keleti szakadár egyház nem lehet Krisztus igaz Egyháza.

A) A keleti szakadároknál nincs meg az *egység*.

1. — Nincs *hitbeli* egység.

A keletiek hitbeli egysége feltétlen tökéletesebb, mint a protestánsoké, de nem teljes. Csupán a nyolc első általános zsinat tételeire szorítkozik s nem is fejlődhetik tovább, hisz nincs meg a szaka-

dás óta az a tekintély, mely egyetemes zsinatot összehívhat s mely hit dolgában tévedéstől mentes döntést hozhat, t. i. a római püspök. Azonkívül nem egy kérdésben nincs meg az egyetértés Kelet püspökei között: így pl. a szentkönyvek jegyzékeit illetőleg, az eretnekek által kiszolgáltató szentségek érvényes voltára vonatkozólag, továbbá a tisztítóhelyről, Szűz Mária Szeplőtelen Fogantatásáról stb.

A keleti szakadár egyházra tehát nem mondhatjuk rá a legnagyobb jóakarattal sem, hogy hitben egységes.

2. — Nincs *kormányzati* egység.

Valamikor ugyan a primátus a konstantinápolyi pátriárka kezében volt, később azonban 16 egyháztartomány függetlenítette magát tőle. Ezek közt a szakadás újra megindult s a tartományoktól ismét kisebb püspökségek függetlenítették magukat. Egységesítő törekvéseik eredménytelenek maradtak.

Igy tehát nincs a szakadároknál kormányzati egység sem.

3. — Nincs *összetartozásban megnyilvánuló* egység a hívők között.

Nem is lehet. Ha mindenegyes egyháztartományt más irányít, akkor az egyik egyháztartománynak semmi kapcsolata sincs a másik egyháztartománnyal. Tehát az egyikben élő hívők függetlenek a másikban élőtől.

Sőt előfordul, hogy az egyik tartomány megszakítja a kapcsolatot egy másikkal, viszont a többiek fenntartják a kapcsolatot ugyanezzel. Így pl. a bulgár egyházat kiközösítették a görög egyházak, viszont testvérül fogadták a szerb és román egyházak.

Nyilván nincs meg tehát az összetartozási egység sem a hívek között.

B) A keleti szakadároknál nincs *általánosság*. Ugyanaz áll rájuk, amit a protestánsokról mond-

tunk: ahol nincs egység, ott nem lehet szó általánosságról, mert nem *egy és ugyanaz* az egyház van képviselve az egész világon, hanem sok egyház itt-ott, kevés helyen s kis számban.

De a keleti szakadár egyház számaránya sem túlságosan nagy, főleg a római katolikus Egyházhoz viszonyítva s éppen ezért számarány szempontjából sem mondható elterjedtnek, általánosnak.

Még kevésbbé mondható általánosnak földrajzi elterjedtség szempontjából. Hisz valójában csak Kelet-Európában s Ázsia szomszédos részeiben jut képviselőhöz; a föld többi részein jóformán egyáltalán nem.

Tehát hiányzik a keleti egyházban az általánosság.

C) Nincs meg az *apostoliság* sem.

Igaz ugyan, hogy püspökeik és papjaik érvényesen vannak felszentelve.

De küldetésük nincs az apostoloktól, illetve apostolutódoktól. Jogtalanul foglalták el az egyes egyházmegyéket. Rájuk is áll Krisztus szava: aki nem az ajtón megy be a nyájhoz (Krisztuson és Péteren keresztül), az tolvaj és rabló. Ők nem az ajtón mentek be, tehát nem nevezhetők apostolutódoknak.

Tehát a keleti szakadár egyház nem apostoli az utódlást illetően.

D) A keleti szakadár egyház *nem szent*.

Tagadhatatlan ugyan, hogy a hívők között elég szép számban vannak, kik az erény útján járnak. Azonban itt nem szabad két dolgot szem előtt tévesztünk.

1. — Ha a keleti szakadár egyház jelenlegi szentségét összehasonlítjuk azzal a szentséggel, mely benne az elszakadás *előtt* tündökölt, meglepő a hanyatlás, mely a szakadás után állt be.

Milyen szentek tündököltek Keleten, mikor Kelet még katolikus volt! S milyen hittudósok támadtak! Talán nyugodtan mondhatjuk, hogy Kelet szentsége, hite nagyobb volt valaha, mint Nyugaté!

2. — Ha vannak ma is szentéletű emberek a keleti egyházban, ezek nem azért és annyiban szentek, mivel és amennyiben elszakadtak Pétertől, hanem azért és annyiban, mivel és amennyiben *Péterrel* közös a hitük főbb vonásokban, és vannak papjaik, vannak szentségeik, kegyelmi eszközeik, lelki erőforrásaik. Ezért találhatók erősek, hősök a keletiek között is.

Hogy a keletieknél hány szent van, nem lehet pontosan megállapítani. Náluk ugyanis a szenttéavatási eljárás megbízhatatlan. Vannak ugyan esetek, mikor náluk is az életszentség, vagyis az erények hősieis fokban való gyakorlása a szenttéavatás alapja; de vannak olyan esetek is, amikor ezt nem veszik figyelembe, mégis szentté avatnak egyeseket. Így pl. sokszor — főleg az orosz egyházban — a holttestnek épségben való fennmaradása szolgál a szenttéavatási eljárás alapjául. Így történhetett meg, hogy miután valakit szentté avattak, később az illetőt — mikor életét jobban megismerték — ki kellett törölni a szentek névsorából. Ezért pl. a görögök nem is ismerik el az oroszok szenttéavatásának érvényességét. A szenttéavatást különben is rendszerint az uralkodó végezte a zsinat előkészítése alapján, nem pedig az egyházi fennhatóság.

Tehát a keleti szakadár egyház — főleg az eredeti keleti *katolikus* Egyházhoz hasonlítva — nem mondható igazán szentnek; amennyiben pedig gyéren mégis szentség jeleit mutatja, azt a katolikus Egyházból megmaradt kegyelmi eszközöknek köszönheti.

13. Tétel: A római katolikus Egyház Krisztus igaz Egyháza.

A) A római katolikus Egyházban megvan az *egység*.

1. — Megvan a *hitbeli* egység. Hittanunk, dogmatikánk írásban van lefektetve. Minden katolikus számára ugyanaz. Az egész világon ugyanaz a liturgiánk, szentmisénk; ugyanazok a szentségeink. Ugyanazt az igazságot hirdetik a szószéken mindenütt. A hívek készségesen hallgatják és fogadják el az egyházi előljáróság tanítását.

Aki mást tenne, azt az Egyház kizárná kebeléből — Krisztus szavai szerint — mint vámost és publikánust, vagyis mint nyilvános bűnöst.

2. — Megvan a *kormányzati* egység.

Amint már bőségesen kifejtettük, Egyházunkat az apostolok utódai, a püspökök s őket híveikkel együtt Szent Péter utóda, a pápa kormányozza. Az egyházi kormányzatot minden katolikus elismeri.

Aki nem ismerné el, az máris elszakadt a katolikus Egyháztól, vagyis többé már nem katolikus.

3. — Megvan az *összetartozás* egysége a hívők közt.

A hívőket falvakon, városokban a plébánia öleli keblére, hozza őket össze. A plébániákat az egyházmegye. Az egyházmegyéket végül a római Szentszék. Így egyesül tehát a világ minden katolikusa a többi katolikussal. Valamennyien egymás testvérei. Nyelv, országhatár, kor, rang, társadalmi állás sem tudja őket egymástól elszakítani. Szorosabb ez az egység a katolikus Egyházban a hívek közt, mint egy-egy államban az állampolgárok közt. Ellenfeleink is csodálattal ismerik el ezt az egységet — kezdve a római pogányoktól, kik bámulva mondták: „Nézzétek, mint szeretik egymást!” — egészen napjainkig.

B) A római Anyaszentegyház *általános*, vagyis katolikus.

Annyira szembetűnő Egyházunkban ez a tulajdonság, hogy még ellenfeleink is a „katolikus” névvel tisztelik meg szentegyházunkat. S méltán.

A katolikus Egyház mustármag módjára nőtt, terjeszkedett. Minden birodalom fölé kiterjesztette ágait, minden népet, nemzetet keblére ölelt. Nincs olyan vallás, mely a szó legszorosabb és legnemezebb értelmében annyira „nemzetközi” lenne, mint a katolikus vallás. Érthető. Minden ember Isten teremtménye, bármelyik fajhoz, nemzethez tartozik is. Tehát mindegyiknek az igaz vallásban kell Urát és Istenét tisztelnie. Ezért „nemzetközi” az igaz vallás. S ezért nem lehet a „nemzeti” vallás igaz; nem lehet Isten elgondolása, mert Isten nem akarhatja, hogy az igaz vallásban csakis egy nép tisztelje Őt!

A „nemzetközi” katolicizmust senki sem vádolhatja *hazafiatlansággal*. Alapítója, Krisztus rajongva szerette népét és hazáját. Sírt Jeruzsálem pusztulásán. Fájt, hogy nemzete visszadobta az általa felajánlott örök boldogságot. Tanította, hogy kiki adja meg a császárnak, ami a császáré. Ezt tanítja a katolikus vallás is. Éppen ezért minél jobb katolikus valaki, annál jobb hazafi is egyúttal.

A katolikus vallás meglepő gyorsasággal terjedt mindjárt az első századokban. Csakhamar meghódította a görög-római birodalmat.

A keleti nagy szakadás nem törte le, hanem inkább új erőt adott neki. Egyidejűleg vagy utána a katolikus vallás meghódította a 11. században Lengyelországot, Magyarországot, Skandináviát; a 12. században Pomerániát és a Baltikumot; a 13. században a mórokat, tatárokat; a 14. században Ázsia nagy részét és Észak-Afrikát; a 15. században Amerikát, Indiát és Afrika egyéb részeit.

A katolikusok száma ma közel jár a 400 millióhoz s állandóan növekszik,

Van kb. 1200 egyházmegyénk s számos apostoli vikáriátusunk; összesen kb. 1500 önálló joghatóságú területünk.

Ami a katolikusok *számát* illeti: meghaladja az összes egyéb keresztény felekezetek számát *együttvéve*.

Ami pedig *földrajzi* elterjedtségüket illeti, igazán az egész világon vannak a katolikus vallásnak képviselői.

Ki merné állítani, hogy Egyházunk nem viseli homlokán az általános, vagyis katolikus jegyet?

Gondoljunk sokszor gyönyörűen virágzó miszióinkra. Segítsük imáinkkal s adományainkkal az Isten országának, a katolikus Egyháznak terjedését. Hadd legyen még „katolikusabbá”! Ez lesz egyúttal részünkről a legszebb hálaadás is azért a kegyelemért, hogy a jó Isten nekünk megadta az igaz hit világát.

C) A katolikus Egyház *apostoli*.

Egyházunkban igazán megvan az apostoliság a szó legszorosabb értelmében. Nemcsak érvényesen szentelt püspökeink, papjaink vannak, hanem a püspököknek, papoknak küldetésük is van, hogy tanítsák, vezessék híveiket. Küldetésük az apostoloktól, illetve azok utódaitól, nevezetesen az Egyház fejétől származik. Tehát püspökeink, papjaink nem „tolvajok és rablók”, hanem igazi pásztorok.

Van-e ellenfeleink között olyan, aki tagadni merné a katolikus Egyház apostoli voltát?!

D) A katolikus Egyház *szent*.

Mit szóljunk az Egyház szentségéről? Magasztos, fenséges, isteni dolgokról nehéz embernek méltóképpen beszélni. Márpedig ilyen dolog az Egyház szentsége.

Ki tudná leírni, mi megy végbe egy szent lelkében egy életen keresztül?! Micsoda áldozatok, törekvések, nemes vágyak, Isten felé törő epedések, az örök haza után való vágyódás, Isten-szeretet

lángjai, kegyelmek tengere, hősiek erénygyakorlatok... és még sok más, amiről csak a jó Isten tud. Az utolsó ítéleten majd feltárulnak a lélek és az isteni kegyelem titkai — s csodákat látunk: isteni csodákat.

De már e földön is sok mindent észrevehetünk. Hisz a gyertyát nem lehet véka alá rejteni: fényeskedik, világít mindenki számára.

Hány lélek fejt ki komoly törekvést, hogy az életszentség útján járjon, hogy a megszentelő kegyelem állapotában megmaradjon! Pedig sokszor véres küzdelmébe kerül!

Hány katolikus család él igazán krisztusi életet, hasonlóan a Szentcsaládhoz! Mindennapi életükben fellelhető az ima szárnyán Istenhez való emelkedés, az Isten dicsőségének keresése; a felebarát javának munkálása; a tiszta családi élet, áldozatos lelkület; a balsorsban béketűrés; mindig és mindenben Isten akaratának teljesítése!

Hány ifjú és leány van a katolikus Egyházban, aki a világ minden öröméről szívesen lemond, hogy helyette önkéntes szegénységben, engedelmisségben s örökös szűzességben egyedül Istennek éljen s felebarátja javán dolgozzék! Hányan vannak közöttük a szeretet hősei, akik elhagyják atyjukat, anyjukat, otthonukat, hazájukat, hogy a messze idegenbe menjenek. Xavéri Szent Ferenc módjára lelkeket menteni! Hányan vannak, akik Szent Vinceként életüket a szegények gondozására szentelik, vagy Szent Kamil példájára betegápolással töltik! Milyen emberfeletti áldozatok! Milyen emberfeletti erényt tételeznek fel! Igazi szent életet! Az erények hősi fokban való gyakorlását!

Mennyi vértanúja van az Egyháznak — kezdve Szent István első vértanútól egész napjainkig! Férfiak, nők, felnőttek, gyermekek, gazdagok, szegények, erősek, gyengék; minden népből, minden fajtából!

Hány kiváló egyháztanítónk van, aki szóval és példával tanította és tanítja testvéreit, a katolikus Egyház gyermekeit!

Hány szentünk és boldogunk van egyháztörténelmünk folyamán! Valamennyiök nevét csak a mindentudó Isten tudná felsorolni.

Csupán a 19. században 80-at avattak szentté, s 356-ot boldoggá! Pedig a szentté- és boldoggáavatási eljárás olyan kimerítő vizsgálat tárgyává teszi az illetők életét, amire más bírói vizsgálatoknál nincs példa széles e világon!

Ki merné tagadni a katolikus Egyház szentségét?

Hogy vannak bűnösök is az Egyházban? Ez igaz. Hisz Krisztus mondotta, hogy olyan az ő Egyháza, melyben — mint szántóföldön — jó mag és konkoly van együtt. De ez nem homályosítja el, sőt inkább annál ragyogóbb fénybe állítja azok életét, akik az életszentség útján járnak!

Hányan tértek katolikus vallásra protestánsok közül (pogányokról nem is szólva!) Egyházunk szentsége miatt! A protestantizmus jobbjai ezek.

De hányan tértek át protestáns vallásra katolikusok közül azért, hogy a protestantizmusban szentebbé lehessenek!? Pont a hívők kiselejtezettjei hagyták el szent hitünket, mivel nem bírták a szentség útját!

Azt hisszük, fölösleges hosszabban fejtegetnünk, hogy a szenteket *nem* „imádjuk”. Csupán nagyra becsüljük őket, mint az emberiség legnagyobb jellemeit. S mivel tudjuk, hogy Isten szeretetét, barátságát élvezik, kérjük közbenjárásukat. Ebben áll a szentek tisztelete, — semmi másban.

Krisztus igaz Egyházának ismertetőjegyei közül tehát mindegyikkel rendelkezik a római katolikus Anyaszentegyház, viszont egyikkel sem a protestantizmus és keleti szakadár egyház.

Ha a négy ismertetőjegy közül valamelyik felekezetben nem is mind a négy mutat egyformán hiányokat, annyi bizonyos, hogy teljes mértékben egyik ismertetőjegy sem található fel a katolikus Egyházon kívül egyik felekezetben sem; azonfelül a négy együttvéve mind a protestánsoknál, mind pedig a keletieknél pótolhatatlan hiányokat tár fel, s azonnal elárulja, hogy a két felekezet közül egyik sem Krisztus igaz Egyháza.

Minden értelmes és jóakarátú embernek be kell tehát látnia, hogy Krisztus igaz Egyháza csak egy lehet: a római katolikus Anyaszentegyház.

Itt van olyan *egység*, hogy láttára „elhiggye a világ, hogy Te küldöttél engem”.

Itt van olyan *katolicitás*, mely a római Egyház számára tulajdonnévvé lett.

Itt van olyan *apostoliság*, mely szállóigére adott okot: „Ahol Péter, ott az Egyház.”

Itt van olyan *szentség*, melyet — mint hegyre épített várost — nem lehet elrejteni.

Ó, négyszer boldog Egyház, melyben e négy jegy a leggyönyörűbb harmóniában fellelhető!

D) A katolikus Egyház tanító-nevelői küldetése

14. Tétel: Krisztus tanító hatalmat adott Egyháznak.

Krisztus megalapította és megszervezte Egyházát, a katolikus Egyházat hierarchiko-monarchikus formában. Vezetését az apostolokra, elsősorban Péterre bízta.

A hívek vezetése két dologra vonatkozik: az ember értelmére és akaratára. Az értelmet megvilágosítani, az akaratot vezetni kell. Innét adódik a kérdés az Egyház tanító-nevelői feladatáról.

Ha valaki a helyeset megismeri, következik, hogy azt meg is kell tennie. Az alap tehát a meg-

ismerés, az értelmi munka; az akarat munkája következmény. Éppen ezért főleg a tanítói küldetésről beszélünk jelen fejezetünkben.

Két kérdés merül fel itt: A) Honnét van az Egyház tanítói küldetése? B) Vajjon az Egyház tévedhet-e tanítói hivatásának gyakorlásában?

A) Az Egyház tanítói küldetését *Jézus Krisztustól* nyerte.

Bizonyítás.

1. — „Amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket”²⁹ — mondja Krisztus a 12 apostolnak.

Krisztus azonban nemcsak feladatot, küldetést nyert az Atyától, hanem megfelelő *hatalmat* is kapott e feladat megvalósításához. Többek közt megkapta a *tanítói* hatalmat. Ezért tanított úgy, — hallgatói tanúbizonysága szerint — mint még senki.

Ha tehát Krisztus továbbadja apostolainak küldetését, szükséges, hogy átadja nekik hatalmát is, többek között tanítói hatalmát. Hatalom nélkül ugyanis küldetés eredményes nem lehet. Ezért imádkozik főpapi imájában azokért, „kik az *ő szavaik által* hinni fognak”.³⁰

Tehát Krisztus átadta apostolainak tanító hatalmát. Másszóval: az Egyház előjáróinak — pápának, püspököknek — tanítói hatalma Krisztustól van.

2. — Egy másik helyen Krisztus így szól apostolaihoz: „Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Elmenvén tehát, *tanítsatok* minden népet, megkeresztelvén őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében; *tanítván* őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek.”³¹

Vagy Szent Márk szerint: „Elmenvén az egész világra, *hirdessétek* az evangéliumot minden teremtménynek.”³²

Világos, hogy Krisztus e szavakkal hatalmat, sőt parancsot adott apostolainak, hogy tanítsanak minden népet.

Az apostolok tudatában is vannak, hogy Krisztustól kapták e hatalmat. Azért mondja Szent Pál: „De még ha mi vagy egy angyal az égből hirdetni is nektek más evangéliumot, mint azt, amit nektek hirdettünk, átkozott legyen!”³³

Az Apostolok Cselekedetei is fényesen igazolják, hogy az apostolok gyakorolták a tanítói hatalmat, mint olyant, amit Krisztustól nyertek.

Ugyanezt halljuk a legkiválóbb egyházatyák tanúbizonyságából. Ilyenek: Római Szent Kelemen, Szent Ignác vértanú, Szent Irén, Ciprián és sok más atya tanúsága.

B) Az Egyház tanítói küldetésének gyakorlásában *nem tévedhet*.

B i z o n y í t á s.

1. — Krisztus így szól apostolaihoz: „Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki hiszen és megkeresztelkedik, üdvözl; aki pedig nem hiszen, *elkárhozik*.”³⁴

Krisztus tehát kárhozattal sujtja azt, aki nem hisz az apostolok tanításában. Miként volna azonban lehetséges ilyen súlyos büntetés azok számára, akik nem hisznek, ha az apostolok tévedhetnének? Hisz akkor lehetséges volna, hogy Krisztus a kárhozat büntetésével téves tan elhívését kényszerítené rá milliókra! Krisztus, az isteni Követ ilyent nem tesz!

Tehát az Egyház tanítói hivatásának gyakorlásában *nem tévedhet*.

2. — „Minden hatalom nekem adatott mennyben és a földön. Elmenvén tehát, *tanítsatok* minden népet... tanítván őket megtartani mind, amiket parancsoltam nektek. És íme, én *veletek vagyok* mindennap, a világ végezetéig.”³⁵

Ebből a szövegből így érvelünk:

Krisztus megígéri a tanító Egyháznak, hogy *hat-
hatósan segítségére* lesz hivatásának hiánytalan be-
töltésében. Márpedig ez a segítség nem lenne hat-
hatós, ha a tanító Egyház tévedhetne. Tehát a tanító
Egyház nem tévedhet.

Tudnunk kell a bizonyítás világos áttekintéséhez
azt, hogy a „veled vagyok — veletek vagyok” kifeje-
zés a Szentírásban azt jelenti, hogy az Isten *minden-
ható erejével* van valakivel, *segíti* az illetőt. Az ilyen
segítség feltétlen hatásos.

**15. Tétel: Ma ezt a tanító hatalmat az Egyházban a
püspökök gyakorolják.**

Az Egyházban tehát megvan a Krisztustól nyert,
tévedéstől mentes tanítói hatalom. Vajjon kik gya-
korolják ezt a hatalmat?

Az apostolkollégium, — Pétert is beleértve —
illetve ma az apostolkollégium jogutóda: az egész
Egyház püspöki kara — Péter utódát, a pápát is
beleszámítva.

Bizonyítás.

Tételünket ugyanazokból az evangéliumi szöve-
gekből bizonyíthatjuk, melyekből kitűnik, hogy
Krisztus az Egyháznak tanítói hatalmat adott.

Az Egyház ugyanis hierarchikus intézmény. Így
minden hatalmat — tehát a tanító-nevelői hatalmat
is — az apostolkollégium, illetve annak jogutóda,
az Egyház püspöki kara gyakorolja.

Ha tehát van az Egyházban tanítói hatalom,
máshol nem lehet, mint a püspökökben. Ugyanis ők
az Egyház elöljárói, az apostolok utódai.

Amint azonban az apostolok testületéhez hozzá-
tartozott Szent Péter, úgy tartozik hozzá az Egyház
püspöki karához is a pápa. Tehát a püspökök nem
a pápától külön, nem nélküle gyakorolják a tanító

hatalmat, s nem a pápa nélkül tévedhetetlenek, hanem vele együtt. A teljes, hiánytalan püspöki kar, beleértve a római püspököt is.

Mikor tévedhetetlenek a püspökök?

Az Egyház püspökei tévedhetetlenek hit és erkölcs dolgában, akár zsinaton összeülve tanítanak, akár pedig egyházmegyéikben vannak az egész világon elszéledve.

a) Hogy a zsinaton együtt tévedhetetlenek, az világos. Ha valaha, akkor itt, amikor valamennyien együtt vannak s az egész Egyház számára döntést hoznak. Ha itt nem, akkor soha.

b) Hogy pedig külön-külön, elszéledve, kiki a saját egyházmegyéjében is tévedéstől mentesen tanít, — ha tanítása egyébként egyezik a világ püspöki karának tanításával — az abból következik, hogy Krisztus egyszerűen átadta a tanítói hatalmat az apostolok testületének, s annak gyakorlását nem kötötte zsinaton való együttléhez. Márpedig az apostolok testülete akkor is apostoltestület marad, ha az apostolok egymástól távol vannak.

Sőt, mintha Krisztus szavai arra céloznának, hogy az apostoltestület akkor is tévedhetetlen az Ő isteni ereje folytán, mikor az egész világon elszéledve tanít. Krisztus ugyanis azt mondja: „*Én veletek vagyok mindennap a világ végezetéig.*” Márpedig *mindennap* nem együtt, hanem külön tanít a 12 apostol, illetve az Egyház püspöki kara.

Tehát a püspökök összhangzó tanításában tévedés nem lehetséges.

Egyébként is, ha lehetséges volna, hogy a világon élő összes püspökök tévedjenek, akkor az egész Egyház tévedésnek volna kitéve, amiről viszont bebizonyítottuk, hogy lehetetlen.

Lehetséges azonban, hogy egyik-másik püspök tévedésbe esik. A püspököknek ugyanis nincs személyükhöz kötve a tévedhetetlenség kiváltsága. Csak a

püspöki kar kiváltsága ez, mert csak ez lépett az apostoltestület örökébe, nem pedig az egyes püspökök az egyes apostolokéba.

Tehát nem állítjuk, hogy *minden* egyes püspök tévedhetetlen. Sőt elő is fordult már, hogy tévedett egyik-másik. A tévedhetetlenség a püspöki *kart* illeti. Az apostolkollégium *jogutódát*. Ezt a testületet nyilván a püspökök túlnyomó része alkotja, hozzáértve főleg Péter utódát, a pápát.

Ha az egyes püspökök ugyanazt hirdetik, mint az egész testület, akkor ők sem tévedhetnek, mert a testület nem tévedhet.

16. Tétel: A pápa egyedül is tévedhetetlen.

Tévedhetetlen tehát az apostolok testülete Péterrel együtt. Péter nélkül azonban nem.

Vajjon megfordítva is elmondhatjuk-e ezt? Helyes-e az az állítás, hogy Péter tévedhetetlen apostoltársaival együtt, önmagában azonban nem?

Ez az állítás nem helyes. Péter önmagában is tévedhetetlen.

A vatikáni zsinat így határozza meg ezt az igazságot:

„Mi tehát, híven követvén a Szentagyományt, mely a katolikus hit eredetétől napjainkig ránk maradt... ezen szent zsinat egybehangzó véleménye szerint tanítjuk s kijelentjük, hogy hitünknek Istentől kinyilatkoztatott tanítása: hogy a római pápa, mikor „*ex cathedra*” szól, azaz az összes keresztények pásztorának és tanítójának szerepét töltvén be, legfőbb apostoli tekintélyénél fogva hit vagy erkölcs dolgában az egész Egyház által követendő tant határoz meg, isteni segítség folytán, melynek ígéretét Szent Péter személyében nyerte, annak a tévedhetetlenségnek van birtokában, melynek Krisztus akarata folytán az Egyház a birtokosa hit és erkölcs dolgaira vonatkozó kérdések eldöntésében; ezért a pápai döntések saját erejüknél fogva, nem pedig az Egyház hozzájárulásából végérvényesek.”³⁸

Lássuk e meghatározás, vagyis hittétel értelmét.

1. — *Kit* illet tévedhetetlenség?

A római püspököt, vagyis a pápát. A *pápa személyét*.

2. — *Milyen tárgyban* tévedhetetlen a pápa?

Hit vagy erkölcs dolgában.

3. — *Milyen körülmények között?*

Ha úgy dönt, mint: a) az *egész Egyház feje*, s döntése következésképen b) *az egész Egyházra kötelező*, és pedig c) *visszavonhatatlanul*. Az ilyen döntést nevezzük „*ex cathedra*”, — azaz: pápai tanítószékből való döntésnek.

4. — Végül szükséges, hogy nyilvánvaló legyen a hívek számára, hogy *ilyen* döntéssel állnak szemben (l. 1323. can.).

1. — Tehát bíboros és püspök személyét nem illeti meg a tévedhetetlenség. Püspök csak akkor tévedhetetlen, ha tanítása egyezik a pápa, illetve a teljes püspöki kar tanításával.

2. — Olyan kérdésben a pápa sem tévedhetetlen, ami nem tartozik a hit vagy erkölcs körébe: tehát aminek elhívése vagy cselekvése nem szükséges az örök üdvösség elnyerésére. Így például természettudományban, történelemben stb. tévedhet a pápa is.

3. — Sőt hit és erkölcs dolgában is tévedhet, ha úgy tanít, mint tudós, s nem úgy, mint pápa, vagyis az Egyház feje. Sőt akkor is tévedhet, ha úgy tanít, mint pápa, de tanítását nem az egész Egyházra nézve teszi kötelezővé. Sőt, ha kötelezővé teszi is, de csak ideiglenesen, további intézkedésig, nem pedig véglegesen, — akkor is tévedhet.

4. — Végül ahhoz, hogy valami pápai döntés erejével bírjon, szükséges, hogy a hívek az összes itt felsorolt feltételekről biztosak legyenek.

Igy tehát nem kötelező az a döntés, melyet a

pápa mint a római egyházmegye feje (például mint „Pacelli Jenő püspök”) hoz.

Általában nem kötelező dogmaként elfogadni a pápai körleveleket, az ú. n. „enciklikákat” sem, mert — bár a pápa, mint az Egyház feje, az egész Egyház számára adja ki őket hit- és erkölcsstanát illetőleg, — nem biztos, hogy a bennfoglaltak végleges, *visszavonhatatlan* döntések-e, hacsak ez valamilyen külön ki nem tűnik.

Ebből azonban nem következik, hogy a pápai körleveleket nem vagyunk kötelesek elfogadni s intézkedéseket magunkévá tenni.

Jogosan feltételezhetjük ugyanis, hogy a Szentlélek Isten ilyen fontos, az egész Egyház számára szóló tanításhoz nem engedhet tévedést hozzáférközni.

Tehát vakmerően cselekednék, s bizonyára súlyos bűnt követne el az, aki az enciklikák tanát tagadná. Minthogy azonban ezek *nem biztosan dogmák*, vagyis végleges döntések, ezért az illető, ki őket tagadja, bár súlyos bűnt követ el, mégsem esik eretnekségbe, nincs kiközösítve.

Továbbá a pápa iránt, mint az Egyház feje iránt engedelmisséggel tartozunk. Utasításait, rendelkezéseit magunkévá kell tennünk.

Súlyosan vét tehát az engedelmség ellen is, aki a pápai körlevelek irányítását nem fogadja el.

Bizonyítás.

Tételünket ugyanabból a szövegből bizonyítjuk, melyből a pápának az egész Egyház felett való fennhatóságát bizonyítottuk.

1. — Krisztus így szól Péterhez (s rajta keresztül mindenkori utódaihoz, a pápákhoz): Te Péter vagy, és eme kösziklára fogom építeni egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta.”³⁷

Az Anyaszentegyháznak egyik fő alkotó eleme a hit és erkölcs. Ha az Egyházban nincs hit és erkölcs, nincs Egyház.

Márpedig Krisztus Egyházát Péterre építette. Péter az alap, mely összetartja, erősíti az Egyházat.

Ha azonban Péter tévedhetne hit és erkölcs dolgában, akkor nem erősítené, hanem inkább gyengítené az Egyházat. Akkor az Egyház nem Péter erejéből állna fenn, hanem Péter gyengeségének ellenére! Ez pedig teljes ellentmondásban van Krisztus elgondolásával, Krisztus szavaival, Krisztus ígéretével.

Tehát Péter és utóda, a pápa hit és erkölcs dolgában nem tévedhet.

2. — „Legeltesd juhaimat... legeltesd bárányaimat...”³⁸ — hangzik Krisztus ajkáról a megbízatás Péter felé.

Mi az a legelő, melyre Péternek el kell vezetnie Krisztus nyáját? A hit és erkölcs lelki táplálékának legelője.

Ha tehát Péter tévedhetne hit és erkölcs dolgában, mérges legelőre vezetné Krisztus nyáját; nem táplálná, hanem elpusztítaná őket.

Tehát Péter és utóda, a pápa hit és erkölcs dolgában nem tévedhet.

Nem hiába imádkozott tehát Krisztus az Egyház fejéért: „Simon, Simon! íme a sátán kikért titeket magának, hogy megrostáljon, mint a búzát; de én könyörögtem érted, hogy meg ne fogyatkozzék hited, és te egykoron megtérvén, megerősítsd testvéreidet.”³⁹

Péter tényleg erősíti testvéreit, a püspököket s gyermekeiket, a híveket az igaz hit és krisztusi erkölcs terén.

*

Az Egyház tanítói-nevelői küldetéséből következnek az alábbi válaszok, melyeket egypár időszerű kérdésre adunk.

1. — Miért nem engedi át az Egyház az ifjúság nevelését teljesen az államnak? Miért szól bele világnézeti kérdésekbe?

Azért, mert Krisztustól kapott rá jogot, sőt parancsot. „Tanítsatok minden népet...”

Tehát nemcsak joga van az Egyháznak az ifjúság neveléséhez, hanem főleg és elsősorban — hogy ne mondjuk: egyes-egyedül — neki van hozzá joga.

Úgyszintén a világnézeti kérdések megítéléséhez is.

Hisz végeredményben mindegyik pont hit és erkölcs dolgában illetékes fórumot kíván bíról, vezetőül, irányítóul.

Ha tehát egyesek azt hangoztatják, hogy az egyházi nevelésnek ott be kell fejeződnie, ahol az állami „népnevelés” (?) kezdődik, ez ellen az Egyháznak *kötelessége* tiltakozni. Ha nem tenné, méltatlan lenne Krisztushoz, s felelne mulasztásáért.

Ha nem jól szól az Egyház, *bizonyítsák be a rosszat*; ha pedig jól szól, miért bántalmazták, mint Krisztust a poroszló?!

Ó, vajha minden állam a *maga hivatását* teljesítené a helyett, hogy az Egyházat akadályozza hivatásának teljesítésében! Az Egyház hivatása, hogy az emberek lelki (örök) javairól gondoskodjék; az államé pedig az anyagi (ideiglenes) javak beszerzése. Az állam akkor érdemli meg az állam nevet, ha megteszi kötelességét s az Egyházat is segíti hivatásának teljesítésében, hogy így az állampolgárok ideiglenes és örök javak birtokába jussanak.

2. — Ma sok „új próféta” támad. *Kinek higgyünk?*

Az egyetlen igaz Prófétának, Krisztusnak s annak, akinek Krisztus tanítói hivatalát átadta: az Egyháznak.

Az emberi elme véges, tévedhet. Csak az isteni Elme nem tévedhet.

Az „új próféták” tévedhetnek, mert Isten nem ígért nekik tévedhetetlenséget.

Az Egyház nem tévedhet, mert Isten tévedhetetlenséget ígért neki.

Ha tehát a kettő összeütközésbe kerül, csakis az Egyház tanítása lehet az irányadó. Aki az Egy-

háza nem hallgat, magára vessen, ha eltéved. S felelni fog egykor Isten ítélőszéke előtt. — Krisztus mondja, hogy aki az Egyházra nem hallgat, azt úgy tekintsük, mint a vámost (nyilvános bűnöst) vagy a pogányt.

3. — *Milyen tárgyban illetékes az Egyház?*

Hit és erkölcs dolgában. Egyszóval mindenben, ami az embert az örök üdvösségre segíti vagy attól eltéríti.

Akár kifejezetten és közvetlenül tartozik hit és erkölcs dolgába valamely kérdés, akár csak közvetve, az Egyház egyformán illetékes döntő bíró.

Ilyenek a mai időszerű témák: istenhit, vallás, fajelmélet, szociális kérdések stb. problémája.

Tehát az Egyháznak ezekbe és más hasonlóba is joga van, sőt kötelessége beleszólni!

4. — *Politizál-e az Egyház?*

Nem. Akik azt mondják, hogy az Egyház politizál, nincsenek tisztában a fogalmakkal. Hiányzik a bölcsészeti képzettségük. Ezért zavarunk össze különböző fogalmakat.

Az Egyház az igazi politikát mindig rábízta és rábízta ma is a politikusokra. Elismeri, hogy ez az ő dolguk. Ebben ők képezték ki magukat.

De beleszól a világnézeti kérdésekbe, mint látuk. Azért teszi, mert ez nem politika, hanem hit és erkölcs tanával összefüggő kérdés.

Beleszól abba, hogy az ország irányítása hit és erkölcs szempontjából megbízható kezekbe kerüljön. Ha nem szólna bele, könnyen mexikói, orosz- és spanyolországi véres vallásüldözés lehetne a hanyagság következménye. S mondja valaki, hogy az ilyen üldözéseknek Istenhez, valláshoz, Egyházhoz, erkölchöz semmi köze! — Tehát ez nem politizálás.

Beleszól a szociális igazságok kérdésébe, mert az V. és VII. paranccsal vannak összefüggésben: a szeretet és igazságosság parancsával. — Ez sem politizálás, hanem Krisztustól nyert jog, sőt kötelesség.

Beleszól abba, hogy az ujságok, folyóiratok, képeslapok nem rejtenek-e magukban mérget a lelkek számára. Beleszól abba, hogy a művészet, mozi, színház, divat, tánc, szórakozás, „kultúra” és az egész közélet tisztességes legyen. Ez sem politizálás, hiába állítják egyesek. Hiába kelt ki az Egyház szava ellen a zsidó és szabadkőműves sajtó, a „liberális szellem” képviselője; hiába kelnek ki ellene ma is egyesek. Az illetők saját magukról állítják ki a bizonyítványt.

5. — Mire való az *index*, a tiltott könyvek jegyzéke?

Az Egyház védi híveinek hitét és erkölcsét. Ismerteti velük tehát azokat a könyveket, melyek a hit vagy erkölcs ellen szólnak. Sajnos, nem minden ilyen könyvről szerezhet tudomást az Egyház. Egyébként is rengeteg sok ilyen van. Tehát csak a fontosabbakat, illetve veszélyesebbeket és közismertebbeket sorolja fel.

A gyógyszerész nem adhat ki mérget orvosi engedély nélkül. Sokan megmérgeznék magukat.

Az Egyház sem adhat híveinek kezébe komolyok nélkül hitetlen vagy erkölcstelen könyveket: sokan megmérgeznék lelküket.

6. — Miért óv bennünket az Egyház *más szellemű lapok és erkölcstelen folyóiratok* olvasásától s főleg ilyenek járatásától?

Mert ezek mérget csepegtetnek a krisztusi hit és erkölcs kritálytisztá, üdítő italába. Aki ilyeneket járat vagy olvas, az nem igazi katolikus.

Egyébként sem szabad hittel vagy erkölccsel ellenkező dolgokat olvasni, még akkor sem, ha nincsenek indexen. Ezzel ugyanis örök üdvösségünket veszélyeztetnők. Márpedig az örök élet veszélyeztetése súlyosabb bűn, mint a földi életél

E) Az Egyház célja és szükséges volta

17. Tétel: Az Egyház célja az, hogy Krisztus megváltói tevékenységét folytassa, ezáltal a lelkeket megszentelje s az örök üdvösségre elvezesse.

Az Egyház célja tehát három pontban foglalható össze.

A) Az Egyház célja, hogy Krisztus *megváltói munkáját* folytassa.

1. — „Amint engem küldött az Atya, én is úgy küldelek titeket” — mondja Krisztus.

Márpedig Krisztust azért küldte az Atya, hogy a világot megváltssa. Tehát Krisztus is e *megváltói tevékenység* folytatására küldi Egyházát.

Nem kell bizonyítanunk, hogy Krisztus küldetésének célja a megváltás volt. Krisztus maga mondja: „Az Emberfia azért jött, hogy keresse és üdvözítse, ami elveszett vala.”⁴⁰ S ismét: „Én azért jöttem, hogy életük legyen, és minél több legyen.”⁴¹

Az is világos, hogy *magát a megváltás művét* nem az Egyház viszi végbe, hanem Krisztus vitte végbe egyszersmindenkorra a kereszten. „Mert egy áldozattal mindörökre tökéletesekké tette azokat, kik meg akarnak szentelődni.”⁴² — Az Egyház megváltói tevékenysége tehát abban áll, hogy a krisztusi megváltás gyümölcseit a lelkek közt szétossza.

2. — Nyilvánvaló ez az igazság abból is, hogy Krisztus Egyházára bízta a megváltás gyümölcseinek kiosztására szolgáló *eszközöket*. Ilyen eszközök:

a) Az igaz *hit*, melyet — mint láttuk — az Egyház tévedéstől mentesen tanít.

b) A *szentségek*, mint a keresztség, bűnbánat szentsége, Oltáriszentség — és a *szentmiseáldozat*.

„Elmenvén az egész világra, hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek. Aki *hiszen és megkeresztelkedik*, üdvözülni fog; aki pedig nem hiszen, elkárhozik.”⁴³ — „Rájuk lehelt és mondá nekik:

Vegyétek a Szentlelket. Akiknek *megbocsátjátok bűneiket*, megbocsáttatnak nekik; és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva.”⁴⁴ — „És vévén a kenyeret, hálát adván, megszégé és nekik adá, mondván: *Ez az én Testem*, mely érettetek adatik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. Hasonlóképen a kelyhet is, miután vacsorált, mondván: *Ez a kehely az Újszövetség az én Vérem által*, mely értetek kiontatik.”⁴⁵

B) Az Egyház célja a *lelkek megszentelése*.

Ez az igazság magától értetődően folyik a fenti tételből.

A megváltás műve és annak folytatása ugyanis a lelkek megszentelésére irányul. Ha tehát az Egyház célja a megváltás folytatása, a megváltás gyümölcseinek szétoosztása, akkor egyúttal célja a lelkek megszentelése is.

Gyönyörűen fejezi ki Szent Pál apostol ezt az igazságot az efezusiakhoz írt levelében: „Krisztus szerette az Egyházat, és önmagát adta érte a végett, hogy *megszentelje és megtisztítsa* a víz fürdőjében az élet igéjével.”⁴⁶ Vagy egy másik helyen: „Krisztus megtett némelyeket apostoloknak, némelyeket pedig prófétáknak, másokat meg evangélistáknak, másokat pedig pásztoroknak és tanítóknak, hogy alkalmassá tegye a szenteket a szolgálat munkájára, Krisztus testének kiépítése végett, mígnem mindnyájan eljutunk a hitnek és az Isten Fia megismerésének egységére, férfiúi tökéletességre, olyan életkorra, *melynek mértéke Krisztus teljessége*.”⁴⁷

Hasonló értelemben ír Titushoz a lelkek megszenteléséről: „Krisztus önmagát adta értünk, hogy megváltson minket minden gonoszságtól, s *jócselekedetekre igyekvő* tulajdon népévé tisztítson.”⁴⁸

Szent Jánosnál az Úr Jézus e szavakkal jelöli meg az apostolok feladatát: „Titeket arra rendelte-

lek, hogy elmenvén, *gyümölcsöt teremjete és a ti gyümölcsötök megmaradjon.*"⁴⁹

Az Egyház feladata tehát a lelkek megszentelése.

A lelkek megszentelése azonban óriási nehézségekbe ütközik, sőt szinte lehetetlen, ahol az emberek számára nincs meg a megélhetőség legelemibb feltétele, — ahol munkanélküliség és éhhalál fenyeget, s a munkások bérének igazságtalan elvonása bosszúért kiált az égbe.

Itt az Egyháznak elsősorban e bajokon kell segíteni, amennyire módjában áll. Először kenyeret kell biztosítani, azután hirdetheti csak Krisztust és az örök életet.

Ezért küld az Egyház szerzetesrendeket a szegények megsegítésére, — ezért emeli fel szavát a munkások érdekében, zsarolók ellen a Rerum Novarum és Quadragesimo Anno kezdetű apostoli körlevelekben.

Az Egyház tehát a lelki javak mellett az emberiség *ideiglenes javáról* is gondoskodik tőle telhetőleg. Óriási jótétemény, igazi áldás az emberiség számára szociális téren is, — hogy más egyéb téren kifejtett áldásos tevékenységéről hallgassunk.

Az Egyház igazán az emberiség *legnagyobb jótevője*.

Tulajdonképeni feladata, igazi célja azonban a lelkek megszentelése.

Márpedig a lelkek megszentelésének természet-szerű következménye az örök boldogság. Éppen ezért:

C) Az Egyház célja egyúttal a lelkeknek *az örök boldogságra való elvezetése*.

Aki ugyanis az Egyház közreműködése folytán a megszentelő kegyelem birtokosa, az Isten fogadott gyermeke. Az odaát Isten boldog színe látását fogja élvezni.

„Szeretteim, most Isten fiai vagyunk, és még nem tűnt ki, hogy mik leszünk. Tudjuk azonban,

hogy amikor meg fog jelenni (mik leszünk), hasonlók leszünk Hozzá, mert *látni fogjuk Őt, amint van.*"⁵⁰

Erre a boldogságra vezet el bennünket az Egyház.

18. Tétel: Az örök boldogság elnyeréséhez szükséges, hogy az ember a katolikus Egyház tagja legyen.

Ha az Egyház vezet el bennünket az örök boldogságra, felvetődik a kérdés, hogy az örök boldogság elnyeréséhez szükséges-e, hogy az ember a katolikus Egyház tagja legyen?

Igen.

Bizonyítás.

Az Egyházba ugyanis a *kereszttség által lépünk be*. Így volt ez az első pünkösdkor, és így van azóta is mindig. — „Akik tehát megfogadták szavát, megkeresztelkedének és körülbelül 3000 lélek csatlakozék aznap hozzájuk.”⁵¹

Márpedig a *kereszttség* olyan szükséges az örök élethez, amilyen szükséges a *születés* a földi élethez. Ezért mondja Krisztus Nikodémusnak: „Bizony, bizony mondom neked, ha valaki újra nem születik vízből és Szentlélekből, nem mehet be az Isten országába.”⁵²

Tehát — a kereszttség és általa — az Egyházba való belépés szükséges az örök boldogság elnyeréséhez.

Tételünkben a legszorosabb értelemben vett szükségességről beszélünk. Amint például szükséges, hogy jó vonatra üljön az ember, hogy a rendeltetési helyre eljusson, ugyanúgy szükséges az Egyházba való belépés, hogy az örök boldogságba eljussunk.

Kétféle belépés lehetséges azonban. Tényleges és vágy szerint való.

Tényleg belép az Egyházba, aki kereszttség által az Egyház tagjává lesz.

Vágyban lép be az Egyházba, aki nem keresztkedik meg, mivel nem is tud az Egyházzól. Így például egyes jó lelkű pogányok. Az egyistenhívők közül pedig azok, akik nem ismerték fel a katolikus Egyház igaz voltát. Ők ugyanis készek lélekben *mindent* megtenni, amit Isten kíván tőlük. Ha tehát Isten azt kívánja tőlük, hogy az Egyház tagjává legyenek, — bár nem is tudnak az Egyház létezéséről vagy igaz voltáról — megvan lelkükben a készség és vágy, hogy Isten akaratát teljesítsék; vagyis szíves-örömezt lépnének be az Egyházba, ha tudnák, hogy ez kötelességük.

Tehát az ilyenek is üdvözülnek, éspedig bizonyos értelemben az Egyház által, ha igazában nem is tagjai annak. Vágy által ugyanis tagjaivá lettek.

Nem üdvözülnek azonban, akik felismerték, hogy a katolikus Egyház Krisztus igaz Egyháza, melyet Isten kötelezővé tett minden ember számára, még sem lépnek be az Egyházba.

Ilyenek a rossz hiszemű másvallásúak. Általában főleg a művelt országokban vannak ilyenek jelentősebb számban, akik ismerik a katolikus Egyházat, annak krisztusi eredetét, mégsem *akarnak* az Egyházba belépni.

19. Tétel: A papságnak és világi hívőknek egymáshoz való viszonya az Egyházban.

Mínhogy a papságról később, az egyházi rend szentségével kapcsolatban fogunk bővebben tárgyalni, itt csupán arra a szoros kapcsolatra szeretnénk rámutatni, mely a papságot és világi híveket egymáshoz fűzi.

Mint fentebb láttuk, az Egyház célja az, hogy a rábízott lelkeket megszentelje és az örök boldogságra elvezesse.

Az Egyházra bízott lelkek azok, akik a keresztség szentsége által az Isten országának állampolgáraivá, az Egyháznak tagjaivá lettek. Ezeket kell tehát az Egyháznak megszentelni és az örök boldogságra elvezetni.

Hogy ezt az Egyház megtehesse, Krisztus rendelkezése folytán saját kebeléből, saját tagjai közül

kiválaszt egyeseket, akikre a lelkek megszentelésének s örök üdvösségre vezérlésének nagy feladatát bízta.

E választottak azonban csakis olyanok lehetnek, akiket az örök Főpap, Krisztus már előzőleg kiszemelt erre a csodálatos, nagy feladatra, — kiket az Ő kegyelme erre meghívott. „Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket”⁵³, — mondja az Úr apostolainak, papjainak. Szent Pál is hangsúlyozza az isteni kiválasztottság szükségességét: „És nem is veszi senki magának ezt a tiszteséget, hanem akit Isten hív, mint Áront.”⁵⁴ Végeredményben azonban a papot a hívők közül választja az Egyház: a pap egy a hívők közül, — testvérük, jóbarátjuk; a nagy Családnak, a katolikus Egyháznak tagja. Ezért mondja az Apostol: „Minden főpap emberek közül választatván, emberekért rendeltetik...”⁵⁵

Egyrészt tehát a pap a hívők *testvére*, — test az ő testükből, vér az ő vérükből, — másrészt viszont olyan mérhetetlen magasságban áll a világiak fölött! „Kiválasztatik” közülük! Föléjük emelkedik! Isten emeli őt az összes emberek fölé. Igazán Isten és emberek közt van a helye! Nemcsak hivatásánál, hanem méltóságánál fogva is „közvetítő” Isten és ember közt. Akárcsak Krisztus, az örök Főpap!

Három hatalom van a papságban, mely kizárólag az övé, senki másé: a kormányzói, tanítói és szentségi hatalom.

1. — A papság — mint már láttuk — a kormányzói hatalom birtokosa. „Bizony mondom nektek, amiket megkötöztök a földön, meg lesznek kötve a mennyben is, és amiket feloldoztok a földön, fel lesznek oldva a mennyben is.”⁵⁶

2. — Birtokolja a papság a tanító hatalmat is. „Elmenvén tehát, tanítsatok minden népet...”⁵⁷

3. — Kizárólag a papságé végül a szentségi hatalom.

Egyedül az apostoloknak mondotta Krisztus nagycsütörtöki szentmiséje után: „Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre.”⁵⁸ E szavakkal egyedül őket szentelte pappá.

Kizárólag nekik adta a bűnbocsátó hatalmat: „Vegyétek a Szentlelket. Akiknek megbocsátjátok bűneiket, megbocsáttatnak nekik; és akiknek megtartjátok, meg vannak tartva.”⁵⁹

Ez az a hatalom, melyről Aranyszájú Szent János azt mondja, hogy Isten ezt a hatalmat még az angyaloknak és arkangyaloknak sem adta meg!⁶⁰

A pap tehát ember a természete szerint; nyugodtan mondhatjuk azonban, hogy Isten a hatalma szerint. Hisz isteni hatalommal rendelkezik! Azzal a hatalommal, melyről már a zsidók álmélkodva kérdezték: „Ki bocsáthatja meg a bűnöket más, mint egyedül az Isten?!”⁶¹ Igen, a papnak isteni hatalma van, mert Isten akarta, hogy ilyen hatalma legyen.

Ezt a hatalmat azonban *nem önmagáért* kapja a pap, hanem *a hívekért*. A népért. Krisztus népéért. „*Emberekért rendeltetik*”⁶² — mint az Apostol mondja. Tanító hatalmat kap, hogy az ő értelmüket irányítsa. Kormányzó hatalmat nyer, hogy az ő akaratukat vezesse. Szentségi hatalom részesévé lesz, hogy az ő számukra nyújtson bőséges lelki erőt.

Sőt, ezenkívül *állandó imájával* esdi ki a rábízottak számára az Úr kegyelmét. Ez az állandó ima a papi zsolozsma vagy breviárium. Az egész Egyház nevében, — tehát a választott nép nevében s érte imádkozza ezt az imát naponta minden pap. S lelesdi általa a hívőkre Isten áldását, erejét, segítségét, mint egykor Mózes tette, ki addig imádkozott kitárt karokkal az ellenséggel küzdő népért, míg a teljes győzelem be nem következett. Ez az az ima, melyet a Zsoltáros „dicsőítő áldozat”-nak⁶³ nevez. Így imádkozott Krisztus is, ki nem egyszer egész éjszakákat töltött imába merülve, — s aki most is „él, hogy értünk közbenjárjon”.⁶⁴

Hogy a pap mennyire *a hívekért él*, arra a következő szavakkal mutat rá szent emlékű XI. Pius pápa a katolikus papságról szóló körlevelében: „A pap állandóan a keresztény hívek rendelkezésére áll halandó életük minden órájában, hogy a krisztusi kegyelmet, amely a természetfölötti élet alapja, Istentől nyert hatalmánál fogva nekik adja, vagy ha már megkapták, növelje. Amint az ember a világra születik, a pap a keresztség vizével megtisztítja, és felsőbb, nemesebb, azaz természetfeletti életre újjászüli, ami által Isten és az Egyház fiává teszi. Azután, hogy a lelki harcok megvívására megerősítse, a magasabb méltóságban levő pap a bérmlás szentségével Krisztus katonáinak sorába iktatja. Mikor a gyermek az égből szállott angyali kenyeret már a közönségestől megkülönböztetni és kellően értékelni tudja, a pap ezzel az élő és életet adó étellel táplálja és megerősíti. Ha az ember szánszalmasan elbukik, a pap őt a penitenciatartás szentségével felsegíti. Isten nevében és tekintélyével támogatja. Ha pedig házasságra lép, s így a teremő Isten segítőársául szegődik, hogy az emberi életet az utódokra áterjessze, s így a földön a keresztény hívők, az örök boldogságban pedig a választottak száma gyarapodjék, akkor is mellette áll a pap, aki házasságát és tiszta szeretetét megáldja. Amikor a mulandó emberi élet vége közeledik, s az emberek különös erőre és segítségre szorulanak, hogy az isteni Bíró előtt megállhassanak, ismét csak a pap az, aki a haldokló test fájó tagjai fölé hajol, s azokat szentelt olajjal megkenvén, kiengeszteli és megenyhíti. S miután a pap a hívőket földi zarándoklásuk útján egészen az örökkévalóság kapujáig elkísérte, a halhatatlanság illatát lehelő imádságok közt követi porhüvelyüket a sírig. De még a másvilágon sem hagyja el őket, hanem az enyhülésre és közbenjárásra szorulókat imádságával vigasztalja. Tehát mint kalauz az igaz úton, mint az üdvösség és engesztelés közvetítője, mint égi kegyelmek adomá-

nyozója, állandóan a hívők mellett áll, a bölcsőtől a sírig, sőt egészen a mennyország öröméig.”⁶⁵

A pap munkája, életcélja, hatalma tehát igazán krisztusi. Méltán nevezik őt „alter Christus”-nak, Krisztus másának.

De minden hatalma a hívekért van. Az ő javukat szolgálja. A pap értük él, értük dolgozik, fárad. Azokért, akiket Péter apostol így int: „Tudjátok, hogy nem romlandó aranyon vagy ezüstön történt a megváltástok... hanem a szeplőtelen és érintetlen báránynak, Krisztusnak drága véréen.”⁶⁶ Azért dolgozik, hogy beteljesedhessék rajtuk Krisztus első földi helytartójának kívánsága: „És ti is, mint élő kövek, épüljete fel rajta (Krisztuson, az alapkőn) lelki házzá, szent papsággá, lelki áldozatok bemutatására, melyek kedvesek Istennek Jézus Krisztus által.”⁶⁷

Tehát a pap, bár egyrészt mérhetetlenül fölötte áll a hívőknek, másrészt mégis testvérük, közülük való s értük él, értük kapja hivatását, hatalmát.

A pap pásztor, a nép nyáj: őrzi, védi, oltalmazza, vezeti s táplálja lelki eledellel a rábizott nyáját.

A pap atya, a nép gyermeke: életet ad híveinek: kegyelmi, lelki életet; a keresztség szentségében valósággal új életre szüli őket: az Isten fogadott gyermekeinek életére; felneveli gyermekeit a krisztusi ember nagykorúságára; szereti őket igazi szeretettel, mely a lélek javát, üdvét akarja; áldozatot hoz gyermekeiért: nekik szenteli idejét, erejét, életét.

Papság tehát világi hívők nélkül nincs, mert hiszen értük alapította Krisztus a papságot. S viszont a világi hívők nem képesek papság nélkül, saját erejükből elérni azt a fölséges életcélt, amelyet Krisztus tűzött ki eléjük: a kegyelmi élet és örök boldogság munkálását.

Papság és világi hívők tehát elválaszthatatlanul összetartoznak. Egyik a másik nélkül nem állhat

meg, szinte nem létezhetik, mert vagy nem tud létezni, vagy nincs miért léteznie.

Igy alkotja a *papok és világi hívők összessége az Egyházat*. A kettő csodálatos egységbe forr össze az Egyház testében.

„Sok, különböző méltóságban levő tagokból tevődik össze Krisztusnak egyugyanazon teste”⁶⁸ — mint a papszentelés szertartása mondja.

Viszont a papságból és világi hívőkből álló testet még csodálatosabb egységbe, még titokzatosabb módon kapcsolja magához e test Feje, Krisztus, s járja át kegyelmeinek bőségével Krisztus titokzatos testének lelke, a Szentlélek.

Csodálatos szoros egység fűzi tehát össze az Egyházban a papságot és világi híveket, de még csodálatosabb kegyelmi kapcsolat köti egybe az Egyházat annak Fejével, Krisztussal s lelkével, a Szentlélekkel.

Lássuk, milyen ez a kapcsolat.

F) Az Egyház viszonya Krisztushoz és a Szentlélekhez

E fejezet alatt azt a mélységes, emberi elme számára alig megfogható igazságot akarjuk némileg megvilágítani, mely az Egyháznak Krisztushoz és a Szentlélekhez való viszonyában rejlik.

Szebb, vigasztalóbb igazság megfontolásával nem is zárhatnók az Egyházzal szóló fejezetünket s dogmatikánk első kötetét.

20. Tétel: Krisztus, a Szentírás tanúsága szerint, az Egyházhoz viszonyítva annak Feje, a Szentlélek pedig az Egyháznak, Krisztus titokzatos testének Lelke.

Lássuk e két igazság bizonyítását egyenkint.

Bizonyítás.

A) Krisztus az Egyház Feje, — viszont az Egyház Krisztus (titokzatos, misztikus) teste.

1. — Az Egyház Krisztus „teste”.

Szent Pál tanítja ezt az igazságot: „Mindent a lába alá vetett, s megtette Őt mindennekfelett az Egyháznak fejévé, mely *Neki teste*.⁶⁹ S ismét: „Ő (Krisztus) *a testnek*, az Egyháznak a feje . . . Örömet szenvedek értetek és kiegészítem testemben azt, ami hija van Krisztus szenvedéseinek, az Ő *teste*, az Egyház javára.”⁷⁰ Végül: „Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is.”⁷¹

Miért nevezi az Apostol az Egyházat Krisztus testének, illetve Krisztust az Egyház fejének?

Mert amilyen viszonyban van a fő a testtel, hasonló viszonyban van Krisztus is az Egyházzal.

a) A fő *élteti* a testet. Így Krisztus is az Egyházat.

Halljuk az Apostolt: „Járjunk az igazság útján szeretetben s mindenképen növekedjünk Őhozzá, Krisztushoz, aki a fej, és akitől van az egész testnek az egybeerősítése és egybekötése minden összekötő íz közreműködésével, mindenegybes tagra kimerített tevékenységben; így történik azután a test növekedése.”⁷²

Hasonlóképpen nyilatkozik Szent János: „És mi mindnyájan az Ő teljességéből vettünk, és pedig malasztért malasztot.”⁷³ Vagy egy másik helyen: „Miként a szőlővessző nem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn: úgy ti sem, ha én bennem nem maradtok. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki énbennem marad és én őbenne, az bő termést hoz.”⁷⁴

b) A fő *szoros kapcsolatban* van a testtel. Így Krisztus is az Egyházzal.

Mikor Saul az *Egyházat* üldözi, Krisztus azonosítja magát Egyházával, s azt kérdi tőle: „Saul, Saul, miért üldözesz *engem?*”⁷⁵

Egy másik helyen híveivel, tehát Egyháza tagjaival vállal közösséget, azonosságot: „Bizony mondom nektek, amit egynek e legkisebb atyámfiái közül cselekedtetek, *nekem* cselekedtetétek.”⁷⁶

2. — Az Egyház Krisztus *titokzatos, misztikus* teste.

Az Egyház nyilván nem Krisztus *valóságos* teste.

Másrészt azonban nem is *csak* erkölcsi testület, melynek feje Krisztus. Krisztus ugyanis *fizikai, isteni* életet ad az Egyháznak, mint láttuk a szőlőtő és szőlővessző hasonlatából. Éltető nedvet, — a megszentelő kegyelmet.

Tehát Krisztusnak az Egyházhoz való viszonya az igazi test és erkölcsi testület között középhelyet foglal el. Erre az életben nincs példa. Ilyesmiről csak a *hit* által tudunk. Nélküle *rejtve* van szemünk előtt: titok.

Méltán nevezzük tehát az ilyen testet vagy testületet titokzatos — „misztikus” testnek.

Az Egyház tehát Krisztus titokzatos teste; Krisztus pedig a titokzatos test Feje.

B) A Szentlélek az *Egyház lelke*.

Az ember testből és lélekből áll. A test főből és tagokból.

Igy az Egyház is testből és lélekből áll. A testben a fő Krisztus, a tagok a hívek, — a lélek pedig a Szentlélek.

Ugyanis, amint az emberben a lélek az a láthatatlan elem, amely a testet egységgé teszi, úgy az Egyházban, Krisztus titokzatos testében is a Szentlélek az, aki az Egyházat — mint láthatatlan Erőforrás — eggyé olvasztja.

Tehát hasonló szerepet tölt be a Szentlélek az Egyházban, mint a lélek az emberi testben. Ezért nevezzük bizonyos értelemben a Szentlelket az Egyház lelkének.

Szent Pál ezt így fejezi ki: „Mert amint a test egy, bár sok tagja van, a testnek pedig minden tagja, bár sok, mégis egy test, úgy van Krisztus is. Ugyanis mi mindnyájan *egy Lélekkel egy testté* kereszteltettünk, akár zsidók, akár pogányok, akár szolgák, akár szabadok; és mindnyájan egy Lélekkel itattattunk.”

Tehát az Egyházban a lélek — az emberi lélek hasonlatosságára — a Szentlélek.

Befejező tételünkből is mélyértelmű, praktikus igazságok adódnak.

1. — *Öröljünk*, hogy az Egyház, melynek tagjai vagyunk, Krisztus titokzatos testel Hisz így valami-képen magának Krisztusnak vagyunk tagjai! Tőle nyerünk életet, — igazi, természetfeletti, isteni életet a megszentelő kegyelem által, mint később bővebben ki fogjuk fejteni! Úgy árad belénk Krisztusból ez a kegyelmi, isteni élet, mint a szőlőtőből a szőlővesszőkbe az éltető nedv!

S milyen közeli rokonságba jutunk az Egyházban a Szentlélekkel! Hisz Ő az Egyház Lelke, tehát nekünk, tagoknak, isteni Éltetőnk!

De nagy boldogság katolikusnak lenni!

De boldog lehet az a katolikus, aki ezt megérti!

2. — Minthogy Krisztus titokzatos testének tagjai vagyunk, egymással szemben az a kötelességünk, ami a test tagjainak egymás iránt való feladata. Egyiknek közre kell működni a másik javán. Egyiknek segíteni kell a másikat.

Nekünk is segítenünk kell egymást. Közre kell működünk egymás javán, — egymás legfőbb javán: a lélek üdvösségén.

Ez az igazság a *katolikus akció* alapja.

A katolikus akció lényege ugyanis az az elgondolás, hogy a hívek lelki üdvén nemcsak a papságnak kell fáradozni, hanem maguknak a híveknek is. Más-

szóval: amelyik pillanatban valaki Krisztus titokzatos testének tagjává lett a keresztség által, abban a pillanatban kötelezettsége van a többi tagokkal, katolikus testvéreivel szemben. Teljes erővel azon kell dolgoznia, hogy őket az örök üdvösség elérésében segítse. Részt kell vennie a papságnak erre irányuló törekvésében, munkájában — s nem szabad azt részvét nélkül néznie.

Ezzel a munkával a világi hívek nem nyernek papi hatalmat, papi megbízatást. Megmaradnak világiaknak. Nem részesednek a papi hatalomban, csak közreműködnek a papok apostoli munkájában.

Szent emlékü XI. Pius pápa éppen ezért a katolikus akciót így határozza meg: „A katolikus akció a világi híveknek *közreműködése* a hierarchia (papság) apostoli munkájában.” Pappá nem lehet mindenki. A papság munkájában való közreműködés a katolikus akció szellemében — azonban minden katolikusnak szent kötelessége.

3. — Őltsük magunkra Loyolai Szent Ignác lelkületét. A Jézustársaság alapítója lelkigyakorlatos könyvében külön oldalakat szentel e kérdésnek: Miként kell az *Egyházzal éreznünk?*⁷⁸

A felsorolt 18 szabály első pontjában felállítja az egyházas lelkület alapját: engedelmessédjünk mindenben *készséges* lélekkel az Egyháznak, mint Krisztus titokzatos testének, mint Jézus Krisztus jegyesének.

A 9. pontban szól Loyolai Szent Ignác arról, hogy az Egyház rendelkezéseit ne támadjuk, hanem inkább védelmezzük. A támadás igen nagy kárt okozhat katolikus testvéreink lelkében is. Felelősek leszünk értük is egykor Isten ítélőszéke előtt!

A 13. szabályban azt óhajtja a Szent, hogy olyan hittel higgyünk az Egyház tanításának, mely képessé tesz bennünket, hogy amit „feketének” látunk, arra rámondjuk, hogy „fehér”, ha az Egyház azt tanítja — s megfordítva. Hisz az Egyház nem tévedhet, mert feje Krisztus, lelke pedig az Igazság Lelke, a Szentlélek!

Ó, bár minden hívő megszívlelné Szent Ignác pontjait! Bár minden katolikus magáévá tenné az egyházas érzület lelkületét!

Akkor nem hallanánk annyi kritikát az egyházi rendelkezésekről, hanem annak megérteni akarását és védelmét látnánk!

Akkor nem teljesítenék az Egyház parancsait oly sokan ímmel-ámmal, duzzogva, bosszankodva, hanem örömmel, készséges lélekkel. Szentignáci lelkülettel! Mert megérténék, hogy Krisztus és a Szentlélek irányítja, vezeti az Egyházat!

Akkor lenne foganatja a pápai rendelkezéseknek. Akkor igazán átalakulna a föld színe, boldogabbá lenne az emberiség. Akkor eljönne Krisztus országa a földre. A világ igazi Isten-országgá lenne. Ez lenne a Szent Agoston-féle Cívitas Dei!

Uram! Jöjjön el a földre ez a Te országod!

Jegyzetek: ¹ Mk. 1, 15. — ² Mt. 13. — ³ Denz. 2052. — ⁴ Mt. 24, 14. — ⁵ Mt. 21, 43. — ⁶ Mt. 26, 13. — ⁷ Mt. 28, 19. — ⁸ Jn. 10, 16. — ⁹ Mt. 28, 18—20. — ¹⁰ Mt. 18, 18. — ¹¹ Ezek. 34, 23. — ¹² II Kir. 5, 2. — ¹³ Mt. 2, 6. — ¹⁴ Mt. 7, 24—25. — ¹⁵ Jn. 10, 16. — ¹⁶ Denz. 1825. — ¹⁷ Jn. 17, 11; 20—23. — ¹⁸ Jn. 11, 42. — ¹⁹ Mt. 28, 19. — ²⁰ Mk. 16, 15—17. — ²¹ Róm. 12, 4. — ²² Mt. 28, 19. — ²³ Mt. 24, 14. — ²⁴ Ap. Csel. 1, 8. — ²⁵ Jn. 10, 1. — ²⁶ Tit. 2, 14. — ²⁷ Efez. 5, 25 k. — ²⁸ Jn. 17, 21. — ²⁹ Jn. 20, 21. — ³⁰ Jn. 17, 20. — ³¹ Mt. 28, 18—20. — ³² Mk. 16, 15. — ³³ Gal. 1, 8. — ³⁴ Mk. 16, 15—16. — ³⁵ Mt. 28, 18 k. — ³⁶ Denz. 1839. — ³⁷ Mt. 16, 18. — ³⁸ Jn. 21, 15 k. — ³⁹ Lk. 22, 31—32. — ⁴⁰ Lk. 19, 10. — ⁴¹ Jn. 10, 10. — ⁴² Zsid. 10, 14. — ⁴³ Mk. 16, 15—16. — ⁴⁴ Jn. 20, 22—23. — ⁴⁵ Lk. 22, 19—20. — ⁴⁶ Efez. 5, 25—26. — ⁴⁷ U. o. 4, 11—13. — ⁴⁸ Tit. 2, 14. — ⁴⁹ Jn. 15, 16. — ⁵⁰ I. Jn. 3, 2. — ⁵¹ Ap. Csel. 2, 41. — ⁵² Jn. 3, 5. — ⁵³ Jn. 15, 16. — ⁵⁴ Zsid. 5, 4. — ⁵⁵ Zsid. 5, 1. — ⁵⁶ Mt. 18, 18. — ⁵⁷ Mt. 28, 19. — ⁵⁸ Lk. 22, 19; I Kor. 11, 24. — ⁵⁹ Jn. 20, 22—23. — ⁶⁰ De sacerdotio lib. III. 5. — ⁶¹ Mk. 2, 7. — ⁶² Zsid. 5, 1. — ⁶³ 49. zsolt. 14. — ⁶⁴ Zsid. 7, 25. — ⁶⁵ 10—11. o. — ⁶⁶ I Pét. 1, 18—19. — ⁶⁷ I Pét. 2, 5. — ⁶⁸ Pontif. Roman. — ⁶⁹ Efez. 1, 22—23. — ⁷⁰ I Kolossz. 18 és 24. — ⁷¹ I Kor. 12, 12. — ⁷² Efez. 4, 15—16. — ⁷³ Jn. 1, 16. — ⁷⁴ U. o. 15, 5. — ⁷⁵ Ap. Csel. 9, 4. — ⁷⁶ Mt. 25, 40. — ⁷⁷ I Kor. 12, 12—13. — ⁷⁸ Exercitia spiritalia S. P. Ignatii de Loyola, Romae, 1928.

TARTALOM

<i>Bevezetés</i>	3
<i>Áttekintés az első kötetről</i>	7

I. RÉSZ

A bölcsészet tanítása Istenről (Theodicea)

<i>Isten létezésének érvei</i>	10
a) <i>A változásokból adódó Isten-érv</i>	11
b) <i>Az ok- és okozatból adódó Isten-érv</i>	14
c) <i>A nem szükségszerűen létezőkből adódó Isten-érv</i>	16
d) <i>Az anyagi világ rendjéből adódó Isten-érv</i>	17
e) <i>Az emberiség közös meggyőződéséből adódó Isten-érv</i>	18
<i>Modernista tan</i>	19
<i>Megismerés és bizonyítás közt levő különbség</i>	20
<i>Átmenet</i>	24

II. RÉSZ

Egyháztörténelmi bevezető

<i>Az emberiség helyzete Krisztus eljövetelekor</i>	27
---	----

III. RÉSZ

A négy evangéliumról

<i>1. Tétel: Mai négy evangéliumunk szövegét a kóde- dexekből, fordításokból és idézetekből állították össze</i>	37
--	----

2. Tétel: A kódexek szövege teljesen egyezik az eredeti négy evangélium szövegével . .	39
3. Tétel: Az eredeti evangéliumok a történeti valóságot írják le	40
Ellenfeleink	50

IV. RÉSZ

A kinyilatkoztatásról és igaz vallásról

1. Tétel: Ha Isten tudtunkra adja, milyen módon kell Őt tisztelnünk, kötelesek vagyunk ezt az istentiszteleti módot elfogadni és betartani	58
2. Tétel: Lehetséges, hogy Isten akár természetes igazságokat, akár értelmünket meghaladó igazságokat közöljön velünk, miket el kell hinnünk. Másszóval: lehetséges a tételes vallás, éspedig az olyan tételes vallás is, mely hittitkokat tartalmaz	60
3. Tétel: Hogy Isten tényleg kinyilatkoztatott-e valamit, azt isteni jel, vagyis csoda által tudjuk	66
4. Tétel: Krisztus is csodák által bizonyította be, hogy Isten Követe	72
5. Tétel: Krisztus isteni követségét minden csodánál ékebben hirdeti saját feltámadása . .	76
6. Tétel: A kereszténység csodálatos elterjedése is bizonyítja Krisztus isteni küldetését . .	82

V. RÉSZ

Krisztus Egyházáról

A) A Krisztus által elgondolt és megalapított Egyház szervezete

1. Tétel: Az Egyház Krisztus elgondolása szerint a világ végéig fejlődik; társadalomba tömörült emberekből áll; a világ minden népét magában foglalja	90
2. Tétel: Krisztus Egyházát szervezett társaság formájában alapította meg	99

3. Tétel:	Krisztus Egyházának kormányzati formát is adott, éspedig arisztokratiko-monarchikus, vagyis hierarchikus formát . .	100
4. Tétel:	Krisztus Szent Pétert az egész Egyház és az apostolkollégium fejévé tette . . .	103
5. Tétel:	Az Egyháznak Péter halála után is van feje s lesz is mindig, amíg az Egyház állni fog	109
6. Tétel:	Péter utóda, az Egyház feje a római püspök, vagyis a pápa	111
B) Krisztus igaz Egyházának ismertetőjegyei		
7. Tétel:	Krisztus igaz Egyházának egységesnek kell lenni	121
8. Tétel:	Krisztus igaz Egyházának általánosnak kell lenni	124
9. Tétel:	Krisztus igaz Egyházának apostolinak kell lenni	125
10. Tétel:	Krisztus igaz Egyházának szentnek kell lenni	127
C) Melyik Egyház Krisztus igaz Egyháza?		
11. Tétel:	A protestáns egyház nem lehet Krisztus igaz Egyháza	129
12. Tétel:	A görög keleti szakadár egyház nem lehet Krisztus igaz Egyháza	132
13. Tétel:	A római katolikus Egyház Krisztus igaz Egyháza	136
D) A katolikus Egyház tanító-nevelő küldetése		
14. Tétel:	Krisztus tanító hatalmat adott Egyházának	141
15. Tétel:	Ma ezt a tanító hatalmat az Egyházban a püspökök gyakorolják	144
16. Tétel:	A pápa egyedül is tévedhetetlen . . .	146
E) Az Egyház célja és szükséges volta		
17. Tétel:	Az Egyház célja az, hogy Krisztus megváltói tevékenységét folytassa, ezáltal a lelkeket megszentelje s az örök üdvösségre elvezesse	153

18. Tétel:	Az örök boldogság elnyeréséhez szükséges, hogy az ember a katolikus Egyház tagja legyen	156
19. Tétel:	A papságnak és világi hívőknek egymáshoz való viszonya az Egyházban	157
<i>F) Az Egyház viszonya Krisztushoz és a Szentlélekhez</i>		
20. Tétel:	Krisztus a Szentírás tanúsága szerint az Egyházhoz viszonyítva annak Feje, a Szentlélek pedig az Egyháznak, Krisztus titokzatos testének Lelke	162

KORDA
RENYOMOR BEST